

Toponymische Verschijnselen geografisch bewerkt

door Dr. JAN LINDEMANS.

De namen van het grasland.

Na onderzocht te hebben hoe, aan de hand van de toponymie, de oudste landbouwbodems konden herkend worden waarop in de nooddrift van de menschen voorzien werd (1), moest onze aandacht gaan naar de benamingen die ons konden inlichten over de gronden waarop de voeding van het vee verzekerd werd. Als getuigen van zeer oude cultuurtoestanden zijn die immers even belangrijk.

Hier dient onderscheid gemaakt tusschen zomer- en wintervoeding.

Wij weten dat, in den Zomer, het vee gedreven werd op het vrije „veld”, d. i. op de met gras en wilde planten, boomen en heesters begroeide gronden, die „open” lagen en niet voor akkerbouw ingesloten werden. Want, juist in tegenovergestelden zin van de huidige toestanden, was niet het weideland van omheiningen voorzien, maar wel het akkerland. Dit laatste lag zorgvuldig ingesloten in zijn levende hagen of dooden „tuin” van stokken, in zijn aarden barmen of watersloten. Een strenge reglementeering,

(1) J. LINDEMANS, *Toponymische Verschijnselen geografisch bewerkt*: Kouter (*Hand. K. Comm. Top. Dial. XIV*, 1940, 84 vlg., 144 vlg.); Akker, Veld, Kamp (*Ib. XVII*, 1943, 249 vlg.).

waarvan we, voor sommige streken, de voorschriften nog vinden in de dorpskeuren van de 16^e-17^e eeuw, legde aan al de bouwlieden wel bepaalde verplichtingen op, aangaande het onderhouden van de heiningen, het sluiten van de toegangswegen, het gezamenlijk oogsten, het schutten van het inbrekend vee en zoo meer. Al wat niet ingesloten lag, inclus de openbare straten en pleinen, ook het braak liggende derde gedeelte van het akkerland, mocht door het vee (runddieren, schapen, zwijnen) afgegraasd worden, onder de bewaking van „herders” en „zwijnders”. De „preters” of „schutters” hadden het toezicht op de gezamenlijke kudden en de schade die aan de akkervruchten mocht toegebracht worden. Het *weideland* vereenzelvigd zich dan, in de primitieve toestanden, met het „veld” (1).

Evenwel moet al vroeg de bekommernis om de wintervoeding van het vee, de landbouwers er toe genoopt hebben de noodige voorraden hooi aan te leggen en, met dit doel, bepaalde strooken grasland af te perken, waar het gras ongehinderd van het vee kon opschieten, om dan gemaaid en gedroogd te worden. Het spreekt vanzelf dat hiervoor de beste gronden uitgekozen werden, waar lang en malsch gras kon gemaaid worden, en die, wegens hun ligging, minder geschikt waren voor akkerland; in de eerste plaats dan de oevers van waterloopen, rivieren en beken, de waterrijke slibgronden die in den Winter nog geregeld onder water kwamen. Overigens moesten deze kronkelende beekkanten toch buiten de in rechte lijnen afgetuinde bouwlanden vallen; het was niet moeilijk ze verder te vrijwaren tegen het grazend vee van het „veld”, daar ze veelal tusschen het reeds ingesloten akkerland lagen en de bijkomende afsluiting doorgaans maar over korte afstanden noodig was.

(1) Zie over het primitieve *Veld* de evenvermelde bijdrage, inz. bl. 257.

De hooiweiden waren aldus noodzakelijk ingesloten ruimten die, doorheen de eeuwen, hun vaste plaats in het landschap bewaarden en, bij gevolg, hun bepaalden naam droegen en behielden. Wij zullen zien dat, in onze gewesten, drie woorden gangbaar waren, elk met een wel afgebakend expansiegebied : *beemd*, *meersch* en *meet*. — De grasweiden daarentegen lagen overal en nergens, m. a. w. : alle gronden die niet ingesloten werden voor den akkerbouw en de hooiwinst, stonden beschikbaar voor de grazing van het vee, inclus de bosschen. Er moest dan ook geen speciaal woord bestaan voor deze soort van gronden ; zij heetten *veld* of *weide*. De primitieve beteekenis van dit laatste woord is echter „jachtterrein” (verwant met Lat. *venari* ; en vergelijk ook *weidman*, *weitasch*, enz.) en niet „grasland”. Toen uit het „veld” meer en meer nieuw akkerland bijgewonnen werd, bij zoover dat *veld* de beteekenis kreeg van „akkerland”, in sommige vruchtbare streken waar de ontginningen groote verhoudingen hadden aangenomen, kreeg *weide* een kans om de bepaalde beteekenis van „grasland, grazing voor het vee” aan te nemen. Maar daarnaast kwamen een aantal andere woorden in gebruik, beperkt naar tijd en ruimte, om het grasland aan te duiden, naarmate het primitieve „veld” geleidelijk verdeeld en ontgonnen werd. Ook deze woorden zullen wij op het oog nemen, zooals de plaatsnamen ze ons overgeleverd hebben of, zooals zij hier en daar, nog voortleven in het plaatselijk dialect.

Als slot van deze overzichtelijke studie zullen wij dan enkele besluiten van cultuurhistorischen aard trekken uit het beschouwen van de respectieve expansiegebieden, naar tijd en ruimte, van al deze woorden.

Beemd.

Het *beemd*gebied beslaat het oostelijk gedeelte van het Vlaamsche land : bijna geheel Vlaamsch-Brabant, de pro-

vinciën Antwerpen en Limburg. Het strekt zich verder uit, over onze grenzen, in Noord-Brabant, tot de Maas (met uitsluiting van de polderstreek van de Maas-en-Schelde monding), over geheel Nederlandsch Limburg (*band, bent*) en het aanpalende Rijnland (*bände*).

Het Duitsch gebied werd nauwkeurig bepaald op de kaarten van ELISABETH WESTPHAL (Flurnamen und Kulturkreisforschung, in Rheinische Vierteljahrsblätter, IV (1934), Heft 3), nl. de kaarten 1, „Bände als Appellativ”, en 3, „Bände als Flurname”. Dit *bände*gebied is begrensd, ten Noorden door een lijn van Kevelaar, aan de Nederlandsche grens, tot Xanten op den Rijn; de grens loopt dan langs den Rijn tot de omgeving van Bonn. In het Zuiden reikt het tot de Eifelstreek, alwaar het grenst aan een *pesch*gebied. Op den rechter Rijnsoever vinden wij alleen een groep *bänden*namen tusschen de monding van Ruhr en Wupper.

De vormen met *n* (*bent, bant, baant, bannet*) ontmoet men tot op den linker Maassoever, in den noordoostelijken hoek van Limburg :

Gratem (L 326) : 1674 *eenen baendt gen. nysbaendt*, VAN DYCK (1).

Buggenum (L 323) : 1686 *oudenhovens baent*, VAN DYCK.

Diepenbeek (Q 71) : *op de Bent*, Kadaster.

Kleine-Brogel (L 315) : *het bents look*, Kad.

Kanne (Q 188) : 1407 *acht groote roeden beempt in de verdoelde bannet*, VAN HEUKELOM (2).

Het huidig dialectisch onderzoek (3) heeft uitgemaakt dat de vorm *baant* thans nog op den volksmond voortleeft

(1) A. VAN DYCK, *Bijdrage tot een Toponymisch Glossarium*, in *Verzamelde Opstellen*, Hasselt, 1941.

(2) J. VAN HEUKELOM, *Toponymie van Kanne*, in *Verzamelde Opstellen*, Hasselt, 1937. — De plaatsnaam *lang banet* (Kadaster), te Oplinter in Brabant (P 147) zal wel aan migratie toe te schrijven zijn.

(3) Door bemiddeling van de Znl. Dialectcentrale van de Universiteit Leuven.

te Weert (L 289), Molenbeersel (L. 319), Ophoven (371) en Maaseik (372); — *bent*, te Rotem (L 420), in plaatsnamen te Vucht (Q 8) en te Opgrimbie (Q 10). — In den Nederlandschtaligen noordoosthoek van de provincie Luik geeft men op : *benet*, te Montsen (Q 253); *bent*, te Einatten (Q 262); *bende*, te Eupen (Q 284).

De benamingen, in het modern kadaster van deze streek, vertoonen uiteenlopende vormen. De meest voorkomende zijn echter *bent*, *bennet* en *bennelt* (een diminutief?); de vormen met *m* zijn ongetwijfeld hypercorrecte grafieën. Wij laten hier de plaatsnamen volgen, die voorkomen in de lijsten gepubliceerd door J. LANGOHR en J. VAN DE WIJER (1) :

Homburg (Q 250) : *Bempd*, *Vronebempt*, *Vrouwebempt*, *Köningsbempd*, *Meulenbempd*.

Gemmenich (Q 251) : *Asse bempt*, *Bempt*, *Grote bempt*, *Kleine bempt*, *Dueren bempt*, *Dursch bempt*, *Vaelder bempt*, *Velt bempt*, *Grune bemden*, *Haerden bemden*, *Coelbempten*, *Langen bempt*, *Mieten bennet*, *Moelen bempt*, *Neuwen bentpt*, *Ossembempt*, *Oversten bempt*, *Sauren bempt*, *Schimpert bempt*, *Toe bempt*.

Hendrikkapelle (A 254) : *Bennelt*, *Groten bend*, *Hangbenneden*, *Hartelige bent*, *Kerkbent*.

Lontsen (Q 259) : *Bend*, *Gefundebend*.

Balen (Q 279) : *Bennelt*, *Bonnebennelt*, *Hiekebennelt*, *Kinnebennelt*, *Ossenbennelt*, *Schüllebennelt*.

Membach (Q 282) : *Bennelt*.

Kettenis (Q 283) : *Bennet*, *auf den Benden*, *Bellenbend*, *Grossenbennet*, *Langen bend*, *Grasbenden*, *Hagbenden*, *Kochenbennet*, *Paffenbend*, *Saurenbend*, *Schillenbend*, *Wesselbend*.

Eupen (Q 284) : *Bendgen*, *Keukenbend*, *Kirchenbend*.

Meer zuidwaarts, naar Malmedy toe, staat het woord *bend* tegenover *wiese*. Het leeft nog op den volksmond, volgens Dr. B. WILLEMS (2), tot zuidwaarts van Bütgen-

(1) Plaatsnamen uit het Noord-Oosten van de Provincie Luik, in verschillende jaargangen van *Mededeelingen uitgegeven door de Vla. Top. Vereeniging*, vanaf XI (1935).

(2) Dr. B. WILLEMS, *Sprachräume im nördlichen Oesling*, in *Folklore Malmedy-St. Vith*, VI (1936), 71-116.

bach en Büllingen. Ten Zuiden er van (noordwestelijk van Recht en Amel) gebruikt men het woord *wiese*; ten Oosten: *pesch*. Maar vroeger reikte *bend* veel meer naar het Zuiden, doch werd geleidelijk vervangen door *wiese* (zooals te onzent *weide* meer en meer *beemd* en *meersch* verdringt). Het plaatsnamenonderzoek van WILLEMS geeft volgend overzicht:

Amel und Mirfeld: *im Dörrenband*; geen *wiese*.

Iveldingen: *im Bend*; één *wiesenaam*.

Recht: *Breitenband, Sauerband*; één *wiesenaam*.

Manderfeld: 9 *bendenamen*; 18 *wiesenaamen*.

Schönberg: *Kragelbend, Niederbend, Seversbend*; 11 *wiesenaamen*.

Krombach: 5 *bende*; 13 *wiesen*.

Lommersweiler: 3 *b.*; 15 *w.*

Thommen: 2 *b.*; 16 *w.*

Reuland: geen *bende*; eenige *wiesen*.

Verder nog, in de omgeving van Dürten: *der Schungeband*; — tusschen Dürten en Lengeler: een *Mühlenband*, die nochtans niet kadastranaam geworden is.

In Belgisch-Limburgsche plaatsnamen wisselen *bamd-* en *beemd*vormen af (1). Aanvankelijk (en wellicht op vele plaatsen thans nog) is *bamd* de enkelvoudsvorm en *bemde* de meervoudsvorm; ook in diminutieven komt geregeld de umlautsvorm met *e* voor (*bemptgen*). Hier volgen eenige oudere voorbeelden, genomen uit ULRIX en PAQUAY, Zuid-Limburgsche Plaatsnamen:

Beverst (Q 72): 1604 *Bintbeemdecken, Dorpbemdden, Streitbembden*, — naast (zelfde oorkonde) *Grevenbamp, Grindelbamp, Rackbamp, Spurckerbamp, St. Anthonisbamp*.

Hoeselt (Q 77): 1604 *Esserbempde, Lampersche bembden, Wyncelbempde*, — naast *Edelenbamp, Persoensbamp, Rittbamp, Wermerbamp*.

Vliermaal (Q 80): 1385 *Buckbempde, Boschbempden*, 1422 *Beemsbeecke*, — naast 1385 *Grevenbamp, Haenenbamp, Keelebampden*,

(1) De familienaam *Bamps* is dan ook onmiskkenbaar Limburgsch. Hij behoort tot het type *Beecks, Broecks*; genitiefvormen respectievelijk van *van den Bamd, van der Beek, van den Broek*.

Noelkensbamt, Palmartsbamt, Slansbamt, Stoelsbamt, Truefsbamt.

Bilzen (Q 83), uit J. CUVELIER en C. HUYSMANS, Toponymische studie... Bilzen : 1595 *Synte Anthonisbamt*, 1583 *Asserbempden*, 1623 *Beekbempden*, 1707 *Beusche bempden*, 1650 *Bisschoppenbeemden*, *Boschwyerbeemd*, 1657 *Bredenbamt*, 1390 *Bruchbamde*, 1496 *Brockbamt*, 1602 *Deckerbampde*, 1390 *Droeghen bamt*, 1390 *Eekenbemde*, 1557 *Elckenbempden*, 1390 *Endenbamt*, 1552 *Yndre beemden*, 1610 *Gerstbempden*, 1503 *Groetbempde*, 1586 *Haverbamt*, 1489 *Cloesterbempde*, 1616 *Cockardsbempde*, 1557 *Quattelbamt*, 1587 *Kuyttelbemde*, 1390 *Langhenbamt*, 1562 *Leembempde*, 1621 *Leembamt*, 1556 *Mandbamt*, 1560 *Meelbamt*, *Molenbeemden*, *Munsterbeemden*, 1610 *Muysseleersbamt*, 1562 *Paradisbamt*, 1495 *Platbamt*, *Preutelerenbamt*, 1390 *Rekerbamt*, 1657 *Rutgheersbam*, 1378 *Slagbeempt*, 1487 *Sorbempde*, *Steenbeemden*, 1557 *Swanebamt*, 1557 *Valensijnbemptgen*, 1610 *Waterloosbempden*, 1378 *Werninxbempt*, *Wilderbeemden*, *Wisselbeemden*, *Zuurbeemden*.

St.-Huibrechts-Hern (Q 154) : 1493 *Meye bempde*, 1385 *Marien ver Yden bamt*, 15^e e. *Capittelbamt*.

Neerrepen (Q 155 a) : 1349 *Gemansbamt*, 1385 *Gommeresbamt*, 1516 *Groten bamt*, 16^e e. *Smalebamt*, — 1714 *Mistbempde*.

Overrepen (Q 157 a) : 1273 *Loetsbamp*, 1275 *Metsbamt*, 16^e e. *Boterbamt*, *Broeckbamt*, 1714 *Lerebamt*, — 1365 *Honnenbempde*.

Henis (Q 158 a) : 1385 *Bruechbemde*, 1385 *Hubrechtsbempt*, 16^e e. *Sulbempde*, — 1580 *Hassbamt*, 1385 *Yebamt*.

Bommershoven (Q 160) : 1512 *Assbamt*, *Asbempde*, 1609 *Doffhuysbamt*, 1385 *Langenbamt*, *Slecken bemptgen*.

Tongeren (Q 162) : 1714 *Netbempden*, 1697 *Nieuwerbempden*, 1687 *Princebempden*.

Berg (Q 163) : 1385 *Andermeerbempde*, 16^e e. *Honsbempde*, 1288 *Nettelbamt*, 1385 *Papenbamt*.

's Heerenelderden (Q 168) : 1714 *Eelstbempt*, *Elderdenbeemden*, *Gansebempde*, *Heerenbempden*, — 1385 *Lancbamt*, *Papenbamt*.

Rijkhoven (Q 168 a) : 1275 *Egtbamt*, 1604 *Bampderstraet en Bempderstraet*, *Rutghersbamt*, — *Moster bempt*.

Kanne (Q 138), uit J. VAN HEUKELOM, Toponymie van Kanne : *Bamt*, *de Beemtes*, 1479 *Bamptgaet*, 1753 *Bemppensdelle*, 1696 *Schellensbamt*, 1700 14 gr. r. *bampts gel. in de daelbempten*, *gen. den bamt van Heuclom*.

Hetzelfde verschijnsel kan men nagaan in de benamingen van het moderne kadaster :

Alken (P 120) : *Bampdveld, Breebampd, Manshoeven bampd, Gustingier bampd, Melkbampd, Berbampd, Molenbampd, Slagbampd*, — naast *Cooster beemden, Dael bemden, Lampse bemden, Stankbeemden*.

Beek (L 359) : *Borchbamd*, — *Soerbeek bemden, Molen bemden, Broekbemden*, enz.

Brustem (P 178) : *Eiken bampd, Naten bampd*, — *St. Jans beemden, Fait bemde*.

Diepenbeek (Q 71) : *Kerken bamp, Brug bampd, Diepenbampd, Bijns bampd, Sluis bamd, Peerds bamd, Kroon bampd, Gaer bampd, Stoks bampd*, — *Sluis bemden, Kempnaere bemden, Stokbemden, Vreebemden, Royerbemden, Waerdebemden, Regelsbemden, Duijhuisbemden, Strijdbemden, Bentbemden, Grendelbemden, Achtermaetbemden, Dorpbemden, Kleine bemdens, Crijtbemden, Meulenbemden, Houbreghts bemden, Ratelbemdeken*.

Hasselt (Q 2) : *Ouden-, Nieuwen bamd*, -- *Brugbemden, Donkerbemden, Helbemden, Kwaadhovenbemden*, enz.

Gelijkaardige voorbeelden nog te Gruitrode (L 366), Helchteren (L 413), Hoeselt (Q 77), Houthalen (L 414), Klein-Brogel (L 315), Kozen (P 118), Peer (L 355), St.-Lambrechts-Herk (P 119), St.-Huibrechts-Lille (L 313), St.-Truiden (P 176), Vliermaal (Q 80), Wellen (Q 78), Zepperen (P 177), Zonhoven (Q 1).

Voor andere plaatsen, vooral in het Noordwesten van de provincie, kent het modern kadaster alleen vormen met *e*, ook in het enkelvoud, zooals dit verder naar het Westen toe, in Brabant en Kempen, het gewoon verschijnsel is. Aldus :

Beverloo (K 318) : *Nieuwe beemd*.

Donk (P 49) : *Sneppebeemd*.

Eigenbilzen (Q 86) : *Kraenenbeemd*.

Genk (Q 3) : *Broekbeemd, Huisbeemd, Reenbeemd, Gaerbeemd, Nieuwbeemd, Koelenbeemd, Kerkbeemd*, enz.

Groot-Gelmen (P 184) : *Lange beemd*.

Groote-Brogel (L 356) : *Schuermans beemd, Kruysakkersbeemd, Stevensbeemd*.

Groote-Spouwen (Q 170) : *Ridderbeemd*.

Halen (P 48) : *Rysbeemd, Stadsbeemd, Langebeemd, Exterbeemd, Sneppersbeemd.*

Hamont (L 286) : *Boonebeemd, Mulkerbeemd.*

Herten (P 121 a) : *Herten bempd, Draeke bempd.*

Heusden (K 360) : *Beele bempd, Oude bempd.*

Lommel (K 278) : *Weermans beemd.*

Lummen (P 51) : *Sluis beemd.*

Meeuwen (L 364) : *Timmermans beemd, Slegten beemd, Gierkens beemd.*

Neerpelt (L 312) : *Slagmolen beemd.*

Overpelt (L 314) : *Looper beemd.*

Schulen (P 52) : *Gulker beemd, Doorbeemd.*

Stokrooie (P 56) : *Haerde beemd, Grootte beemd.*

Tessenderloo (K 353) : *Voorbeemd.*

Teuven (Q 209) : *Langenbeemd, Molenbeemd, Luschbeemd, Neeroperbeemd, Schalesbeemd.*

Zelem (P 44) : *Galgebeemd.*

Zolder (K 361) : *Hooge beemd, Nieuwe beemd, Vrankenbeemd, Smoorsbeemd, Wendelsbeemd.*

Zutendaal (Q 5) : *Dorper beemd, Daler beemd, Broeker beemd, enz.*

In Limburg komen vormen voor met dubbelen meervoudsuitgang. Het modern kadaster vermeldt aldus :

Peer (L 355) : *Hoxender bemdens, Molhemder bemdens, Scha-broeker bemdens, Vreenbeemdens, Nytebeemdens, Nieuwgemeente bemdens, Patersvijver bemdens, Kloosterbeemdens, Overste bemdens, Boomer bemdens, Driebemdens, Vousebeemdens, Ryterbeemdens, Tetelsbeemdens.*

Helchteren (L 413) : *Smolderbeemdens, Vinkelbeemdens, Schansbeemdens, Braekbeemdens, Boschbeemdens, Blaresbeemdens, Heibemdens, Kievitsbeemdens, Kraenbeemdens, Dijkbeemdens.*

Houthalen (L 414) : *Voortbeemdens, Hitbeemdens, Hanepatbeemdens, Zonhovenbeemdens, Lielenbeemdens, Hoevenbeemdens, Helchtersche bemdens, Venbeemdens, Ruttebeemdens, Oude beemdens, Donkbeemdens, Schansbeemdens, Brenderbeemdens.*

Vliermaal (Q 80) : *Beekbeemdens, — naast : Gemeente beemden.*

Vliermaalroot (Q 75) : *Gauwer beemdens.*

Zepperen (P 177) : *Beursbeemdens, Ooiebeemdens.*

Beverst (Q 72) : *Beverst beemdens, Prauns beemdens, — naast : Strijdbemden, Kempenare beemden, Schoonbeker beemden.*

Diepenbeek (Q 71) : *Kleine beemdens, — naast 16 namen op -beemden.*

Het woord *beemd* is verder verspreid over geheel de provincie Noord-Brabant, tot aan de Maas, met uitzondering nochtans van de polderstreek, aan de mondingen van Maas en Schelde; en dit uit den aard zelf van de agrarische toestanden aldaar. Deze constatacie berust alleen op oude en nieuwe plaatsnamen van deze streek, genomen uit de toponymische (onuitgegevene) excerpten van A. H. VAN DYCK, door dezen vlijtigen verzamelaar met zijne gewone bereidwilligheid afgestaan. De oudere excerpten komen uit documenten die berusten op het Rijksarchief te Brussel; de jongere zijn opgenomen van de Nederlandsche Militaire Stafkaart.

Heesbeen (K 134) : *Gendersche beemden.*

's Hertogenbosch (K 150) : 1448 *Clijckmans beemt*, 1342 *lynd-beempt.*

Dongen (K 163) : 1499 *cleyserits beempt.*

Udenhout (K 165) : 1522 *bekerbeempt.*

Kromvoort (K 167) : 1562 *die cromvoertsche beemden.*

Helvoort (K 169) : 1448 *in die beempde*, 1499 *floerkens beempt* of 1522 *sloerkens beempt.*

Bokstel (K 172) : *Hazenbeemd.*

Hoeven (K 175) : *Hoevensche beemden.*

Prinsenhagen (K 178) : *Haagsche beemden*; 1687 *schanen beempt.*

Ginneken (K 179) : 1687 *den eggel beempt.*

Rijsbergen (K 180) : *Beemdestraat.*

Gilze (K 182) : *Besloten beemd*; 1687 *voortbeempt.*

Goorle (K 184) : *Krombeemden.*

Oosterwijk (K 185) : 1448 *berkerbeempt*, 1499 *brantbeempt*, 1448 *gansbeempt*, 1499 *honasch beempt*, 1448 *crommen beempt*, 1448 *moerens beempt*, 1499 *nuwenbeempt*, 1627 *wijenbeempt.*

Oorschot (K 187) : 1429 *beckers beempt*, 1450 *beecksbeempt*, 1380 *bercter beempt*, 1627 *blaeckerbeempt*, 1429 *bloeysbeempt*, 1380 *bodis beempt*, 1429 *brakerbeemt*, 1497 *bruninx beempt*, 1627 *buydel-beempt*, 1429 *utenbeempt*, 1450 *demekens beempt*, 1520 *diepenbeempt*, 1627 *elskens beempt*, 1627 *erven beempt*, 1627 *everaerts beempt*, 1627 *geelaecx beempt*, 1627 *gijsenbeempt*, 1429 *groeidonck beempt*, 1627 *heybeempt*, 1429 *herinx beempt*, 1627 *heyn neven beempt*, 1449 *hogeneven beempt*, 1627 *horst beempt*, 1448 *cleys beempt*,

1627 *knoopsbeempt*, 1627 *cocæbeempt*, 1627 *coninx beempt*, 1497 *cruysbeempt*, 1448 *lierinx beempt*, 1520 *loeskens beempt*, 1420 *marse-lairs beempt*, 1627 *meyenbeempt*, 1429 *moerbeempt*, 1627 *nyen beempt*, 1448 *nuwenbeempt*, 1380 *nollens beempt*, 1627 *pellemans beempt*, 1448 *rademaeckers beempt*, 1448 *raefsbeempt*, 1429 *roesbeemt*, 1429 *scorten beemt*, 1380 *schuys beempt*, 1627 *schooffsbeempt*, 1520 *sensmans beempt*, 1627 *ishaeren beempt*, 1627 *smits beempt*, 1380 *ve-huys beempt*, 1627 *verrenbeempt*, 1450 *vloegesbeempt*, 1497 *vloet-beempt*, 1448 *voerbeempt*, 1448 *vondermans beempt*, 1429 *wuwen-beempt*.

Baarle-Nassau (K 195) : 1630 *beecker beempdeken*, *rabbauts beempt*, *de vlorenbeempde*; *Halsche beemden*, *Hoekbeemden*, *Schrans-beemden*.

Hilvanenbeek (K 197) : 1429 *beeckbeempt*, 1342 *bellens beemt*, 1522 *ghijben beempt*, 1429 *cronmenbeempt*, 1429 *metten beempt*, 1565 *middelsten beempt*, 1429 *nijenbeempt*, 1429 *rietbeemsche venne*, 1522 *scheynen beempt*, 1429 *smaelen beempt*, 1522 *smeets beempt*, 1429 *spreeuwelschen beempt*, 1429 *steynen beempt*, 1429 *vonderbeempt*, 1429 *vorstenbeempt*.

Diessen (K 198) : 1627 *aen den dx beempt*.

Mierde (K 214, 215) : *Dolder beemden*.

Bladel (K 218) : 1660 *Berschot beempt*, *Beemstraete*, *Cleveren beemdt*; — 1448 *den lanenbeemt*, *den langhen beemdt*, *den donckers-beemt*, *den moerenbeemd*, *die raemsbeemde* (PRIMS) (1).

Eersel (K 220) : 1448 *breden beempt*, 1394 *bruynix beempt*, 1394 *bonder beempt*, 1380 *deselmans beempt*, 1429 *gheenkens beempt*, 1429 *ghijsmans beempt*, 1448 *hellincs beempt*, 1448 *hoetkens beempt*, 1429 *keelbeempt*, 1497 *kelcbeempt*, 1429 *models beempt*, 1429 *mole-mans beempt*, 1429 *monforts beempt*, 1521 *papenbeempt*, 1448 *persoens beempt*, 1429 *srentmeesters beempt*, 1450 *steenbeempt*, 1394 *stribeempt*, 1448 *swennen beempt*, 1521 *tastbeempt*, 1429 *trudenbeempt*, 1429 *von-derbeempt*, 1429 *vonkens beempt*, 1497 *vorsbeempt*, 1448 *wijerbeempt*, 1429 *wouters beempt*, 1448 *zuerbeempt*, 1497 *swijnen beempt*.

Alem (L 91) : *Maren beemden*.

Lit (L 93) : *Westerbeemden*.

Litooien (L 94) : *Beemsche dijk*.

Os (L 99) : *Hoolbeemd*, *Huizenbeemd*, *Kruizenbeemsche dijk*, *Koornbeemd*,

(1) In Verslagen en Mededeelingen v. d. Kon. VI. Academie, 1940, bl. 626-627.

- Rosmalen (L 144) : 1534 *in rosmala opte beemde.*
 Berlikum (L 147) : 1499 *balen beempt.*
 Dungen (L 148) : 1534 *spoerbeempt.*
 Nistelrode (L 151) : *Rietbeemden.*
 Escharen (L 154) : 1585 *een beempt gen. die horst.*
 Beers (L 156) : 1429 *baester beempt*, 1521 *borcter beempt*, 1448 *sgroten beempt*, 1627 *papenbeempt*, 1497 *wolfsbeempt.*
 Kuik (L 159) : 1585 *den houdtschen beempt*, 1588 *eenen hoeybeempt gen. die elsse.*
 St.-Michiels-Gestel (L 177) : 1520 *hasselsche beemt*, 1499 *heilairschen beempt*, 1534 *zoerbeempt.*
 Erp (L 182) : 1644 *de aa beempden*, *den hoogen beempt*, 1418 *molenbeempt*, 1499 *polbeempt*, 1542 *rykarts beempt*, 1418 *verrenbeempt.*
 Boksmeer (L 187) : 1569 *een weybempde ... geh. haecken beempken.*
 St.-Oedenrode (L 200) : 1627 *een stuck beempts gen. theesken.*
 Best (L 201) : 1627 *den blackenbeempt*, *boytkens beempt*, *braeckebeempt*, *broeckbeempt*, *haeghbeempt*, *cleyn beempdecken*, *cruysbeempt*, *luerincx beempt*, *meerenbeempt*, *d'aubeempde*, *over beempt*, *roeselmans beempde*, *vluetschen beempt*, *de vreysbeempde.*
 Son (L 202) : *Aanschotsche beemden.*
 Lieshout (L 203) : *Beemdkant.*
 Beek (L 204) : *Voorbeemd.*
 Gemert (L 207) : 1700 *grooten beempt*, *heeren beempt*, *maesbeempt.*
 Bakel (L 208) : 1499 *horstkens beempt*, *stockbeempt.*
 Woensel (L 226) : *Beemstraat.*
 Strijp (L 227) : *Beemdstraat.*
 Helmond (L 237) : *Rietbeemd* ; 1342 *dobbelsteens beemt*, 1380 *goerbeempt.*
 Mierlo (L 241) : *Beemdstraat.*
 Lierop (L 243) : 1418 *langenbeempt*, *redoncsbeempt.*
 Deurne (L 244) : 1499 *hagen beemt.*
 Dommelen (L 259) : 1627 *dommelbeempt*, *kerchofbeempt*, 1521 *stoops beempt.*
 Heeze (L 261) : *Else beemden*, *Rietbeemden.*
 Leende (L 262) : *Beemden.*
 Zomeren (L 264) : *Beemd.*
 Bergeik (L 279) : 1627 *Aert heyligen beempt*, *bacx beempt*, *beeckersbeempde*, 1429 *aussems beempt*, 1380 *bogaerts beempt*, 1448 *bonkens beempt*, 1497 *booikens beempt*, 1627 *breempotten beempt*, 1429 *bussenbeempt*, 1627 *deyclot beempt*, *dijckbeempt*, 1429 *delyen beempt*, 1627 *dries beempt*, *eyckervensbeempt*, *hoogenbeempt*, 1497 *hoerkens beempt*,

1627 *huben beempt, jan truyens beempt, calis beempt, 1394 keerweders beempt, 1429 kerken beempt, 1394 kenens beempt, 1627 tcleyn beemptken, de clot beempden, 1443 knots beempt, 1627 cocx beempt, 1448 coltens beempt, 1428 kockelers beempt, 1627 cranenbeempt, lenaert oppem beempt, 1497 lutenbeempt, 1450 molenbeempt, 1627 mosbeempt, 1497 nederbeempt, 1627 peebeempt, 1497 scoefsbeempt, 1627 schepersbeempt, scheefkens beempt, schoirbeempt, slangenbeempt, 1450 snoex beempt, 1521 stocloo beempt, 1627 theeuwen beempt, 1521 sveren beempt, 1448 vondermans beempt, 1627 voorsten beempt, voirtbeempt, 1429 vosbeempt, 1627 willekens beempt, 1429 wouters beempt, 1627 wouters conincx beempden. — Ender beemden, Putte beemden.*

Westerhoven (L 280) : *Ender beemden, Klissers beemden.*

Borkel (L 281) : *1627 chijns beempt, cavel beempt, cleynen beempt, ossenbeempt.*

Maarheze (L 284) : *Mot beemden, Nieuwe beemden, Winkelbeemden.*

Hoe onvolledig deze lijst ook weze, zij laat toch toe te besluiten dat Noord-Brabant tot het expansiegebied van *beemd* behoort, op dezelfde wijze als de aangrenzende Belgische Kempen (1). De documentatie voor enkele gemeenten als Oorschot, Eersel, Bergeik, was ongemeen overvloedig. Niets belet ons aan te nemen dat dezelfde verhouding kan aangetroffen worden in andere gemeenten, waar onze documentatie schraler was of over welke wij in het geheel niets vermochten op te teekenen.

Over de geheele provincie Antwerpen (met uitsluiting van de polderstreek en de gemeente St.-Amands-op-Schelde, in den uitersten zuidwestelijken uithoek) wordt het woord *beemd* aangetroffen in honderden plaatsnamen. J. HELSEN, die totnogtoe de volledigste toponymische monografie samenstelde over een Kempensche gemeente, vermeldt niet

(1) Meer naar het Noorden, bij Vollenhoven (F 66) aan de Zuiderzee, noteeren wij, als een geïsoleerde verschijning, de streek geheeten *de Bente* (Bentpolder, Bentdijk). Volgens BEEKMAN (Aanv. Mnl. Wdb., i. v.) zouden wij hierin het woord bentgras of buntgras moeten zien; o. i. niet noodzakelijk: het kan een uit het Oosten gemigreerd *bend* zijn.

minder dan 57 samenstellingen op *beemd* voor de gemeente Noorderwijk (K 304), tegenover 22 op *weide* (1). Dezelfde verhouding mogen wij aannemen in andere gemeenten, gesteld dat de waterlopen er in ongeveer dezelfde maat aanwezig zijn. Overal schijnt het woord nog tot het levend taalgebruik te behooren.

In Zuid-Brabant daarentegen is het woord *beemd* thans verdwenen, of zoo goed, uitgezonderd in het gebied ten Noorden van de lijn Dijle-Demer (2). Uit de talrijke *beemd*-toponiemen, in alle Zuidbrabantsche gemeenten, blijkt nochtans dat het woord er eenmaal even verspreid was als in de aanpalende noordelijke en oostelijke gewesten. Als voorbeeld mogen hier de *beemdn*namen van eenige Zuidbrabantsche gemeenten volgen, waarover een uitvoerige documentatie bestaat :

Kerkom (P 101) : 1776 *bempt*, 1834 *bemde*, 1712 *begeynenbempt*, 1678 *bessembempt*, 1652 *boterbempt*, 1560 *bruggebempden*, 1412 *daelbeemde*, 1403 *distelbeempde*, 1553 *dorpsbeemde*, z. d. *drinkwaterbeemd*, 1641 *dryebeckbempt*, *duyffelsbeemdeken*, 1778 *eksterbempde*, 1403 *hardenbeempt*, 1427 *havenbeempt*, 1651 *hoybempden*, 1470 *hughebeempt*, 1641 *calvereneusselbemt*, 1450 *langebeempt*, 1395 *langenbempt* (andere plaats), 1750 *langenbemd* (nog een andere plaats), 1561 *mergelbempt*, 1688 *myenbeemd*, 1450 *mollenbeempt*, 1450 *paenhuisbeempt*, 1641 *pertsbempt*, 1678 *peerdsbempt* (andere plaats), 1763 *perckbempden*, 1470 *petersbeempt*, 1900 *robbeetsbeemd*, 1663 *rondenbempt*, 1636 *schaeckebeempden*, z. d. *Sint-Jansbeemd*, 1724 *speelmansbemdeken*, 1703 *taefelenbempt*, 1470 *veldbornebeemt*, 1470 *vernoyenbempt*, 1688 *vliernuys bempt*, z. d. *wijbornebeemd*, 1395

(1) Dr. J. HELSEN, *Toponymie van Noorderwijk* (Werken uitgegeven door de K. Com. Top. Dial., 1944). — Het heeft belang hier het oordeel van Helsen, den besten kenner van de Kempensche toponymie, mede te deelen : „De woorden *beemd* en *weide* worden het meest aangewend ter aanduiding van grasland. We meenen dat ze elkaar nochtans niet volledig dekken. Bij *beemd* schijnt men het oog te hebben op land waarvan de grasopbrengst moet dienen tot wintervoer ; *weide* daarentegen wordt veeleer gebruikt als gelegenheid om de dieren te laten grazen.”

(2) Mededeeling van Dr. VANGASSEN, uit zijn dialectonderzoek in Zuid-Brabant.

wuwerbempt (ED. MARTENS, Monographie de la Paroisse de Kerkom-en-Brabant, in Hagelands Gedenkschriften, 1915).

Tielt (P 38) : 1613 *den aschs bempt*, 1659 *beecken bempt*, 1613 *berch beempt*, 1613 *bertholie bempt*, 1763 *biscops beempdeken*, 1730 *borghbeempden*, 1659 *deyck beempt*, 1614 *drooghen bempt*, 1659 *goris beempt*, 1614 *grooten bempt*, 1614 *haverbempt*, 1659 *heseleren beempt*, 1666 *heybempt*, 1613 *huffelmans bempt*, 1738 *jodenbemdiken*, 1523 *kepers beempt*, 1659 *kercken beempt*, 1730 *keseleren bempt*, 1659 *coolen beempt*, 1613 *craets bempt*, 1614 *craenebempt*, 1613 *quaeden bempt*, 1659 *langhenbeempt*, 1730 *lovenschen bempt*, 1659 *onse lieve vrouwen beempt*, 1614 *lijsenbempt*, 1613 *lissinx bempt*, 1614 *lobbensbempt*, 1758 *maeyken de haen bempt*, 1728 *maeyken cnoops beempt*, 1545 *sint mertins beempt*, 1659 *marbeempt*, 1523 *moensbeempt*, 1613 *moelen bempt*, 1523 *de monninck beempde*, 1523 *mosbeempt*, 1614 *motmans bemde*, 1659 *neeren oft leegen beempt*, 1666 *nielkens bempt*, 1613 *ouden bempt*, 1613 *papen bempt*, 1523 *paternoster bempt*, 1523 *personagie beempt*, 1613 *peysens bempt*, 1523 *prijsbempt*, 1734 *rales bempt*, 1659 *rattenbempt*, 1613 *regenbempt*, 1523 *de rester beemde*, 1667 *royen bempt*, 1613 *rosbempt*, 1523 *de rotbeempde*, 1840 *sengens bempt*, 1727 *slangen bempdeken*, 1659 *sluysbeempt*, 1613 *spensbeempt*, 1613 *stupers bempt*, 1614 *valveken bempt*, 1738 *verbranden bempt*, 1659 *veulen beempt*, 1730 *walen bempt*, 1613 *weytbempde*, 1613 *wouters bempt*, 1614 *wouwerbempt*, 1523 *zielmissen beempt*, 1614 *suermans bempt*. (Onuitgegeven excerpten van A. VAN DYCK.)

Leefdaal (P 81) : 1635 *elsen bempdeken*, 1541 *maybeempt*, 1447 *molenbeempt*, 1638 *slachbempt*, 1661 *tessens bempt* (excerpten VAN DYCK).

Huldenberg (P 131) : 1632 *borre bempt*, 1522 *flos beempt*, 1532 *gheeten beempt*, 1550 *heyde beempden*, 1533 *ijsernelle beemden*, 1522 *clasens bempt*, 1533 *kruys beempt*, 1606 *grooten en cleynen pittens bempt*, 1763 *schrickmans bempt*, 1747 *stockhem bempt*, 1532 *voirtbempt* (idem).

Hoelaart (P 126) : 1605 *bayanerts bempt*, 1365 *ten beemdeken*, 1556 *druegen beempt*, 1748 *franschkens bempdeken*, 1745 *heylighen geest bempt*, 1752 *heriansdal bempdeken*, 1557 *kellebeempt*, 1784 *kolken bempt*, 1686 *colckdam bempdeken*, 1624 *langen beempt*, 1526 *molenbroeck beempt*, 1629 *nellebempt*, 1687 *raedemaeckers bempt*, 1738 *tobbempt*, 1365 *versannen beempt* (idem).

Naar het Westen toe reikte het *beemd*gebied tot een lijn die dwars door West-Brabant loopt, van de Scheldebocht

te Sint-Amands naar de Zenne toe te Halle. Ten Westen van deze lijn begon dan het *meersch*gebied, dat zich verder uitstreckte over geheel Vlaanderen, met uitzondering van kust- en polderstreek. De scheidingslijn tusschen het historisch *beemd*- en *meersch*expansiegebied konden we juist bepalen aan de hand van de plaatsnamen. De huidige stand van het gebruik van die woorden in het plaatselijk dialect werd vastgesteld hoofdzakelijk uit de antwoorden op vraag 20 van de vragenlijst van Dr. E. BLANCQUAERT, opgenomen in zijn *Dialect-Atlas van Klein-Brabant* (aangeduid beneden met B) en in Dr. VANGASSEN'S *Dialect-Atlas van Vlaamsch-Brabant* (G). Enkele preciseeringen konden hier aan toegevoegd worden met de hulp van de rondvraag uitgaande van de Dialectcentrale van Leuven (R).

Er moet dadelijk op gewezen worden dat het toponymisch onderzoek (1) de scheidingslijn *beemd-meersch* veel scherper afteekent dan de huidige stand, zooals die blijkt uit het dialectologisch onderzoek, zou laten vermoeden. Waar de twee expansiegebieden elkaar aanraakten is het gebruik van *beemd* en *meersch* wederzijds regressief; beide woorden ruimen er de baan voor het algemeene *weide*.

Wij laten hier de gemeenten volgen, van Noord naar Zuid toe, die op den uitersten westelijken rand liggen van het *beemd*gebied.

Bornem (I 220) : Top., *Miegembeemden, Mansbroekbeemden* (2); — dial., *beemd* niet meer in gebruik (B).

Hingene (I 221) : Top., 1650 *den moninck bempt*; — dial., niet meer in het centrum, maar wel in het gehucht Eikevliet (B.); wel in beide volgens R.

Puurs (I 268) : Top., *Bemdekens, Loutersbempden, Molenbempden, Schieveldebempden, Seminariebempden, Saeybempden* (Kad.); — dial., niet meer (B.).

(1) De aangehaalde toponiemen, zoo niet uitdrukkelijk anders aangeduid, komen uit onze eigene documentatie.

(2) J. MEES, *De economische ontwikkeling van Bornem*, in *Eigen Schoon en de Brabander* (E. S. B.), XX (1937), 9.

Liezele (I 269) : Top., *Laenenbeempd* (Kad.); nochtans : 1470 *meersch geheeten de stoct*, — naast (zelfde oorkonde) : *thoff ten voorde, met... winnende landen, bosschen, beempden ende eusselen*; *zes dachwant onder beempt ende eussel*; — dial., niet meer (B.).

Lippeloo (I 270) : Top., 1470 *sbeyers beempt van ijssche, den ijsenbaert beempt*, 1603 *den Hafflighemischen beempt*, 1685 *het musebemdeken, den nerenbeempt, den vellembempt, de salighe beempt, de bemmeren*; nochtans : 1603 *in Lippelo broeck 3 dachw. meersch wissel mate*; 1685 *sluys mersch, het mersgat* (1); — dial., niet meer (B.).

Breendonk (I 271) : Top., geen; — dial., niet meer volgens B., wél volgens R.

Het woord *beemd* leeft voort in de volgende gemeenten, oostwaarts gelegen van de voorgaande (B.) : Willebroek (K 320), Blaasveld (K 321), Tisselt (K 322), Heindonk (K 326), Heffen (K 327), Leest (K 328).

Malderen (I 274) : Top., 1470 *beghijnen beempt*, 1525 *scheers beempt*, 1739 *hasseltbeempt*; Kad. : *Baeter beempt, Eicken beempt, Muys beempt, Vollaert beempt*; — nochtans : *Besten meers, Buggenhout mees* (Kad.), en 1470 *van den hove te wyterpoele met... winnende landen, bosschen, meerschen ende ettingen*; naast (zelfde oorkonde) : *thoff te Wolputte... metten huuse, bogaerden bosschen, beempden, watere ende lande*. — Wij denken dat de *meerschtoponiemen* in de westelijke zijde van de gemeente liggen (grens Buggenhout) en de *beemdnamen* in de oostelijke; de grens tusschen beide expansiegebieden zou dus dwars door deze gemeente loopen. — Dial : noch *beemd*, noch *meersch* (B.).

Londerzeel (I 275) : Top., 1709 *kercke bemdeken, coevoetbemt, langhenbempt, meerbempt*, 1910 *de Bemmeren*; nochtans : 1654 *den platten beempt oft peerdenmeersch* (2); — dial., niet meer (B.).

Steenhuffel (O 67) : Top., 1450 *de beempdekene aen de lusenbeempde*, 1699 *ebbempt, hasseltbemt, heufkens bemt, de cloot bemden, coutermanbemt, leysbemd, molenstapbemt, perrebeempt, sluysebemt*; — daarnaast : 1406 *meersch aent robbroec geleghen*, 1450 *meersch ter straten, eenen meerssche heet de raechtuyt*, 1699 *bie meers, capuynen*

(1) J. LINDEMANS en A. VAN ELSSEN, *Plaatsnamen te Lippeloo*, in E. S. B., XIV (1931-32), 331-47.

(2) M. SACRÉ, *Plaatsnamen te Londerzeel*, in E. S. B. XVI, (1933-34).

meers, catelijns meerselken, kiffmeers, waelen meers, sueren meers, 1525 een water geh. dmeerselken; — zelfde opmerking als voor Malderen; — dial.: noch beemd, noch meersch (B.).

Wolvertem (O 70): 1560 *aen de bempden van Merode, aent beempt-straelken, Kad., wolverthem bempden*; — dial.: alleen gebruikt als plaatsnaam: *Bemmeren* (B.).

De dubbele meervoudsvorm *bemmeren* is bekend te Ramsdonk (K 323), Londerzeel (I 275), Steenhuffel (O 67) en Wolvertem (O 70). Hij is ontstaan, door dissimilatie, uit *bemmenen* (voor *bemdenen*) bekend (B.) te Mechelen (K 330), Kapelle-op-den Bosch (K 324), Humbeek (P 2). Vgl. den dubbelen meervoudsvorm *bemdens* in Limburg (1).

Meise (O 74): Top., 1300 *cobs bempt, 1560 den rosen bempt, 1586 den langhen bempt, 1642 de schrickbempden*; — dial., niet meer (G.).

Nieuwenrode (P 1): Top., *Roosbempt* (Kad.); — dial., niet meer (G.).

Humbeek (P 2): Top., 1418 *beemden van Aa, den middelbempt*; — dial., *bemmene* (B.).

Beigem (P 3): Top., geen (2); evenwel als appellatief: 1468 *hofstat nu beempt*; — dial., niet meer (G.).

Grimbergen (P 4): Top., 1300 *in Grimberger beempde, 1547 de gemeyn beempden, 1605 besloten beempt geh. den maybeempt*; als appellatief, passim 15^e-18^e eeuw; — dial., niet meer (G.).

Wommel (O 165): Top., 1725 *den dristbemt, maar ook: 1612 Amelregem meersch*; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

Strombeek (P 59): Top., 1586 *den maybeempt, 1406 den beemt geh. den roelant*; — dial., niet meer (G.).

Neder-Overheembeek (P 60): Top., 1546 *de gemeyn beempden, 1406 de heembeker beende, 1546 beempt geh. den meynaert, 1650 den overbempt, 1714 beempt aent schipvaart*; — dial., niet meer (G.).

(1) Er zij hier terloops op gewezen dat de dubbele meervoudsvorm *-enen* > *-eren* niet zeldzaam is in deze streek. Andere voorbeelden zijn: *herteren, koekeren, schupperen* (harten, koeken, schuppen, uit het kaartspel), *hemmeren* (hemden), *kiekeren* (kiekens), *tekkeren* (takken), *ribberen* (ribben), *viggeren* (viggens), *jongeren* (jongen van dieren), *longeren* (longen), *veldereren* (velden), *palokeren* (te Opwijk, elders in Brabant: *palokes* soort kleine pruim, Waalsch *biloke*), enz.

(2) J. LINDEMANS, *Brabantsche Plaatsnamen*, VII, *Beigem*, Vla. Top. Ver. Leuven, 1937.

Laken (P 64) : Top., 1734 *Laecken beemt*, 1734 *de clyn bemdekens*, 1676 *de breebempt*, 1563 *de gemeyne Laken bempde*, 1734 *den sueren bempt* ; nochtans : *de roode meerschen*, 1650 *den wijtdam meersch* ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

St.-Agatha-Berchem (O 173) : Top., geen ; als appellatief : 1563 *van eenen bempde bij den hoogen bosch* ; evenwel : 1442 *prati seu pascue dicte meerschs... in loco dicto boesvoert* ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

Ganshoren (O 174) : passim *bempt*, schepengriffie 17^e eeuw ; — dial., noch beemd, noch meersch.

St.-Pieters-Jette (O 174 a) : passim *bempt*, *beemd*, schepengriffie 16^e-17^e eeuw ; — nochtans : top. 1624 *den maymersch* ; — dial., als voren.

Koekelberg (O 173 a) : geen aanduidingen.

St.-Jans-Molenbeek (O 178 a) : Top., 1356 *beempt die de hase heet* ; 1563 *den drooghen bempt, den gasthuysbeempt* ; — dial., niet meer (G.).

Anderlecht (O 178) : Top., 1260 *brede beemt*, 1395 *beslotenen beemde*, 1406 *coebeemt, grawen beemt*, 1417 *preeterbeempt*, 1563 *sbocs beempt, den bodemloes beempt, die wildeghens beempt*, 1626 *loyen beempt, royen beempt* ; — maar ook : 1548 *aen den myllemeersch* ; — dial., niet meer (G.).

Dilbeek (O 177) : Top., 1406 *den grawen beempt* ; — dial., niet meer (G.).

Itterbeek (O 176) : Top., 1356 *dwerbeemt, der losinne beemt*, 1406 *Gelden Cassaerts maybeempt* ; — dial., niet meer (G.).

St.-Pieters-Leeuw (O 250) : Top., 1780 *de bemdekens*, 1595 *de beverbeempden*, 1406 *bredebeempt, den beempt van buten*, 1356 *den eyghenen beemt*, 1406 *den beempt van gaspeldoren, an der labbeken beempt*, 1710 *de laecke beemden, den meulenbeempt, den Spanschen beemd*, 1622 *de spoelbeempden*, 1695 *vosholen bempdken*, 1579 *wouweringhen bempd* ; — maar ook : 1570 *de maymeerschen*, 1778 *den eyerenmeersch* ; — dial., niet meer (G.).

Ruisbroek (O 251) : Top., 1409 *sheeren beempt, den gemeynen beempt, Lambrechts beempt*, 1356 *de zenne beemde*, 1663 *den bitterbeempt*, 1674 *den enxbempt*, 1719 *in de bemdekene* (1) ; — dial., niet meer (G.).

Vorst (O 246) : Top., 1824 *bempdeken van St. Alena*, 1836 *cloo-*

(1) J. LINDEMANS en C. THEYS, *Plaatsnamen te Ruisbroek*, in E. S. B., XXIII (1940), 68-81.

tingen bempd, 1576 *fonteynsbempde*, 1822 *gemeijne bempden* (1); — dial., niet meer (G.).

Lot (O 255) : zie St.-Pieters-Leeuw en Dworp waar het vroeger deel van uitmaakte.

Buizingen (O 287) : Top., 1514 *wittevrouwen bemdeken*, 1681 *den cleyngen bempt*, 1709 *nattenbempt*; maar ook : 1772 *meijen meersch*, Kad. *Marsch, Ronde meers*; — dial., noch *beemd*, noch *meersch* (G.).

Huizingen (O 288) : Top., 1419 *de merriere beempt*, 1557 *beempdeken geh. callayken*, Kad. *Juffrouwbeempt, Mottebeempt, Nattebeempt, Opbeempt, Zevenborre beempt*; — dial., niet meer (G.).

Dworp (O 289) : Top., 1645 *amptmansbempdeken*, 1615 *asselbeempt*, 1785 *den ast oft gemeynte... geh. den aschbeempt*, 1698 *grooten beempt*, 1512 *botten beempt*, 1762 *gemeynen beempt*, 1780 *grooten meybempt*, 1595 *kiekenbeempt*, *krekelbeempt*, 1665 *cruysbeempt*, 1649 *ront beemdeken*, 1510 *schoere beempt*, 1605 *snelbeempt*, 1596 *speelbeempt*, 1621 *speckbeempt*, 1585 *steinen bemptdeken*, 1468 *vrancxbeempt*, 1499 *vrybeempt* (2); — dial., niet meer (G.).

In de Westbrabantsche gemeenten die onmiddellijk ten Westen van het boven bepaalde gebied liggen komen bijna uitsluitend nog *meerschnamen* voor; de enkele *beemdnamen* aldaar, worden vermeld beneden, waar wij op dezelfde manier de grensgemeenten van het *meerschgebied* zullen behandelen.

Ten Westen van de Denderlijn komen *beemdnamen* alleen nog sporadisch voor, zooals er trouwens ook zeldzame *meerschnamen* kunnen aangewezen worden in het *beemdgebied*. Deze „*rari nantes*” kunnen, ons inziens, alleen verklaard worden door het feit dat inwijkelingen uit het ander gebied aldaar die namen ingevoerd hebben (3); een verschijnsel dat te vergelijken is met het bestaan van

(1) L. VERNIERS, *Toponymie van Vorst-bij-Brussel*, in E. S. B., XXVI (1943), 118-120.

(2) Excerpten van C. THEYS.

(3) Wij hechten niet veel belang aan de bewering van een in-zender uit Zele (I 258), antwoordend op de rondvraag van de D. C. Leuven, volgens dewelke *beemd*, te Zele, bekend is met de beteekenis „lage wei omringd met struikgewas”; wij vragen ons af of dit geen letterkundige reminiscentie is.

Vlaamsche namen in Wallonië en vice-versa. Deze *beemd*-namen, in Vlaanderen, zijn :

Hamme (I 213) : 1529 *Bempt*.

Nieuwerkerken-bij-Aalst (P 64) : 1566 *overbempt* (1).

St.-Goriks-Oudenhove (O 121) ; Kad. *Beemt*.

Zingem (O 87) : 1560 *int cleen beemdeken* (2).

Melden (O 198) : Kad. *Bemt*.

Meulebeke (N 43) : 1667 *bempt, de leenbempden, sprijnckbempt* (DE FLOU, Wdb. I 760, IX 424, XV, 119).

Knesselare (I 185) : 1650 *roggebenden, DE POTTER en BROECKAERT*; twijfelachtig geval.

Voegen wij hier nog aan toe dat, te Zwijndrecht (I 180) een 1528 *beempt* en *beemstrate* voorkomen (DE POTTER en BROECKAERT) en dat het woord aldaar nog bekend is (R.). Hier ook zullen we wel met een migratiennaam te doen hebben.

In het aangrenzende Waalsch taalgebied is mij geen plaatsnaam bekend die zou wijzen op een verspreiding van *beemd* aldaar.

Laten wij nog even onderzoeken welke de etymologische betekenis van *beemd* zou kunnen zijn.

Gewoonlijk (FRANCK-VAN WIJCK, VERCOULLIE) gaat men uit van een **bamip-* (*-i, -a?*), waaruit dan Nl. *beemd, bemd*, Limb. *bamd* en dialectisch, tusschen Maas en Rijn, *baand, band, bände, bent, beende, bennet, bönde*, ontwikkelden. Voor den overgang $m > n$, vgl. *schande*, naast *schamen*; *Heim-rik > Hein-rik*; enz. — Men suggereert verder dat *bant*, in streeknamen als *Brabant, Teisterbant*, enz., wellicht uit een bijvorm **bam-ta*, ontstond. JELLINGHAUS (Westf. On., 3) haalde er een Spaansch (Germaansch?) *banda*, „strook aan een waterloop”, bij! — Deze verklaringen bevredigen niet en wij stellen hier een nieuwe oplossing van het probleem voor.

Zooals boven gezegd waren de beemden aanvankelijk

(1) J. LINDEMANS, *Plaatsnamen uit het Aalstersche III*, in *Meded. Vla. Top. Ver.*, XV (1939), 29.

(2) RAB., Rekenkamer n^r 45309, f° 48 v°.

hooiereservaten voor de wintervoeding van het vee, die derhalve moesten ingesloten worden en, buiten het ingetuinde akkerland, een nieuwe omsluiting vergden. Wij kennen een reeks woorden, meestal uit de toponymie, die zulke afzonderlijke heiningen aanduiden. De oudste zijn gebouwd met een praefix *bi-* (= om) en een woord dat „heining” beteekent of een afleiding van een werkwoord dat den zin „omringen” inhoudt.

Het Gotisch kende reeds *bi-baurgs*, afzonderlijke verschansing bij een burg (vgl. verschillende plaatsnamen Biburg, in Deutschland, bij FÖRSTEMANN³, I 435).

Zeer oud ook is *bi-gard*, waarover GAMILLSCHEG handelt (Rom. Germ., I, 97), een samenstelling met *gard*, „umfriedung” : „*Bigardium* bei Polemius Silvius... ist wahrscheinlich die älteste Bezeichnung des ausserhalb des umgrenzten Grundstückes angelegten Hausgartens”. Wij bezitten dit woord in den gemeentenaam Groot-Bijgaarden (1110 or. *bigardis*, 1125 or. *bigarden*) en in den pl. n. Klein-Bijgaarden, te St.-Pieters-Leeuw (1231 *Opbigarden*, 1356 *obbigaerden*). In Frankrijk vindt men : 765 *bigartium*, 1098 *bigartu*, 1148 *biarcium*, thans Biache-St.-Vaast, arr. Arras ; — Bias, kanton Vimy ; — Bigards, kanton Beaumont-le-Rocher ; — La Bijardièrre, kanton Lessay, Mayenne ; — zie ook VINCENT, Top. France, 360 ; — het woord *biard* drong tot diep in Frankrijk door (één plaats in Côte-d’Or, 3 in Deux-Sèvres, 2 in Indre-et-Loire, 5 in Vienne, volgens GAMILLSCHEG). — In de prov. Namen : Byard (Fosses).

GAMILLSCHEG wijst nog op *Bihague*, in Normandië (l. c.).

Van denzelfden aard is *bi-tun-* (*tun* = tuin, omsluiting), voorhanden in den pl. n. Béthune (8e e. *bitunia*, 1087 *bitune*, enz., DE FLOU, Wdb. I, 883), — Ohd. *bi-záni*, *bi-zána*, waaruit *bitze*, zeer verspreid over heel Zuid-Duitschland (Hunsrück, Saarland, Pfalz, Hessen, Wetterau, Zwaben, Beieren, Zwitserland), waar het nog voortleeft als appella-

tief („Baum-, Grasparden”) en in overtalrijke plaatsnamen voorkomt (zie KLUGE, Et. Wtb.¹¹, i. v. Bitze).

Evenzoo **bi-wand*, **bi-wenda* (eigenlijk : „um was sich (der Zaun) herumwindet”, KLUGE, i. v. Beunde), waaruit Mhd. *biunde*, *biunt*, Nhd. *beunde*, Zwits. *bünt*, Bad. *baint*, Zwab. *beund*, Bei. *point*, enz., „ländliches Privatgrundstück, dem Gemeinderecht entzogen, urspr. eingezäunt” (KLUGE).

Een soortgelijke formatie, te onzent, is *bi-loke*, *bi-luke*, waaruit *bijloke*, *beloke*, *blook*, *bleuk*, *belok*, *blok*, *belik*, *belk*, *bilk*, *bulk*, „afgesloten ruimte”, voorkomend in zeer talrijke plaatsnamen.

Er kan nog gewezen worden op samenstellingen als *bistade*, naam van een leengoed en abdij, thans wijk tusschen St.-Pietersbroek en St.-Mariakerke (Pas-de-Calais), DE FLOU, II, 68 ; — *bi-fang*, *bijvang* (vgl. uitvang, voorvang), „afzonderlijk geheind stuk genomen uit het vrije veld, gevoegd gewoonlijk bij een hofstede” (1).

Het lijkt dan niet vermetel in *beemd* een dergelijke formatie te zien, op het oog houdend dat het *beemd*gebied paalt aan het uitgestrekte *bitz*gebied en beide woorden synoniemen zijn. *Beemd* zou dan kunnen ontstaan zijn uit **bi-hamipi*, **bi-hemedede*.

Dit *hamethe*, *hemedede*, is geen onbekende in de toponymie ; het werd al vroeg overgenomen in het Romaansch, in den vorm *hamaide*, met de beteekenis „afsluiting, slagboom”, waaruit wij het, in 't Mnl., terugkregen als *hameide*, *hamei*, „slagboom”, een vaak voorkomend toponiem.

(1) Wellicht ook *bocht*, „Schutperk voor dolend vee”, uit **bi-huft* -> **be-(h)ocht*, „ruimte door struikgewas omringd”? — Er moet natuurlijk rekening gehouden worden met mogelijke andere beteekenissen van het praefix *bi-*, aldus in : 1173 *bilania*, thans *Hof te Bilanen*, Waalsch *Bilande*, een hof te Waver bij het riviertje *de Lane*, waar *bi-* bezwaarlijk iets anders kan beteekenen dan „bij, in de nabijheid liggende” ; zoo ook 1286 *bidike*, te Steenokkerzeel, en 1312 *bivorden*, te Kerkom, waar *bi* wellicht kan opgevat worden als „bijkomende, bijgevoegd”.

**Hemethe* is de oude naam van de parochie Imde (Wolvertem) : 1170 *allodium de emmetha* (Cartul. Afflig., 25), 1170 *sylvam... in ymetha* (Cart. Grimb., 4); huidige uitspraak : [ym].

Bij Antwerpen : 1186 *Antwerpie quoque pasqua et terras ad communem justitiam pertinentes, que vulgo hemethe vocantur* (STALLAERT, Gloss., i. v. hemethe); 1291 *concedimus... burgensibus Antwerpiensibus... que infra limites dicti oppidi continentur, scilicet hemedede et opstalle* (Ib.); 1295 *de wariscapiis... vulgariter dictis hemedede* (PRIMS, Gesch. Antwerpen III, 9, 41); 1297 *vij buenre wildert die men noemt hemedede liggende bi der laserien van Antwerpen up die beke* (Bijdr., XII, 23); enz. (zie nog Bijdr., XIX, 294; LAENEN, Brabant I, 34 : „de heimade (1) of de gemeene gronden”; STOCKMANS, Deurne en Borgerhout, I 29; VAN GORP, Toerisme, XIX (1940), 494).

Bij Dendermonde, te St.-Gillis : 1607 *int hemd*, 1668 *int hemde*, weiland tusschen Dender en Vliet (BOVYN, Toponymie van St.-Gillis, hs.).

Te Leffinge W. Vla. : 1619 *hemeta stic* (DE FLOU, Wdb., V, 868). — In Limburg, te Neerem : 1511-32 *ultra hampt in loco dicto wilre* (ULR. PAQ., 61, 3), — te Widooie : 1385 *supra paludem de hamp* (Ib., 91, 12). — In Westfalen : 12^e e. *emetha*, nu Emte, — 852 *Hemethesdoron*, 1022 *Hemisduri*, nu Himmelstür, — 9^e e. *Hemmedeshusen*, nu Hembesen, — 1174 *Hemedesen*, nu Heemsen (FÖRST.³ I, 1222).

Dit woord is echter in zeer levendig gebruik geweest op de Zeeuwsche eilanden : op Goeree kent men de *heemeten*, *haaimeten* ; op Schouwen en Walcheren, de *haymannen*, die volgens P. L. TACK (die er, in NGN, X, 1936, een uit-

(1) Waar LAENEN dezen vorm vandaan haalde weten wij niet. Wellicht hield hij er een eigen etymologie op na en regelde naar die opvatting zijn spelling.

voerige bijdrage aan wijdde), hetzelfde zijn. Beide woorden duiden hooiweiden aan. TACK gaat grondig op het probleem in, bespreekt de vele verklaringen die men van die woorden voorgesteld heeft en stelt een nieuwe etymologie voor, die ons echter niet kan overtuigen. Hij scheidt het woord in *ha-* en *mete*; *ha* zou een Friesche vorm zijn van *hooi* en *mete* gelijk te stellen met *mede*, *made*, „maaiweide”. Het lijkt ons wat ver gezocht (1). Er is een eenvoudiger verklaring mogelijk.

Het Germaansch kent een woordfamilie **hama*, met de primitieve beteekenis „omhulsel, beschutting naar buiten”, waarbij behooren :

Ags. *hama*, „deken”, Eng. *hame*, „halsjuk”, Nl. *haam*, „halsjuk”; — Eng. *heam*, „nageboorte”, Nl. *haam*, „nageboorte”; — Nl. *haam*, „soort van schepnet”.

Mnd. *ham*, „deken, omhulsel, nageboorte”.

Het is voorhanden ook in **lik-hamo*, „lichaam, het vleeschelijk omhulsel van den mensch”.

Ons interesseert vooral de afleiding op *-ipi*: Os. *hemithi*, Ags. *hemepa*, Ohd. *hemidi*, Nnd. en Nl. *hemd*, „kleedingstuk”, bepaalde beteekenis afgeleid van den algemeenen zin „beschutting, omhulsel”. Welnu wij meenen dat er een andere bepaalde beteekenis (bevestigd door Ofr. *hamaide*) moet geweest zijn: „afsluiting, beschutting naar buiten” en daaruit: „het afgeslotene, de beschutte ruimte”.

**Bi-hamithi*, waaruit normaal *beemd*, *bemd*, *bamd*, zou dus beteekenen „omsloten ruimte” en een synoniem zijn van D. *bitz* en *beund*, Nl. *blok*, *bilk*.

(1) De klemtoon van *hemethe* lag ongetwijfeld op de eerste lettergreep, zoodat, bij verdere ontwikkeling, de normale Nederlandsche vorm *hemd* moest worden. In Zeeland schijnt er contaminatie ontstaan te zijn met *mete*, *meet*. *Hayman* is een personificering met suffix *-man*.

Meersch.

Het *meersch*gebied strekt zich uit hoofdzakelijk over de twee provinciën Oost- en West-Vlaanderen, met uitsluiting van de poldergronden, in Noord- en Zeeuwsch-Vlaanderen, waar de hooiweiden met *meet* en *maat* aangeduid werden.

De scheiding tusschen het *beemd*- en het *meersch*gebied loopt langs de Schelde, zooals reeds gezegd werd, verspringt op den rechteroever te Sint-Amands, om de Zenne te bereiken te Halle.

Wij geven hier eerst den oostelijken zoom van het *meersch*gebied, tusschen Dender en Zenne. De voornaamste getuigen zijn hier weer de plaatsnamen. Tevens wordt de huidige stand van het woordgebruik opgegeven, naar het dialectonderzoek van BLANCQUAERT en VANGASSEN.

St.-Amands (I 266) : Top., 1785 *Oude meerschen*, *Nieuwe meerschen* (1), Kad., *Buysscher meerschen*, *Meerschstraat*.

Opdorp (I 272) : Top., Kad. *Buggenhout meersch* ; — dial. : niet meer (B.).

Buggenhout (I 273) : Top., 1646 *Buggenhout meersch*, 1648 *het vondelmeersken* ; — maar ook : 1650 *ingelaer bempt* ; — dial. : noch meersch, noch beemd (B.).

Opwijk (O 68) : Top., 60 *meerschtponiemen* (2) ; één *beemd*-naam, 1556 *broucbempt*, volksetymologische vervorming van *broevink*, die af en toe opduikt tot in de 18e eeuw, doch niet op den volksmond voorkomt ; — dial., meersch niet meer in gebruik volgens B. ; toch nog bekend bij oudere landbouwers, blijkens persoonlijk onderzoek.

Merchten (O 69) : Top., 1406 *langen meersch*, 1450 *ten meerschelken geh. den hoendernest*, 1470 *den ouden meersch*, 1650 *cornolsmeersch*, Kad. *Abeele meersch*, *Natte meerschen*, *Oliemeersch*, *Strey meersch*, *Wey meersch* (1650 *wijden meersch*) ; — dial., niet meer (B.).

Mezenzele (O 71) : Top., 1650 *borremeersch*, 1568 *huybens meersch*,

(1) J. HALLEZ, Bijdrage tot de Geschiedenis van St.-Amands-op-Schelde.

(2) J. LINDEMANS, Toponymie van Opwijk (1930), 183 ; zie ook *Leuvense Bijdragen*, XVI, 101.

1377 *coye meersch*, 1547 *cortenbosch meersch*, 1594 *cortten meersch*, 1577 *costerije meersch*, 1595 *panneelen meersch*, 1538 *ruacker meersch*, 1562 *roosen meersch*; — dial., niet meer (G.).

Mollem (O 72) : Top., 1540 *asscher meersch*, 1590 *dborre meersselken*, 1687 *den drinkborren meersch*, 1406 *den eppen en meersch*, 1356 *den gheroden merchs*, 1617 *corten meersch*, 1650 *craken meersch*, 1356 *langhen merchs*, 1650 *meulen meersch*, 1540 *natten meersch*, 1638 *rosemeerch veldeken*, 1637 *schiltmeers*, 1603 *suytmeersch*; — maar ook : 1529 *huggelgem beemt*, 1519 *de coebeempt*; — dial., niet meer (G.).

Brussegem (O 73) : Top., 1515 *borremeersch*, 1516 *daneels mersch*, 1565 *quaeden meersch*, 1483 *langhen meersch*, 1585 *royen meersch*, 1519 *strijmeersch*, 1534 *den tweesten meersch*, 1639 *voijlick meersch*; naast : 1483 *vronenbeempt*, 1572 *viylster bempt*, 1532 *westerbeempt*; nochtans : 1518 *hof te linthout met... winnende landen*, *eusselen*, *bosschen*, *beempden*, 1527 *hof ten abeele... met winnende landen*, *weyden ende beempden*; naast : 1520 *eeusselen ende merssche*, 1520 *huys ende hoff dat mersch te zijne plach*, 1575 *meersch geh. den ontfangere*; — dial. : niet meer (G.).

Baardegem (O 63) : Top., 1517 *hoolen mersch*, 1669 *langen meersch*, 1619 *molen meersch*, 1665 *stockput meersch*, 1668 *verroenen meersch*; naast : 1565 *breeden bempt*; — dial., niet meer (G.).

Meldert (O 66) : Top., 1400 *crommen meerschs*, *vuelen meerschs*, 1520 *zueren meersch*, 1650 *borren meersch*, *galas meersch*, *geroeijden meersch*, *holen meersch*, *langhen meersch*, *meulen meersch*, 1717 *cuyperen meersch*, *walle meersch*; — dial., niet meer (G.).

Assche (O 162) : Top., 1540 *Asscher meersch*, 1640 *de blockmeersche*, 1532, 1544, 1596 *borremeersch* (drie verschillende plaatsen), 1598 *boterberch meersch*, 1356 *den broeker merchs*, 1697 *de buyse meerschen*, 1369 *doerne mersch*, 1609 *duijvels meersch*, 1616 *de eynde meerschen*, 1614 *grootenbroeckmeersch*, 1650 *grooten meersch*, 1650 *hammermeersch*, 1609 *heijlborrenmeersch*, 1369 *hoelen meersch*, 1610 *holen meersch* (een andere plaats), 1504 *inghen mersch*, 1607 *kerck meersch*, 1603 *kerrelemeersch*, 1641 *coeckoeckenmeersch*, 1614 *coomansmeersch*, 1623 *truyaborre meersch*, 1609 *quaden meersch*, 1435, 1548, 1650 *langhen meersch* (drie versch. pl.), 1520 *de maeyemersche*, 1775 *meulenmeersch*, 1722 *natten meersch*, 1650 *palmbroeck meersch*, 1597 *papen meersch*, 1650 *potmeersselken*, 1722 *vekemans meersch*, 1604 *verremeersch*, 1528 *vivermeersch*, 1616 *visschersmeersch*, 1406 *vronenmeersch*, 1646 *vrouwenbroedersmeersch*, 1541 *wagenhuys meersch*, 1519 *wijden mersch*, 1540 *wijaerden meersch*, 1598 *wouters*

meersch, 1591 *sueren meersch*; — daarnaast : 1535 *berlenbeempt*, 1650 *boortbeempt*, 1538 *boucbeempt*, 1530 *drooghen beempt*, 1535 *oeden beempt*, *vriesbeempt*; — in de acten van de plaatselijke schepengriffie (begin 16^e-18^e eeuw) wordt bij voorkeur het woord *meersch* gebruikt, al komt *beemd* ook af en toe voor, b. v. 1527 *weijden ende bemden*, 1531, 1533 *eenen beempt*, 1616 *eenen beempt oft meersch*, 1548 *een beempdeken*; volgend voorbeeld, uit het Landboek van St.-Jans-Gasthuis te Brussel (1356) : *een dachw. beempts in den broeker merchs*, toont ons dat de klerken of ontvangers van godshuizen en andere instellingen het woord uit hun eigen dialect in hun geschriften gebruikten en aldus de expansie er van konden bevorderen; — dial., noch *meersch*, noch *beemd* (G.).

Esschene (O 154) : Top., 1650 *belle coeymeersch*, *bochtmeersch*, *buysmeersch*, 1546 *gemeijnen wijden meersch*, 1609 *cleynen meersch*, 1530 *laps meersch*, 1650 *pitantie meersch*, Kad. *slokker meerschen*, 1641 *vijvermeersch*, 1650 *swanen meersch*; — daarnaast : 1631 *berenbeempt*, 1657 *boordtbeempt*, 1620 *borrenbeempt*, 1548 *molenbeempt*; — dial., noch *meersch*, noch *beemd* (G.).

Kobbegem (O 163) : Top., 1650 *borren meersch*, *hammer meersch*, 1681 *keysers meersch*; — dial., niet meer.

Hamme (O 164) : Top., 1368 *langhen meersch*, 1650 *vijvermeersch*; — dial., niet meer.

Ternat (O 166) : Top., 1729 *borremeersch*, Kad. *kerkmeersch*, 1447 *langhen merchs*, 1525 *neeralphens meersch*, Kad. *smoutmeersch*, 1525 *tercuenmeersselken*, Kad. *Verkensmeersch*, 1620 *Weymeersch*; — dial., niet meer (G.).

St.-Ulriks-Kapelle (O 167) : Top., 1229 *vronamersch*, 1641 *peerde-meersch*, *boterberch meersch*, 1645 *vondelmeersch*; — dial., niet meer.

Bekkerzeel (O 168) : Top., geen; maar, o. a., 1543 *meersch... geh. den calfveren lochten*; evenwel : 1440 *hof van Ginderomme... metten winnende landen, beempden*, enz.; — dial., niet meer.

Zellik (O 169) : Top., 1537 *borrenmeersch*, 1523 *grondeloosen meersch*, 1650 *coolhoff meersch*, 1537 *langhen meersch*, 1650 *molen meersch*, 1537 *peerden meersch*, 1650 *pleynen meersch*, 1574 *quaeden meersch*, 1537 *taveerne meersch*; — naast : 1295 *pratum dictum vlotbemt*, 1650 *dirick beempt*, *spelidoeren beempt*, *molenbeempt* (syn. van *molenmeersch*); — dial., noch *meersch*, noch *beemd* (G.).

Relegem (O 170) : 1532 *tegen den meersch der weduwe Jacques Feys*; — dial., niet meer.

St.-Martens-Bodegem (O 171) : 1356 *anderhalf dachw. merchs daer*

de scuere van Sint Jans op te stane plach ; naast 1356 *den heertbeempt* ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.)

Groot-Bijgaarden (O 172) : Top., 1296 *vronen mersch*, 1355 *scaldiaert meersch*, 1650 *molenmeersch*, 1650 *meersch gen. den drijpickel* ; — dial., niet meer (G.).

Schepdaal (O 175) : Geen toponymische aanduidingen (maakte vroeger deel uit van St.-Martens-Lennik, zie aldaar) ; dial, noch beemd, noch meersch (G.).

St.-Martens-Lennik (O 245) : Top., Kad. *Boesberg meerschen*, *Bitsmeerschen*, *Cammeerschen* ; — naast : 1406 *den leen beempt*, Kad. *Ketelbeempt* ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

Gaasbeek (O 246) : Top., Kad. *Wynen meerschen broeck* ; — 1650 *twee meerselkens... te Beijsberch* ; — dial., niet meer.

Vlezenbeek (O 247) : Top., Kad. *de Bree meerschen* ; — naast : Kad., *Bemdeken* ; 1406 30 *roeden beemps dat cortembroec heet* ; — dial., noch meersch, noch beemd (G.).

St.-Laureins-Berchem (O 249) : geen aanduidingen.

Pepingen (O 244) : Top. 1638 *aerten meersch*, 1631 *bellingen mersch*, 1674 *bouchaut meersch*, 1603 *bogaerdeken meersch*, 1666 *borremeersch haeghe*, 1759 *buuckmeersch*, 1647 *brusselmeersch*, 1673 *genste mersch*, 1775 *gemezyntens meersch*, 1798 *tropmeersch*, 1793 *lindekens meerschs*, 1636 *lotse meerschen*, 1801 *het meerselken*, 1636 *perdenmeersch*, 1690 *stretem meersch*, 1664 *tettenmeersch*, 1433 *zupermeersch*, 1636 *swertenbroeck meersch* ; — daarnaast : 1664 *den drijbeempt*, 1446 *droegenbeempt* ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

Elingen (O 253) : Top., 1710 *boeckhout meersch* ; — naast : 1406 *vernoeyen beempt* ; — dial., meersch (G.).

Oudenaken (O 254) : Top., 1750 *Audenaeken meersch*.

Beert (O 285) : Top., 1620 *berten mersch*, *cappen mersch*, 1603 *loo meersch*, 1779 *schaepenmersch*, 1649 *vijverkens meersch*, 1639 *vrouwen mersch* ; — daarnaast : 1430 *ruggenbeempt* ; — dial., niet meer.

Halle (O 286) : Top., *Bekkersmeersch*, *Lammersmeersch*, *Rodenemeerschen*, *Schakemeersch*, *Schapersmeersch*, *Twee meerschen* ; — naast : 1400 *Quareelbeembt*, 1600 *Papenbeemt*, 1380 *Sollenbeempt*, 1401 *mijsn heeren beempde*, 1381 *slachmolen beempde*, 1390 *spersoensbeemde* (1) ; — dial., noch beemd, noch meersch (G.).

(1) J. Possoz, *La Terre de Hal, Toponymie et Topographie*, in *Gedenkschriften van den G. en O. Kring van Halle*, XII-XIII (1937,

St.-Renelde (O 279) : Top., 1447 *muelemeersch*, 1737 *meersch ghen. la grande pachy, meersch ghen. la crasse pasture.*

Lembeek (O 290) : Top., 1586 *lange meers, meers geheeten den ham, de wijmmersche.*

Op den rechteroever van de Dender noteerden wij nog volgende *beemdnamen* in het *meerschgebied*.

Borchtlombeek (O 160) : 1382 *heesbemt.*

Pamel (O 158) : 1406 *netelbeempt.*

Tollembeek (O 274) : *beverbeemd, vianebeemd.*

Wanneer wij het dialectisch onderzoek naast het toponymisch leggen, zien wij dat *meersch*, in West-Brabant, evenals *beemd* in Oost-Brabant, aan 't verdwijnen is, vervangen door het meer algemeene woord *weide*. *Meersch* handhaaft zich op de Dender en enkele gemeenten op den rechter oever van de rivier. Volgens het onderzoek van VANGASSEN leeft *meersch* nog op den volksmond te Helkelgem (O 153), St.-Katharina-Lembeek (O 156), Pamel (O 158), Meerbeke (O 233), Neigem (O 234), Vollezele (O 241), Oetingen (O 242), Galmaarden (O 232), Tollembeek (O 274), Bever (O 272), Edingen (O 281), Lettelingen (O 282), Elingen (O 253) ; daarbij zouden dienen gevoegd, volgens de rondvraag D. C. Leuven, Wambeek (O 161) en Herne (O 275), alhoewel VANGASSEN voor deze laatste plaats negatief is. De waarheid zal wel zijn dat het woord in den loop van verleden eeuw stilaan wegstierf en dat de ouderen van dagen het zich nog wel herinneren, de jongere generatie echter niet meer ; zoodat het op vele plaatsen afhangt van de zegslieden of het antwoord affirmatief of negatief zal zijn.

Evenals er enkele zeldzame *beemdnamen* kunnen aangewezen worden binnen het *meerschgebied*, zijn er *meerschnamen* in het *beemdgebied*. Wij noteerden de volgende :

Hombeek (K 329) : 1349 *dbosch dat men heet d'oude meersch*, 1363 *d'oude meersghe te Aazpoele.*

1938). — M. J. VAN DEN WEGHE, *Halle in lentetij*, in Idem, IX (1933), 69.

Vosseem (P. 80) : 1628 *een dachw. meersch gel. achter den molen in den peerdenmeersch.*

Binkom (P 95) : Kad., *Waermeersch straat.*

Heelenbosch (P 158) : Kad., *Meersch heuwel.*

Hoepertingen (P. 188) : Kad., *de Meers, Meersbeemden.*

Wellen (Q 78) : Kad., *de Meers.*

Kerniel (Q 152) : Kad., *het Meersch, het Meersch belling.*

Mal (Q 180) : Kad., *het Groot meers, Klein meers.*

Rutten (Q 241) : Kad., *Mieers veld.*

In het Noorden en naar het Westen toe verloopt de lijn als volgt :

Burcht (K 247) : Top., 1470 *vlackemeersch*, PB (DE POTTER en BROECKAERT, Geschiedenis der gemeenten van Oost-Vlaanderen.

Zwijndrecht (I 180) : Dial. *meersch* niet meer in gebruik, volgens B (E. BLANCQUAERT, Dialect-atlas van Noord- en Zeeuwsch-Vlaanderen) ; wél, volgens R (Rondvraag D. C. Leuven).

Melsele (I 179) : Top., Kad. *Blackmeersch (Bloeckmeerschen)* ; dial., nog bekend, B.

Beveren (I 178) : Top., Kad. *Blokmeirschen* ; dial., nog bekend, B, R.

Vrasene (I 177) : Dial., nog bekend, B, R.

Meerdonk (I 146) : Top., 1670 *de hoymeerschen*, PB ; dial., niet meer B, wél R.

St.-Gillis-Waas (I 173) : Top., *de Gaversche meerschen*, R ; dial., nog bekend B, R.

Kemzeke (I 172) : Top., 1550 *Riemeersch*, 1700 *Berckmersch*, PB ; dial., nog bekend, B.

Sinaai (I 209) : Top., *Aumeerschen, Riemeerschen*, Kad. ; dial., nog bekend, B.

Eksaarde (I 206) : Top., *Meersch*, Kad. ; dial., nog bekend, B.

Moerbeke (I 170) : dial., nog bekend, B.

Zuiddorpe (I 167) : dial., idem, B.

Wachtebeke (I 169) : Top., *Wilde meirsch, Meirschstraat*, Kad. ; dial., nog bekend, B.

St.-Kruis-Winkel (I 197) : Top., *de Meerschen*, Kad. ; dial., nog bekend, B.

Kluizen (I 196) : Top. *de Meerschen, Puymeerschen*, Kad. ; dial., geen aanduiding.

Ertvelde (I 164) : Top., 1400 *Oostmeersch*, 1500 *Spiegelmeersch*, Kad. *Verremeersch* ; niet meer in gebruik, B.

- Sleidinge (I 195) : dial., nog bekend, B.
 Oosteekloo (I 163) : dial., idem.
 Bassevelde (I 160) : Top., *Leegenmeersch*, Kad. ; dial., zeldzaam, B.
 Kaprijke (I 157) : Top., ± 1300 *spikermarsch*, F. (DE FLOU, Woordenboek) XV, 75 ; 1846 *hollemeerschen*, F. VI 188 ; dial., niet meer, B.
 St.-Laureins (I 156) : Top., 1848 *papenmeersch*, F. XII 350 ; dial., niet meer, B.
 St.-Jan-in-Eremo (I 132) : Top., 1647 *meerschelken*, F. X 317, 1647 *papenmeersch*, F. XII 350 ; dial., niet meer, B.
 Eekloo (I 158) : Top., 1423 *buschem maersch*, F. II 1092, 1456 *vierschel meerschen*, F. XVI 440 ; dial., nog bekend, B, R.
 Adegem (I 155) : Top., 23 *meerschnamen*, F ; dial., nog bekend, B.
 Maldegem (I 154) : Top., 53 *meerschnamen*, F ; dial., nog bekend, B, R.
 Middelburg (I 126) : Top., 4 *meerschnamen*, F ; dial., niet meer, B.
 Moerkerke (I 152) : Top., 2 *meerschnamen*, F ; dial., nog bekend, B.
 Oedelem (I 153) : 38 *meerschnamen*, F.
 Oostkerke (H 13) : 15 *meerschnamen*, F.
 Damme (H 14) : 8 *meerschnamen*, F.
 Sijsele (H 41) : 28 *meerschnamen*, F.
 Assebroeke (H 40) : 20 *meerschnamen*, F.
 St.-Michiels (H 39) : 21 *meerschnamen*, F.
 St.-Kruis (H 38) : 19 *meerschnamen*, F.
 Brugge (H 36) : 9 *meerschnamen*, F.
 St.-Andries (H 35) : 3 *meerschnamen*, F.
 Snellegem (H 33) : 3 *meerschnamen*, F.
 Loppem (H 68) : 26 *meerschnamen*, F.
 Oostkamp (H 69) : 53 *meerschnamen*, F.
 Zedelgem-Veldegem (H 65, 67) : 23 *meerschnamen*, F.
 Aartrijke (H 66) : 16 *meerschnamen*, F.
 Eernegem (H 63) : 10 *meerschnamen*, F.
 Ichtegem (H 64) : 27 *meerschnamen*, F.
 Moere (H 59) : 3 *meerschnamen*, F.
 Koekelare (H 61) : 14 *meerschnamen*, F.
 Vladsloo (H 105) : 2 *meerschnamen*, F.
 Bovekerke (H 106) : 1 *meerschnaam*, F.
 Eesen (H 109) : 5 *meerschnamen*, F.
 Werken (H 110) : 3 *meerschnamen*, F.

- Zarren (H 113) : 4 *meerschnamen*, F.
 Handzame (H 114) : 8 *meerschnamen*, F.
 Klerken (N 28) : 1 *meerschnaam*, F.
 Merkem (N 29) : 6 *meerschnamen*, F.
 Staden (N 32) : 17 *meerschnamen*, F.
 Langemark (N 69) : 14 *meerschnamen*, F.
 Boezinge (N 70) : 2 *meerschnamen*, F.
 Elverdinge (N 66) : 2 *meerschnamen*, F.
 Poperinge (N 67) : 3 *meerschnamen*, F.
 Westvleteren (N 24) : 10 *meerschnamen*, F.
 Krombeke (N 23) : 1 *meerschnaam*, F.
 Stavele (N 22) : 11 *meerschnamen*, F.
 Beveren (N 16) : 6 *meerschnamen*, F.
 Roesbrugge-Haringe (N 17) : 21 *meerschnamen*, F.
 Proven (N 62) : 3 *meerschnamen*, F.
 Watou (N 63) : 3 *meerschnamen*, F.
 Houtkerke (N 59) : 2 *meerschnamen*, F.
 Herzele (N 58) : 1 *meerschnaam*, F.
 Kwaadieper (N 9) : 1 *meerschnaam*, F.
 St.-Winoksbergen (N 5) : 1 *meerschnaam*, F.
 Bierne (N 4) : 1 *meerschnaam*, F.

Ten Zuiden van deze lijn vinden wij *meersch*, in elke gemeente, zoowel van Oost- als West-Vlaanderen, in zeer talrijke plaatsnamen; het lijkt ons overbodig ze hier te vermelden. Ook in het dialect leeft dit woord nog voort. In het *Westvlaamsch Idioticon* van DE BO leest men daarover: „Dit woord is overal veel gebruikt, uitgenomen in het bloote Noord-Vlaanderen, waar de hooge weiden den naam van Bilken dragen, en de leege weiden dien van Broeken of Broekagiën.” Dit bevestigt de uitkomsten van het toponymisch onderzoek. Alleen moeten we opmerken dat in den noordelijken rand, tusschen het *meersch*gebied en de zee, de maaiweiden vroeger aangeduid werden met *meet maat*, zooals uit een volgend hoofdstuk zal blijken. In Zuid-Oost-Vlaanderen en in het Land van Aalst is *meersch* nog alom in gebruik. I. TEIRLINCK (*Zuid-Oostvlaamsch Idioticon*, i. v. *meersch*) bepaalt het verschil tusschen *meersch*

en *weide* als volgt : „Meersch : wordt gemaaid of afgegraasd. Weide : nooit gemaaid, alleen afgegraasd.”

In de zuidelijke verlenging van het *meersch*gebied, in Henegouwen, Artesië en nog dieper in Frankrijk, ligt een *marais*gebied. *Marais*, dat etymologisch hetzelfde woord is als *meersch* (ook de diminutieven *mareskel*, *mareschel*, *marissau*), verschijnt hier in de plaatsnamen, niet met de gewone beteekenis van „moeras”, maar wel van „vochtige weide aan een waterkant, maaigras”, juist zooals *meersch*. In de Henegouwsche toponymie is dit zeer opvallend (1) ; in Oost-Wallonië, in de verlenging van het *beemd*gebied, schijnt *marais* met deze beteekenis onbekend te zijn ; komt er trouwens maar zeldzaam voor (2). DE FLOU, Wdb., X 30, merkt hetzelfde op voor Artesië : „*Le Marais*, naam van ontelbare meerschen... in het departement van het Pas-de-Calais.” Hij vermeldt er enkele (X 80-81), ook i. v. *marès* (X 120-121).

In de streek, waar het Dietsch verdrongen werd door het Fransch, lag het dan voor de hand *mersch*, in de plaatsnamen, te vervangen door *marais*. Dit verklaart waarom er zoo weinig *meersch*toponiemen aldaar kunnen aangewezen worden. Bij DE FLOU vonden wij de volgende :

St.-Mariekerke : 1494 *meulnemersch* (X 834), *okelmersch* (XI 736).

Zutkerke : 1668 *lisquesmersch* (IX 774).

St.-Martin-au-Laërt : 1509 *nortmersch* (XI 657).

Arques : 1566 *blommemeersche* (II 189), 1409 *blonde mers* (II 192), ca. 1300 *cauronmerchs* (VIII 1023), *vlotemersch* (XVI 667), 1314 *merschbraec* (X 314).

Eperlecques : 1774 *graversmech* (IV 902).

(1) Zie o. a. DUJARDIN et CROQUET, *Glossaire toponymique de Braine-le-Comte* ; DERIVIÈRE, *Les noms de lieu de Neufvilles*, BCTD, XI (1937), „le pret de le Marschelle”, p. 141.

(2) In GUYOT, *Dictionnaire des Communes belges*, worden meer dan 50 *marais*namen opgegeven (bl. 245), alle op één na in Henegouwen gelegen.

Acquin : 1680 *le kercquemesse* (VII 571), 1463 *le westmerch* (XVII 409).

Blandecques : 1623 *bamersch* (XVIII 953), 1587 *cocquelimersch* (VIII 310).

Tilques : 1519 *cruse merch* (VII 981).

Brèmes : 15e e. *lopstakemersch* (VI 552).

Boursin : 1286 *drogemerch* (III 578).

LONGNON (*Les Noms de lieu de la France*, 609) vermeldt plaatsnamen *Marais*, *Marest*, *Marets*, *Maresches*, *Maresquel*, in de departementen Nord, Pas-de-Calais, Somme, Aisne, Oise, Seine-et-Marne, Eure, Calvados); VINCENT (*Toponymie de la France*, n^{rs} 556, 557), evenzoo *Marac* (1151 *de Maresco*, 1157 *Marasc*), in Haute-Marne; *Marais* (1337 *Marest*), in Seine-Inférieure; *Marast* (1261 *de Marasch*), in Haute-Saône; *Maret* (1166 *Mareis*), in Meuse; *Marest* (877 *Mariscum*), in Oise; *Marest* (1221 *Mares*), in Aisne; enz.; ook composita als *Beaumarais* (1152 *Bellus Mariscus*), in Pas-de-Calais, en verdere bijvormen en diminutieven, *Marchais*, *Marchezais*, *Marcheseuil*, *Marsauceux*, enz. Zij hebben hun belang voor de geschiedenis en de verspreiding van het woord *mariscus*, maar kunnen hier niet in aanmerking komen omdat wij niet weten of zij gebruikt werden met de beteekenis „maaiweide”, dan wel „moeras” (1).

Het *meersch*gebied van Vlaanderen, met zijn onbepaald verlengstuk in het Romaansch taalgebied *marais*, heeft een tegenhanger in het Noord-Oosten, er van gescheiden door de lage landen aan de stroommondingen en de Noord-Brabantsche *beemd*streek. De gewone vorm aldaar is *marsch*. De beteekenis schijnt dezelfde te zijn als deze van *meersch*.

Wij zijn over dit *marsch*gebied niet zoo goed gedocumenteerd als wij zouden wenschen; een rondvraag aldaar was, in de huidige omstandigheden, niet mogelijk. Wat Dr. A. A. BEEKMAN er over mededeelt, in de *Aanvullingen*

(1) Zoo wordt de plaats *Les Marais*, te Pierre-Châtel, Isère, aangeduid, in de 14e e., met „*in Paludibus*” (VINCENT, l. c.). Men heeft den indruk dat, hoe verder van onze *meersch*streek, hoe meer de beteekenis „moeras” waarschijnlijker is.

op het *Middelnederlandsch Woordenboek* (i. v. Marsch), kan echter voorloopig volstaan om ons een gedachte te vormen over de uitgestrektheid en het belang van dit *marschgebied*. Wij hebben niet kunnen uitmaken of het woord *marsch* nog werkelijk op den volksmond leeft ; waarschijnlijk niet meer.

Marsch komt veel voor in plaatsnamen, zegt BEEKMAN, vooral in het Oosten des lands, in de graafschap Overijssel, Drente en ook in Friesland ; inzonderheid op veel plaatsen aan de beken in Overijssel, b. v. *de Borgeler Marsch*, *de Wecheler Marsch*, *de Onumer Mars*, *de Reezer Mars*, enz. ; — en in Drente : *de Loosche Mars*, onder Dalen, *de Marschen* aan het Eelderdiep, enz. Verder haalt hij een paar oudere voorbeelden aan : *op den mersc in Oestghester ambochte*, — *van Leyder merske*, beide in het graafschap Holland ; — en uit Friesland : *in de marschen* (als appellatief gebruikt in de Beneficiaalboeken van Friesland V, in de opgave van Opsterland) ; — en nog : *Maarsen*, bij Utrecht (\pm 960 *Marsna*), *de Marsch* tegenover Renen aan den Rijn (1250 *Mersche* en *Marsch*), *de Marsch* aan den IJsel ten N. van Zutfen (1268 *supra Mersge*), *de Marsch* bij Voorst, *de Marsch* tegenover Deventer (1363 *up de Mersche*). VERWEYS en VERDAM (i. v. Mersch) citeeren bovendien nog, uit NGN III, 348, *de Morsch* bij Leiden, *de Marsch* bij Groenlo, Lienden en Ubbergen, al plaatsen ten N. van den Rijn, meestal in de oostelijke provinciën gelegen. Hier kunnen nog aan toegevoegd worden enkele citaten bij FOERSTEMANN (Ortsnamen³) :

776 *forismarische in thesla* (=Forschmarsche in Fresia), I 923 ;
838 *leomerike* [lees : leomeriske], 970 *liemerscha* (de Lijmers, landstreek in Gelderland), II 55 ;

960 *dalmersca*, in Holland, I 678 ;

10^e e. *utmersca*, bij Leer in Oost-Friesland, II 1158 ;

1188 *ton Mersche*, Marsch te Almen, Gelderland, II 219.

Men krijgt aldus wel den indruk hier met een bepaald expansiegebied te doen te hebben. Het zou aansluiten bij een nog ruimer gebied in Westfalen en Noord-Duitschland (*marsch*) tot in Denemarken (*mark*) en de expansieruimte in Engeland (Ags. *mersc*, Eng. *marsh*, met de beteekenis „laag liggend, vochtig land”). In Centraal- en Zuid-Duitschland komt het woord maar sporadisch meer voor, b. v. :

Mersch (G. H. Luxemburg, 893 *Marisca*, FÖRST., II 220), Mersch

bij Gerlik, Mörsh bij Frankental in de Pfalz (9^e e. *Marisga*, F. II 220), Mörsh in Baden (940 *Meriske*, ib.).

Over de etymologie van dit woord is men het vrij algemeen eens. Wgerm. **mariska* is een afleiding van **mar*, „meer, zee”, en een suffix *-isk*. Het semantisch verloop van „zee” naar „nat weiland” komt duidelijk te voorschijn in *moer*, „drasland”, dat in ablautverhouding staat tot *meer*. Met de Franken geraakte het woord bekend in de Gallo-romeinsche streken, waar het gelatiniseerd werd tot *mariscus*, waaruit Ofra. *maresc*, *marasc*, *mareis*, enz., Fra. *marais*, het collectief *marécage* en andere afleidingen, met de bepaalde beteekenis „moeras”. Dit woord *moeras* (Mnl. *marasch*) hebben wij, met die beteekenis, weder uit het Fransch overgenomen, maar gecontamineerd met het nabijliggende *moer* (1).

In de 9e eeuw was de Vlaamsche vorm reeds **mersk* (2), niettegenstaande *marisk*- en *merisk*vormen, in archaïseerende grafieën, later nog wel voorkomen. De oudste getuigen zijn :

bron 818 : *in loco nuncupante Melcunnaria *mercum* [lees : **merscum*], Frg. Bland. 31-16 ; *Melcennaria mariscum*, Trad. Bland. 30, 15 ; *Melcenario marisco*, Ann. Bland ; = Melsener meersch of meersch van Melsen (MANSION, OGN, 68).

bron 856 : *Astenneria mariscum*, Frg. Bland. 39, 27 ; = Astener meersch of meersch van Astene (Ibid., 158).

(1) Bij DE FLOU, Wdb., vindt men een aantal *marasch*toponiemen, die niet mogen verward worden met de *meersch*namen ; aldus : 1254 *houderics marasc* (St.-Andries), VI 571 ; 1614 *het gherodde marasch* (Ruisselede), IV 627 ; 1614 *den Marasch* (Elverdinge), X 83 ; 1486 *tMarasch* (Maldegem en Moerkerke), X 83 ; 1900 *het Marasch* (Haringe), X 84 ; 1811 *Marasch* (Zedelgem, Zonnebeke), X 84 ; 18^e e. *het Marasche* (Woumen), ib. ; 1567 *Marasch oft Nederijnghe* (Oostburg), X 85 ; 1711 *Maraschput* (Passchendale), ib. ; 1785 *Maras stuck* (Torhout), ib. ; 1908 *Marassche weide* (Merkem) ; ook *moras*, X 1079.

(2) J. MANSION, *Oud-Gentsche Naamkunde*, 68, 158, 226 ; ook *Verst. en Meded. K. Vl. Academie*, 1919, 331 vlg.

864 *Illumariscum* (VLAMINCK, *La Ménapie*, 131), FOERST. I 1557, aldaar verkeerdelijk geïdentificeerd met Ellemar, ten Z. van IJzendijke (over den pl. n. Helmare, Elmare, te IJzendijke, zie DE FLOU, Wdb., V 827); misschien Elmarcq (17e e.), vroeger La Marquee, hofstede te Doudeauville (DE FLOU, X 198).

966 *Bladramercs* (Diploma van Lotharius, *Analectes* XXIV, 178, MANSION OGN, 36), 1375 *Bladermeersch*, te Afsnee.

1105 *de Claromarasco*, 1137, 1142, 1145 *Claromaresch*, 1142 *Claromarasco*, 1146 *Cleirmaresc*, 1163-71 *Clarus mariscus*, 1270 *Clermaresch*, enz., allemaal gelatiniseerde of romaansche vormen; 1386 *Cleremeersch*, oudste dietsche vorm (zie nog meer grafieën bij DE FLOU, Wdb. VII 755 vlgg.), thans Clairmarais, gemeente bij St.-Omaars.

1107 *squinas merch*, 1184 *suines merch*, in Bergen-Ambacht (= zwijnsmeersch), DE FLOU, XVIII 719.

1145 *G. de Ritmaresch*, ± 1156 *H. de Ritmares*, personen in de omstreken van Koekelare, Fl. XIII 612 (deze vormen verraden invloed van het Romaansch).

1163 *suines mers* (Tielt), Fl. XVIII 890.

± 1174 *ridmersc* (Ruisselede?), Fl. XIII 529.

1207 *kernemaresc* (oude naam van de gemeente Cremarest, Pasde-Calais), Fl. VIII 720 (ook deze vorm ziet er Romaansch uit).

1210 *merchs* (Eernegem), Fl. X 311; — 1233 *ouden mersc* (Maldegem), XII 47; — 1239 *matmers* (St.-Andries), X 243; — 1243 *lanmers* (Oudenburg), IX 198; — 1246 *widemersch* (Meulebeke), XVII 499, XVIII 6; — 1247 *sceldemersch* (Avelgem), XIV 230; — 1249 *nordmersch* (Loppem), XI 566; — 1255 *grote mersch* (Nieuwmunster), IV 1083; — 1257 *mers* (Varsenare), X 471; — 1266 *mersch* (Ieper), X 305; — 1269 *hekenmersch* (Belle), III 840; enz.

Vanaf het laatste kwartaal van de 13^e eeuw komen *merschtoponiemen* zeer talrijk voor in West-Vlaanderen; hetzelfde zou ongetwijfeld het geval zijn in het overige *meersch*gebied indien wij over een documentatie beschikten als deze van DE FLOU's Woordenboek van de Westvlaamse plaatsnamen.

De vorm *mersch* (varianten : *merchs*, *mercsch*, *merschs*, *merch*, *mers*) is de gewone grafie tot ca 1400. De gerekte vorm *meersch* komt enkele malen voor, in Westvlaamse

documenten vóór dien tijd. Bij DE FLOU (Wdb.) troffen we de volgende aan :

1281 *coremeersch* (Komen), VIII 327, uit Invent. Arch. Hôpital de Cominès : spelling niet betrouwbaar ;

1285 *nordmeersch*, *sluusmeersch* (Loppem), XI 566, XIV 898, uit Chart. RA. Brugge, n^r 2491 : spellingen evenmin te betrouwen (Is de oorkonde soms geen latere copie? Er staat ook *sluusmersch*) ;

1354 *die meersch* (Loppem), X 307 ;

1366 *rijstune meersch* (Sijsele), XIII 863 ;

1398 *overmeersch* (Avelgem), XII 180.

In de 15^e eeuw schrijft men *mersch* en *meersch* ; deze laatste vorm krijgt de bovenhand in de 16^e eeuw en wordt bijna uitsluitend nog gebruikt in de volgende eeuwen. De variante *meirsch*, die zeer gewoon is in Oost-Vlaanderen en West-Brabant, is eerder zeldzaam in West-Vlaanderen. Een enkele maal troffen we *meesch*, *meesschen* aan (Ichtegem 1699).

Daarentegen duiken af en toe grafieën op met *a* (hypercorrectismen?) in Westvlaamsche plaatsnamen :

ca. 1300 *die marsch* (Brugge), X 303 ; — *spikermarsch* (Kaprijke), XV 75 ; — *vormarsch* (Wingene), XVI 757 ;

1336 *brolescamper maersch* (Oostkamp), II 851 ; — 1362 *zwijsmaers* (Zande), XVIII 889 ; — 1363 *reygheers maerschs* (Sijsele), XIII 420 ; — 1369 *de groote maersch* (St.-Kruis), IV 1079 ; — 1385-88 *reinghers maersch* (Sijsele), XIII 420 ; — 1387 *hole maersch* (Beernem), VI 188 ; — 1420 *over de maersch* (Maldegem), XII 170 ; — 1423 *buschem maersch* (Eekloo), II 1092.

Het feit dat al deze plaatsen ten Westen van Brugge gelegen zijn (met uitzondering van Zande) zou ons kunnen nopen hierin toch een fonetisch verschijnsel te erkennen. Er moet echter gewaarschuwd worden dat, voor al deze plaatsen, gelijktijdig een veel grooter aantal grafieën met *e* na te wijzen zijn.

KILIAAN geeft de vormen *maersche*, *mersche*, *meersche*, *marse* op en bestempeld het woord met „Flandricum” ; zijn

bepaling luidt : „pratum hyeme plerumque aquis tectum, pratum palustre”, dus : „nat weiland, aan de oevers van een waterloop”. Het *Middelnederlandsch Woordenboek* kent volgende grafieën : *mersc*, *mersch*, *meersch*, *marsch*, *maersch*, *merchs*, — *mersche*, *marsche*, *maersche*. — *merse*, *maersse*, *maers*, *mers*.

Beide woorden, *meersch* en *beemd*, zijn ook bekend uit letterkundige bronnen (zie teksten in *Middelnederlandsch Woordenboek*) ; zij kunnen een maatstaf zijn om den schrijver of den bewerker van een letterkundig werk te localiseeren. MAERLANT, een Vlaming, gebruikt steeds *mersch* (Rijmbijbel, Spieghel Historiae, Naturen bloeme) ; zoo ook de schrijvers van Parthenopeus van Blois, Walewein, Ferguut, die dus Vlamingen waren ; — LODEWIJK VAN VELTHEM, en de auteurs van Roman der Lorreinen en Grimbergsche Oorlog, Brabantsche gedichten, schrijven *beemt* ; — in Brabantsche Yeesten komt *meersch* (II 3832, III 378) naast *beemt* (VI 4418) voor ; JAN VAN BOENDALE, te Antwerpen, op de grens van beide expansiegebieden, kende de twee woorden.

Het grammatisch geslacht van *meersch* is tot de 14^e eeuw, overwegend vrouwelijk ; van af de 16^e eeuw, overwegend mannelijk ; in de tusschenperiode heerscht volkomen tweeslachtigheid, althans in West-Vlaanderen ; een paar voorbeelden mogen volstaan :

1290-1355 *die mersch*, 1344 *uten mersch* (Brugge), DE FLOU, X 303 ; 1266, 1281 *le mersch*, 1326, 1387, 1447, 1486 *in de mersch*, 1568 *le meersch* (Ieper), X 305.

De uitdrukking *ter Meersch* handhaaft zich, in de plaatsnamen, spijs de veralgemeening van het gebruik in het mannelijk, b. v. ± 1358-1901 *ter Meersch* (Tielt), X 301 ; 1378-1754 *ter Mersch* (Verlingen) ; 1509 *ter Meersch* (Kortrijk), X 306 ; 1775-1901 *ter Meersch* (Lichtervelde) ; 1648 *ter Meersch* (Westrozebeke), X 308) ; — nochtans 1396 *ten Mersche* (Kassel), X 306. De hier van afgeleide familienaam *van der Meersch*, *Vermeersch*, komt dan ook veel talrijker voor dan de vorm *van den Meersch*.

Wij meenen dat het oorspronkelijk geslacht vrouwelijk was en dat het mannelijk gebruik van het woord uit het Zuiden komt (*mariscus, marais*). Typisch is het mannelijk aanvoelen van het woord, te Ieper, in Fransche teksten van de 13^e en de 16^e eeuw, en het vrouwelijk aanvoelen er van, in Vlaamsche teksten van de 14^e eeuw (zie boven).

Het gewone diminutief, zoowel in West-Brabant, als in Oost- en West-Vlaanderen, is *meerschelken* : 1285 *dat merschelkin* (Aartrijke), X 316 ; 1300 *tmerschelkin* (Loppem), X 316, enz. ; — 1450 *enen meerschelken geh. den hoendernest* (Merchtem), 1650 *het potmeerselken* (Assche), enz. Het diminutief **mariskil*- moet zeer oud zijn, vermits wij het ook aantreffen in Henegouwen : *mareskel, mareschel, marissau*.

Meet, Maat.

Langs de Scheldemonding en de Noordzeekust van Vlaanderen ligt een strook polderland van \pm 20 Km. breedte (die nog dieper het land binnendringt in de streek van den voormaligen z. g. zeeboezem van Loo), waar geen *meerschnamen* aangetroffen worden. De hooiweiden werden er aangeduid met het woord *meet* of *maat*, dat echter uit de taal alhier sedert lang verdwenen is. Het leeft voort in zeer talrijke plaatsnamen. Het Woordenboek van DE FLOU leverde den volgenden oogst op :

Kadzand (I 103) : 1227 *Abbekines meet*, I 6 ; 1189 *husmet*, VI 793 ; \pm 1227 *clais meet*, VII 771 ; \pm 1171 *comet*, VIII 186 ; \pm 1227 *lammins meet*, IX 56 ; 1412 *meedthiende*, X 267.

Groede (I 107) : 1260 *bullins meet*, II 1024 ; 1254 *dikemeet*, III 262 ; 1260 *doedins meet*, III 337 ; 1486 *grote meet*, IV 1083 ; 1260 *kapelle meedekin*, VII 148 ; *corenmeet*, VIII 327, *oostmedekin*, XI 976 ; \pm 1300 *pitmeet*, XII 755 ; 1260 *scotmeet*, XIV 387 ; \pm 1300 *spiegelhouts meet*, XV 27 ; 1260 *stekel meet*, XV 422 ; *wale meet*, XVI 1054 ; — te Nieuwkerke onder Groede : 1567 *de balte meedte*, I 440 ; *huelmeedt*, V 1022 ; *muelen meet*, X 835 ; 1494 *wormaet*, XVII 738.

Schoondijke (I 109) : 1339 *amels meet*, I 234 ; 1501 *bredemaet*, II 658 ; ± 1300 *gherolfs meet*, III 629 ; 1421 *hooghe meet*, VI 352 ; ± 1300 *mannijnsmeet*, X 68 ; 1272 *deer lammins terrins medekin*, V 650 ; *oostmeet*, XI 979 ; ± 1300 *ravens meet*, XIII 325 ; *renborghen meet*, XIII 461 ; *stekel meet*, XV 422 ; *stijls meet*, XV 612 ; 1290 *vrede meet*, XVI 799 ; 1307 *wal maet*, XVI 1117 ; ± 1300 *wele meet*, XVII 244 ; *bertilden meedekin*, XVII 359 ; *westmeet*, XVII 411 ; *willem fs. barouds meedekin*, XVII 560 ; *zotkins meet*, XVIII 582.

Sluis (I 122) : 1306 *die grote meet*, IV 1083 ; 15^e e. *veughelmeet*, XVI 689.

Oostburg en Ozemondskerke (I 123) : 1269-91 *ave alaerds meet*, I 381 ; ± 1300 *ave copmans meet*, I 384 ; *bulchs meedekin*, II 1019 ; *doestmeet*, III 359 ; 1265 *destel meet*, III 199 ; ± 1300 *dijc meet*, III 766 ; *heemeet*, V 624 ; *hoghe meet*, VI 352, 401 ; *hourards meet*, VI 610 ; *cleimeet*, VII 827 ; *knuuds meedekin*, VIII 43 ; 1307 *lattel-mans meet*, IX 608 ; *lode meet*, IX 806 ; 1313 *marien meet*, X 143 ; 1288 *middelmeet*, X 571 ; ± 1300 *moenx meet*, X 663 ; 1268 *moermeet*, X 738 ; ± 1300 *moelen meet*, X 835 ; ± 1300 *die nord bi meet*, XI 515 ; *noordmeet*, XI 568 ; ± 1300 *pit meet*, XII 754 ; *riedmeet*, XIII 536 ; 1398 *skietemeet*, XIV 869 ; ± 1300 *stefferds meet*, XV 415 ; 1307 *stekel meet*, XV 422 ; ± 1300 *straatbeens meet*, XV 496 ; *sunaerds meet*, XV 621 ; 1552 *vivermeet*, XVI 959 ; ± 1300 *walckins meet*, XVI 1054 ; *walemeet*, XVI 1055 ; 1269-91 *westmeet*, XVII 411 ; *yeenmeet*, XVIII 176.

Lapscheure (I 124) : 1267 *normeet*, XI 633.

Aardenburg (I 125) : 1289 *besem meet*, I 879 ; 1395 *bloume meet*, II 195 ; 1589 *braemmeet*, II 607 ; 1334 *de dweersmeeden*, III 731 ; 1261 *hoghemeet*, VI 352 ; ± 1310 *quade medekin*, VIII 1063 ; 1342 *matte meet*, X 242 ; 1315 *priesters meet*, XIII 20 ; ± 1300 *stameet*, XV 179 ; 1283 *stemed*, XV 428 ; 1397 *steenmeet*, XV 347 ; ca 1300 *stekel meet*, XV, 422 ; 1319 *verniden meet*, XVI 301.

Middelburg (I 126) : 1495 *saskinsmeedt*, XIV 56.

IJzendijke (I 128) : 1313 *betsmeet*, I 889 ; *blote maet*, II 195 ; 1224 *gheilen med*, IV 536 ; 1348 *muelne meet*, X 835 ; ± 1300 *pitmeet*, XII 755 ; *zandmeet*, XVIII 266.

St.-Kruis in Zeeland (I 129) : 1486 *de mate*, X 233.

St.-Margriete (I 130) : 1371 *de mate*, X 233.

St.-Jan-in-Eremo (I 132) : 1647 *bertel meedeken*, I 862 ; 1380 *langhe mate*, IX 197 ; 1726 *de mate*, X 233 ; 1715 *roode meedeken*, XIII 737.

Boechoute (I 135) : 1247 *stekelmeet*, *stiefaders medekin*, 1265

euberts meet, 1267 *hegemeet*, 1280 *amaertsmeet*, 1290 *wimartsmeet*, PB.

Moerkerke (I 152) : 1266 *vanemeet* [lees : *vronemeet*], XIV 796, hetzelfde wellicht als 1284 *vromeet*, XVI 817 en 1291 *vormeed*, XVI 732.

Oedelem (I 153) : 1270 *limeet*, IX 697 ; ± 1300 *weverkins meet*, XVII 432.

Maldegem (I 154) : 1726 *langhemaeten*, IX 197 ; 1465 *de mate*, X 233 ; 1728 *schoonen meet*, XIV 332.

Adegem (I 155) : 1641 *de mate*, IX 1106.

St.-Laureins (I 156) : 1715 *hooghe-*, *nederschoonemeede*, VI 425 ; 1292 *cruce maet*, VIII 960 ; 1500 *viermaten*, XVI 430.

Eekloo (I 158) : ± 1300 *van der maten ten bargheline*, X 234.

Assenede (I 161) : 1242 *abinsmet* ; 1266 *cromplichtsmeet*, 1600 *maet*, PB.

Wachtebeke (I 169) : *het Mat*, *Dweirmsmate* (Kad.).

Moerbeke (I 170) : *de hooghemaeten*, PB.

Kernzek (I 172) : *de Maat* (Kad.).

Beernem (I 183) : 1598 *roomaete*, XIII 783 ; 1840 *smalle maete*, XIV, 940.

Oostwinkel (I 189) : 1902 *maetebosch*, X 234 ; — *de Maeten*, *Hooge maet* (Kad.).

Waarschoot (I 190) : *de Maat* (Kad.).

Sinaai (I 209) : 1402-20 *dassemete* (RA. Gent, Boudeloo).

Zele (I 258) : ca. 1100 *avermata* (Arch. Dusseldorf, Werden A 271/2), thans gehucht *Avermaat*.

Heist (H 1) : 1670 *palmaet*, XII 284 ; *westmaet*, XVII 407 ; *twulpsche maeyken*, XVII 834.

Uitkerke (H 5) : ± 1300 *davers meet*, III 143 ; 1237 *goselins meet*, IV 786 ; 1315 *grootte maet*, IV 1080 ; 1334 *cote maet*, VIII 431 ; 1333 *lijskin maet*, IX 1048.

Flissegem (H 6) : ± 1300 *botermaet*, II 448 ; *brandsmaet*, II 637 ; 1336 *doutsmaet*, II 489, hetzelfde wellicht als 1201 *dutmed*, II 731, 1245 *útmeet*, XV 1150, en 1329 *houds maet*, VI 664 ; 1468 *den maet*, IX 1107 ; 1201 *metmed*, X 505 ; ± 1300 *meinards meet*, X 388 ; 1245 *ostmeet*, XI 979 ; 1628 *pitmadekin*, XII 753 ; ± 1300 *raghers meet*, XIII 244.

Nieuwmunster (H 7) : ± 1300 *brede meet*, II 658 ; *doeke meet*, III 359 ; 1337 *lammernaet*, IX 53 ; ± 1300 *meet*, X 358 ; 1282 *noordmeet*, XI 568 ; 1426 *riets madekin*, XIII 566 ; ± 1300 *westmeet*, XVII 408, 411.

Zuikerkerke (H 8) : 1219 *bredamet*, II 658 ; *geraerdsmed*, III 623 ; *magna-, minor halfmet*, V 64, VII 964 ; \pm 1300 *huus meet*, VI 802 ; \pm 1352 *pitmaet*, XII 755 ; \pm 1300 *rietmeet*, XIII 565 ; 1279 *verdebouds meet*, XVI 248 ; 1220 *berard med*, XVIII 973.

Lissewege (H 9) : 1361 *bredesmet*, II 662 ; *halfmeed*, V 286 ; *langhe maet*, IX 182 ; *middelbredemeed*, X 539 ; *noordmeet*, XI 567 ; 1518 *paelmaet*, XII 211 ; \pm 1300 *smale meet*, XIV 941 ; 1437 *vlote maet*, XVI 667 ; 1361 *westmeed*, XVII 408, 410 ; *zuudmeed*, XVIII 673.

Ramskapelle (H 10) : \pm 1300 *breedemaet*, II 669 ; 1660 *steenmaet*, XV 346 ; 1260 *westmaet*, XVII 408.

Westkapelle (H 11) : 1527 *lange maet*, IX 182 ; 1527 *stiersmeet*, XV 454.

Dudzele (H 12) : 1507 *begijne maet*, I 673 ; 1791 *biesemaet*, II 22 ; \pm 1300 *everolf maet*, IV 84 ; 1310 *grootte maet*, IV 1079 ; 1269 *hildemarsmed*, VI 13 ; 1562 *hooghe maed*, VI 350, 400, 486 ; 1268 *henderix meet*, VI 571 ; 1272 *huesmaet*, VI 726 ; 1279 *kleine nord medekin*, VII 906 ; 1649 *cruusmaet*, VIII 923 ; 1284 *langhe maet*, IX 181 ; 1343 *die maet*, IX 1106 ; 1372 *die meet*, X 358 ; \pm 1300 *middelmeet*, X 571 ; \pm 1300 *nordmeet*, XI 567 ; *oostmeet*, XI 978 ; 1250 *papen meet*, XII 351 ; \pm 1300 *pitmeet*, XII 755 ; 1326 *stekel maed*, XV 422 ; 1428 *watermeet*, XVII 100 ; 1290 *westmaet*, XVII 408 ; \pm 1300 *zuud meet*, XVIII 672.

Oostkerke (H 13) : 1550 *biesemaet*, II 22 ; \pm 1300 *heymeet*, V 1058 ; 1201 *made*, IX 1113 ; 1437 *nusekin maet*, XI 69 ; 1259 *nedermedekin*, XI 149 ; \pm 1300 *oost-, west papen meet*, XI 999, XVII 428 ; 1307 *houde meet*, XI 1188 ; 1449 *spapen met*, XII 351 ; 1729 *steenmaet*, XV 346 ; 1238 *westmeet*, XVII 411 ; \pm 1300 *wide meet*, XVII 498.

Damme (H 14) : 1498 *papen meet*, XII 351 ; \pm 1300 *rietmeet*, XIII 565.

Oostende (H 16) : 1570 *de meet*, X 358.

Mariakerke-Oostende (H 16) : 1364 *distelmaet*, III 300 \neq 1356 *hoghe pitmaet*, VI 417 ; 1364 *coren madekin*, VIII 326 ; *scone madekin*, XIV 331 ; *scuere maete*, XIV 434.

Breedene (H 17) : 1271 *boudersmeet*, II 466 ; \pm 1300 *brede meet*, II 658 ; 1178 *herreds met*, V 936, of \pm 1300 *harraeds meet*, V 488 ; 1429 *madekijn*, IX 1112 ; 1707 *meijnaert meetschen*, X 388 ; \pm 1300 *mevards meet*, X 526 ; 1285 *middelmaed*, X 569, 571, 574 ; 1307 *oostmaet*, XI 975 ; 1282 *paelt meed*, XII 215 ; \pm 1300 *ravehouds meet*,

XIII 314 ; 1285 *smalle maed*, XIV 940 ; 1178 *vordermet*, XVI 756 ; 1490 *wal maet*, XVI 1117 ; 1707 *wijntermaet*, XVIII 82 ; ± 1300 *zuder wulgards meet*, XVIII 644.

Steene (H 18) : *gheeraerdsmaet*, III 312 ; 1626 *craeyt maet*, VIII 648 ; 1267 *meindalen meet*, X 391 ; 1626 *nederen goete maet*, XI 136 ; 1463 *utmate*, XV 115 ; 1361 *weerfmaet*, XVII 273.

Zandvoorde (H 19) : ± 1300 *doedins medekin*, III 337 ; *delbrechts meet*, III 166 ; *reinghers meet*, V 26 ; *avinemeet*, V 562 ; *lodewicx meet*, IX 807 ; *verdebouds meet*, XI 904, XVI 248 ; *oost-, west manenmeet*, XI 975, XVII 408 ; 1271 *herlewins medekin*, V 917 ; 1401 *nord maet*, XI 565, 568 ; 1756 *vriesmaet*, XVI 806 ; 14^e e. *vrouwine maet*, XVI 834.

Leffinge (H 21) : ± 1300 *brighhemeet*, II 777 ; 1619 *doornemuet*, III 433 ; 1660 *heerewete meytken*, III 1131 ; 1361 *gheeraerdsmaet*, IV 512 ; 1392 *hubins pit maed*, VI 719 ; 1391 *huusmaet*, VI 801 ; 1619 *quade metkin*, VIII 1029 ; 1503 *langhe maet*, IX 181 ; 1666 *madeken*, IX 1112 ; 1392 *meulne maet*, X 832 ; 1619 *netelmaet*, XI 207 ; 1271 *nonne meedt*, XI 474 ; 1364 *pitmaet*, XII 754 ; 1619 *scuer maete*, XIV 434 ; 1392 *sluus maet*, XIV 882 ; 1669 *voormadekin*, XVI 732.

Snaaskerke (H 22) : 1420 *haven meed*, IV 545 ; 1642 *haeze maet*, IV 599 ; 1642 *quade mateken*, VIII 1063 ; ± 1300 *nord maet*, XI 565 ; 1339 *pietmaet*, XII 703 ; 1626 *voormadekin*, XVI 732 ; 1611 *caele maet*, XVIII 1028.

Klemskerke (H 23) : 1301 *belien meet*, I 721 ; ± 1300 *delvaerds meet*, III 170 ; 1256 *hoelexmeet*, VI 81 ; ± 1300 *houtards meet*, VI 237 ; *manekine meet*, X 44 ; *middelmeet*, X 571 ; 1278 *noodvals meet*, XI 504 ; ± 1300 *nordmeet*, XI 567 ; *wester boidin meet*, XVII 351 ; *wester leiarden meet*, XVII 351 ; 1301 *wouter boudolfs meedekin*, XVII 766 ; *westmeet*, XVII 410.

Oudenburg (H 24) : 1130 *avinemed*, I 396 ; *hunimed*, VI 782 ; 1224 *methbelc*, X 498 ; 1281 *mekelmeet*, X 396 ; 1265, *nordmet*, XI 568, XVIII 1040 ; 1277 *oostmeet*, XI 978 ; 1286 *oost-, west waels meet*, XI 1045, XVII 468 ; 1611 *pit maet*, XII 755 ; 1429 *smalle maet*, XIV 941 ; 1171 *voplinmet*, XVI 755 ; 1224 *vronemeed*, XVI 819 ; 1277 *wouborgh meet*, XVII 750 ; 1429 *bredemaet*, XVIII 1012.

Ettelgem (H 25) : 1271 *bonte meet*, XVIII 1007 ; 1260 *hinghine meet*, VI 55 ; 1611 *coddins maet*, XVIII 1031 ; 1555 *nieuwe mate*, XI 284 ; 1289 *watermeet*, XVII 101 ; 1320 *westmaet*, XVII 408.

Westkerke (H 26) : 1329 *langhe maet*, IX 182 ; 1510 *middel maet*, X 570 ; 1429 *moneke meet*, X 953 ; 1514 *needer meedt*, XI 150 ; 1410 *otterkins meet*, XI 1105 ; 1510 *ravens meet*, XIII 325.

Roksem (H 27) : 1285 *medeken*, X 267.

Stalhille (H 28) : 1501 *bredemaet*, II 657 ; ± 1300 *heghels maet*, III 943 ; 1330 *heinric maet*, X, 73 ; 1429 *tmatkin*, X 236 ; 1422 *oostmaet*, XI 975 ; 1501 *pitmaet*, XII 754 ; 1271 *rietmaet*, XIII 540, 563 ; 1284 *riedmadekin*, XIII 562 ; 1501 *smalle maet*, XIV 941 ; 1501 *weymaet*, XVII 486 ; 1367 *zuutmaet*, XVIII 670 ; 1361 *bonte maet*, XVIII 1007 ; 1501 *lazerij maet*, IX 351 ; 1284 *libermaet*, IX 669.

Houtave (H 29) : 1297 *bavine maet*, XVIII 960 ; 1317 *ecghe meed*, III 966 ; 1437 *garde maet*, IV 435 ; 1310 *grootte maet*, IV 1079 ; ± 1300 *grote priesters maet*, V 24 ; 1274 *heilewive meed*, V 734 ; 1364 *kerkemaet*, VII 570 ; ± 1300 *cleene priesters meedekin*, VII 906 ; 1282 *cruce maet*, VIII 960 ; 1358 *laerke maet*, IX 10 ; 1245 *lamberts meet*, IX 40 ; 1238 *macht meet*, IX 1111 ; 1501 *madeken*, IX 1112 ; 1254 *manemeet*, X 44 ; 1317 *meinburghen maed*, X 391 ; 1366 *mekelmeet*, X 396 ; 1294 *liedine maet*, IX 688 ; 1395 *noordmaet*, XI 565, 567 ; 1269 *ostmet*, XI 978 ; ± 1300 *pax meet*, XII 481 ; 1255 *reinghers meet*, XIII 420 ; ± 1300 *smale maet*, XIV 941 ; 1226 *watermeet*, XVII 101 ; 1242 *wannamed*, XVII 867.

Meetkerke (H 30) : 1250 *meect*, X 358 ; 1267 *tmedekin*, X 266 ; 1641 *haddemaet*, V 186 ; ± 1300 *nedre meet*, XI 150 ; 1266 *nord meet*, XI, 565.

Zerkegem (H 31) : 1357 *hoghermaet*, VI 351.

Jabbeke (H 32) : 1554 *hooghe maet*, VI 350, 400 ; 1532 *hulsmaet*, VI 760 ; 1392 *stekel maet*, XV 422 ; 1409 *clene stekel madekin*, VII 942.

Snellegem (H 33) : 1307 *batelmeet*, XVII 959.

Varsenare (H 34) : 1293 *docmedekin*, III 360, T (= HELSEN en POLLET, Toponymie van Varsenare), 93 ; ± 1300 *dankolfs meet*, III 122, T 82 ; 1307 *oechmaet*, VI 486, = 1550 *hoghe maet*, T 208 ; ± 1300 *middelmeet*, X 571, T 386 ; 1636 *liemaet*, IX 693, T 356 ; 1301 *nedermaet*, XI 149, T 429 ; 1301 *oestmaet*, XI 975, T 463 ; ± 1300 *rimaet*, XIII 540, T 546 ; 1511 *scryemaet*, XIV 420, hetzelfde als 1449 *striemaet*, XV 537, 576, T 570 ; — niet bij DE FLOU : 1337 *langhe meet*, T 336 ; 1550-94 *willemaet*, T 696 ; 1558 *vettemaet*, T 645.

St.-Andries (H 35) : 1244 *langhe meed*, IX 206 ; 1291 *die meet*, X 358 ; 1302 *westmeet*, XVII 411.

St.-Pieter-op-den Dijk, onder Brugge (H 36) : 1323 *hoghe maed*, VI 350 ; 1219 *ridmed*, XIII 529.

Brugge (H 36) : 1307 *priesters meed*, XIII 20 ; ± 1280 *scoude maet*, XIV 402.

Koolkerke (H 37) : ± 1300 *heysmeet*, V 1063 ; 1243 *die meet*, X 358 ; ± 1300 *muusekens meet*, XI 90 ; *nordmeet*, XI 567 ; *volprechts maet*, XVI 715 ; 1463 *wyde maedt*, XVIII 6 ; ± 1300 *zuudmeet*, XVIII 672.

St.-Michiels (H 39) : 1358 *broekemaet*, II 819 ; 1337 *westmaet*, XVII 408.

Assebroek (H 40) : 1501 *noordmeet*, XI 567 ; 1908 *zevenmetje*, XVIII 467.

Westende (H 44) : 1628 *madeken*, IX 1112.

Oostduinkerke (H 49) : 1237 *walmeth*, XVI 1118.

Wulpen (H 51) : 1453 *kercmaet*, VII 571 ; 1607 *schelmaet*, XIV 249.

Slijpe (H 53) : 1419 *distelmaet*, III 301 ; 1627 *huusmaet*, VI 802 ; 1392 *case maed*, VII 271 ; 1627 *coockmaet*, VIII 234 ; 1419 *cruusmaet*, VIII 923 ; 1627 *laete maet*, IX 12 ; 1627 *langhe maet*, IX 182 ; 1627 *madekin*, IX 1113 ; 1299 *middelmaet*, X 569 ; *oostmaet*, XI 975 ; 1627 *pessemaet*, XII 625 ; 1344 *pietsmaet*, XII 703 ; 1419 *werfmaet*, XVII 273.

Gistel (H 54) : 1219 *gevaerdmed*, IV 647 ; 1552 *cromme met*, VIII 831 ; 1552 *de maet*, IX 1106 ; 1334 *die meet*, X 358 ; 1552 *voormadekin*, XVI 732.

Schore (H 55) : 1284 *cruce maet*, VIII 960.

St.-Pieters-Kapelle (H 56) : 1336 *langhe maet*, IX 182 ; 1524 *voormadekin*, XVI 732.

Zevékote (H 57) : 1544 *huysmaet*, VI 808 ; 1538 *oude mate*, XI 1185 ; 1503 *zuutmaet*, XVIII 670.

Zande (H 58) : 1362 *scuere maet*, XIV 434 ; 1490 *zwijs maet*, XVIII 889.

Moere (H 59) : 1556 *de maet*, IX 1106 ; 1399 *westmaet*, XVII 408.

Leke (H 60) : 1521 *werfmaet*, XVII 273.

Koekelare (H 61) : 1364 *ter meet*, X 358 ; 1364 *oostmeet*, XI 978 ; 1414 *zuud meet*, XVIII 673.

Bekegem (H 62) : 1634 *romme meedeken*, XIII 696.

Aartrijke (H 66) : 1907 *hoogmeet*, VI 487 ; 1695 *quaemet*, VIII 1029 ; 1388 *de meede*, X 266.

Loppem (H 68) : 1641 *maetkin*, IX 1107.

Oostkamp (H 69) : 1661 *lijmaeten*, IX 695 ; 1575 *de meete*, X 359.

- Uksem (H 80) : 1620 *hellemeet*, V 815.
- Adinkerke (H 83) : 1527 *peerde meet*, XII 220, 521 ; 1527 *scaepmeet*, XIV 102.
- Veurne (H 84) : 1154 **luuld meld*, 1241 *luulde meet*, IX 1021 ; 1239 *muelne meet*, X 835 ; 1460 *pellel maet*, XII 574 ; z. d. *t presmeet*, XIII 7 ; 1710 *priesters meet*, XIII 20.
- Houtem (H 87) : 1620 *oostmeet*, XI 978 ; 1515 *snelmaet*, XIV 941.
- Wulveringem (H 88) : 1739 *elvsmeet*, III 1035 ; z. d. *crucemeet*, VIII 961 ; 1270 *pitmaet*, XII 755.
- Steenkerke (H 90) : ± 1460 *hofmeede*, VI 112 ; 1449 *nedermeet*, XI, 150.
- Avekapelle (H 91) : 1607 *crusemaet*, VIII 960 ; *nedermaet*, XI 149.
- Stuivekenskerke (H 94) : 1537 *hoghe maet*, VI 351 ; 1581 *nedermaet*, XI 149.
- Oostkerke (H 97) : 1244 *pit meedt*, XII 755.
- Oeren (H 98) : z. d. *groote zanmaete*, V 58 ; 1296 *wulghe maet*, XVIII 811.
- Alveringem (H 100) : ± 1300 *botermaet*, II 448.
- Oudekapelle (H 102) : 1364 *distelmaet*, III 300.
- Keiem (H 103) : 1642 *den hoymete*, VI 708.
- Vladsloo (H 105) : 1176 *bertild med in dic*, I 872 ; 1569 *de maet*, IX 1106 ; *watermaet*, XVII 100.
- Eesen (H 109) : 1735 *schoemaete*, XIV 304 ; 1878 *pallemat*, XII 282.
- Werken (H 110) : 1901 *de maat*, IX 1107.
- St.-Jacobs-Kapelle (H 111) : 1719 *driesmaet*, III 589, 612.
- Woumen (H 112) : 1624 *distelmaet*, III 301 ; 1512 *machte maet*, IX 1111 ; 1818 *marchymaet*, X 87 ; 1460 *de meyde*, X 379 ; 1726 *nachtmaet*, XI 113 ; 1462 *pellemat*, XII 575 ; 1537 *wermaet*, XVII 288.
- Zwevezele (H 118) : 1625 *den grooten ende cleenen met*, X 498.
- Koolskamp (H 120) : 1562 *de groote matte*, IV 1082 ; 1566 *de matte*, X 240.
- Aremhoudskapel (N 1) : 1475 *le groote meed*, IV 1082 ; 1267 *sluce meed*, XIV 882.
- Koudekerke (N 2) : 1250 *voghelmet*, XVI 689.
- St.-Winoksbergen (N 5) : 1248 *galgemed*, IV 379.
- Warhem (N 6) : 1620 *hellemeet*, V 815 ; *meet te waele*, X 368 ; 1580 *muusekens meet*, XI 40 ; 1464 *platemeet*, XII 840, 849.
- Hondschote (N 13) : 18^e e. *biesemeedeken*, II 22 ; 1512 *cauwe meet*,

VII 423; 18^e e. *clooster meet*, VII 1092; *koudemeedeken*, XI 1185; *snoucmeet*, XIV 1017.

Roesbrugge-Haringe (N 17) : 1571 *hooghen meet*, VI 401.

Pollinkhove (N 20) : 1561 *distelmaet*, III 301; 1303 *hoghe maet*, VI 351; 1908 *lange maat*, IX 182; 1561 *weremaet*, XVII 266.

Loo (N 21) : 1494 *buschmaet*, II 1094; *thalewijns ryemaet*, V 281; *hooghemaet*, VI 350; *langhe maet*, IX 182; 1469 *madekin*, IX 1112; 1494 *neder wermaet*, XI 162; 1119 *roiameth*, XIII 665.

Stavele (N 22) : 1303 *distelmaet*, III 301; 1726 *medeken*, X 267.

Westvleteren (N 24) : 1608 *bree meet*, II 692; 1907 *meet*, X 359.

Oostvleteren (N 25) : 1908 *meet*, X 358; 1540 *medeken*, X 266; ± 1400 *pitmaet*, XII 755.

Reninge (N 26) : 1479 *grootte-, cleene madekin*, IV 1079, VII 869; 1502 *hoghe meet*, VI 352, 401; 1599 *huuze meet*, VI 803; 1903 *lange meed*, IX 206; *merrie meed*, X 465; 1599 *neeren meet*, XI 168.

Noordschote (N 27) : 1623 *tuemededen*, XV 1070; *grootte meet*, XVIII 1025.

Merkem (N 29) : 1284 *le grant maet*, IV 1080; *heinemaet*, *hemmaet*, V 749, 868; 1537 *coemaet*, VIII 93; 1284 *langhemaet*, IX 182; *rietmaet*, XIII 563; *walmaet*, XVI 1117; 1460 *welfmate*, XVII 791, 841.

Rumbeke (N 39) : 1652 *vijs namaet*, XVI 919.

Kachtem (N 44) : 1623 *clavermetken*, VII 805.

Eringem (N 48) : 18^e e. *langemaete*, IX 181.

Zonnebeke (N 74) : 1171 *vicus hosmet*, VI 556; *woburgmet*, XVII 699.

Desselgem (O 79) : 1570 *craie made*, VIII 634.

Craywick (b 3) : ± 1300 *de botermeet*, II 449.

Broekburg (b 4) : 1501 *brede maet*, II 658; ± 1300 *broucmeet*, II 831; *eernouds meet*, III 1125; *hardemeet*, V 441; 1271 *heinris-meed*, V 751; *husmeed*, VI 802; ± 1300 *coolmeet*, VIII 255; *cortemeet*, VIII 367; *quade meet*, VIII 1029; *le meet*, *le met*, X 357, 498; 1271 *middelmeed*, X 570; ± 1300 *moenkemeet*, X 953; 1183 *nordmeed*, XI 657; ± 1300 *reepy meet*, XIII 373; *rietmeet*, XIII 565; *snellinghesmeet*, XIV 1005; *stocmeet* XV 469; *waite boenres meet*, XVI 1028; *watermeet*, XVII 100; *wisselmaet*, XVII 652; *wulmaersmeet*, XVII 816; *zoutmeet*, XVIII 607.

Broeckkerke (b 7) : ± 1300 *tmedekin*, X 266.

Spijker (b 8) : 1392 *mansmeet*, X 70.

Holke (b 13) : 1180 *enmed*, III 1086; 1097 *fronemed*, IV 341.

Watten (b 16) : 1093 *cumed*, VIII 1016 ; 1494 *watermeed*, XVII 101.

St.-Omaars (b 23) : 1590 *le meet*, X 359.

St.-Folquin : 1445 *langhemet*, IX 206.

Audruicq : 1590 *le meet*, X 357.

Noordkerke : 1907 *de matte*, X 240.

Beuvrequin : ± 1400 *wydemet*, XVIII 7.

Landrethun-le-Nord : 1286 *hovemet*, VI 700.

Wissant : 1228 *scoutete met*, XIV 406.

Eperleques : 1296 *vossmite*, 1517 *vossemette*, XVI 772.

Dohem : 1845 *la mette*, X 506.

Quelmes : 1623 *au bremeht*, II 692 ; 1411 *le mate*, X 233.

Calais : 1296 *vronemeed*, XVI 818.

Ales : 1324 *holmeet*, VI 199.

Coutiches : 1776 *le met*, X 498.

De oudste getuige van *meet*, in Vlaanderen, is ongetwijfeld 961 *madkercka*, 968 *madkerka*, 1040 *matkerke*, 1089 *madkerka* (DE FLOU, X 360) ; de vormen met *e* verschijnen maar eerst op het einde van de 12^e eeuw : 1193 *meetkerka*, 1203 *metkerka*, enz. ; grafieën met *a* komen dan niet meer voor (Ibid., X 360-367). Welke waarde aan *a* in *mad* moet toegekend worden is niet gemakkelijk te zeggen. Misschien een tweeklank zoals in Ags. *mead*-, waaruit Eng. *meadow* (1).

Wat er van zij, de ons bekende overige naamvormen, van het einde van de 11^e eeuw tot ongeveer het midden van de 13^e eeuw, verschijnen met korte *e* : *med*, *met*. Het zijn :

1093-94 *fronemed*, *cumed* (Holke-Watten) ; 1101 *avinemed*, *hunimed* (Oudenburg) ; 1154 *luuld *meld* [lees : *med*] (Veurne) ; 1171 *voplinmet* (Oudenburg) ; 1171 *hosmet*, *woburgmet* (Zonnebeke) ;

(1) Men kan vergelijken met 988 *latfinga*, 1058 *leffingas* (DE FLOU, IX 473), *Leffinge*, een gemeente in de nabijheid van *Meetkerke*. De persoonsnaam die hierin schuilt, *Latfa*, kan niet anders zijn dan een verkorte vorm van **Leatfrid*, **Leatfa* (**Leud-frid*), ook voorhanden in *Leffrinkhoek* (1241 *Leffringhehoec*, FL., IX 485). Blijkbaar hebben wij hier te doen met Friesche of Angelsaksische namen.

ca. 1171 *comet* (Kadzand); 1176 *bertild med* (Vladsloo); 1178 *herreds met* (1), *vorder met* (Breedene); 1180 *enmed* (Holke); 1189 *husmet* (Kadzand); 1201 *dutmed, metmed* (Vlissegem); 1219 *gevaerd med, bredamed* (Gistel); 1219 *ridmed* (Brugge); 1219 *bredamet, geraerdsmed, halfmet* (Zuienkerke); 1220 *berard med* (Zuienkerke); 1228 *scoutete met* (Wissant); 1237 *walmeth* (Oostduinkerke), 1239 *muelnemed* (Veurne); 1242 *abins met* (Assenede); 1242 *wan-named* (Veurne); 1248 *galgemed* (St.-Winoksbergen); 1250 *voghel-met* (Koudekerke); 1265 *destelmet* (Oostburg); 1265 *nordmet* (Oudenburg); 1269 *ostmet* (Houtave); 1269 *hildemarsmed* (Dudzele); 1283 *stemed* (Aardenburg); 1286 *hovemet* (Landrethun), laatste voorbeeld.

De eerste spellingen met *ee* verschijnen in het tweede kwartaal van de 13^e eeuw, maar worden eerst talrijk na 1250 :

1224, 1229 *vronemeed* (Oudenburg); 1226 *watermeet* (Houtave); 1227 *abbekinen meet, claismeet, lamminsmeet* (Kadzand); 1237 *goselins meet* (Uitkerke); 1238 *westmeet* (Oostkerke Brugge); 1238 *machtmeet* (Houtave); 1244 *pit meet* (Oostkerke Diksm.); 1245 *lamberts meet* (Houtave); 1245 *ostmeet, utmeet* (Vlissegem); 1250 *papenmeet* (Dudzele); enz.

Ten slotte is er de spelling *maet*, waarvan enkele voorbeelden reeds te vinden zijn in het laatste kwartaal van de 13^e eeuw, bijna uitsluitend in te Brugge opgestelde documenten :

1260 *westmaet* (Ramskapelle Brugge), Cart. St.-Baselis Brugge; 1270 *pitmaet* (Wulveringen), Chron. et Cartul. Hemelsdale, Brugge; 1271 *rietmaet* (Stalhille), Chart. O.-L.-Vrouwkerk, Brugge; 1272 *huusmaet* (Dudzele), Cartul. Bogaerden, Brugge; 1285 *middelmaet, scmalle maed* (Breedene), Chart. Brugge; 1282, *cruce maet* (Houtave) Chart. St.-Obrecht, Brugge; 1284 *langhe maet* (Dudzele), *cruce maet* (Schore), Cart. Magd., Brugge; 1297 *westmaet* (Nieuwmunster) Ibid.; 1284 *grant-, heine-, hem-, riet-, walmaet* (Merkem), *libermaet* (Stalhille), Chart. Arch. Eversam, Brugge; 1292 *crucemaet* (St.-

(1) ± 1300 *harræds meet* : de Ingwaeoonsche vorm van den persoonsnaam *Herred* krijgt nu een „Frankisch” uitzicht : *Harraed*; maar onder welke invloeden? Hypercorrectisme of natuurlijke taalgroei?

Laureins), Cart. Eechout, Brugge; 1290 *westmaet* (Dudzele), 1297 *bavine maet* (Houtave), Cart. Magd. Brugge; enz. Eerst in 1296 verschijnt *maet* in een niet-Brugsche oorkonde: *wulghe maet* (Oeren), Cart. St.-Nic., Veurne.

Daarna komt *maet* veelvuldiger voor, naast *meet*, voor dezelfde plaatsnamen.

Eénmaal vonden wij, in West-Vlaanderen, den vorm *made*: 1201 *decima de made* (Oostkerke Brugge), IX 1113. Nochtans noteerden wij 8 *met*- of *meet*namen op die plaats, uit de 13e en 14e eeuw; alleen in latere plaatsnamen schrijft men *maet*: 1437 *musekin maet*, 1550 *biesemaet*, 1729 *steenmaet*.

Maet verschijnt dus, in West-Vlaanderen, als een jongere vorm, niet ontstaan uit een natuurlijke klankontwikkeling, maar aangenomen als een correctere spelling, waarbij men *meet* als een dialectische uitspraak beschouwde (1). Beide woordvormen zijn al lang uit de taal aldaar verdwenen, zoodat men niet kan te rade gaan bij het levend taalgebruik om zich rekenschap te geven van de evolutie. Men heeft den indruk dat, bij het wegsterven van het woord zelf, aanleuning gezocht werd bij het nog levende gebruik van het woord in andere streken.

De *meet*streek van West-Vlaanderen sluit inderdaad aan bij een uitgebreid gebied dat zich uitstrekt, over de geheele Noordzeekust, van Zeeland tot Friesland (2). De beteekenis is overal „maailand”; BEEKMAN (3) specificeert zelfs „hooiland langs de riviertjes”, dus wel een synoniem van *meersch* en *beemd*. *Made*, *maat*, *meet*, *mat*, *met*, behooren etymologisch inderdaad bij *maaien*, maar de onderscheiden

(1) Vgl. de substitutie *Herred* > *Harraed*.

(2) Zie voorbeelden bij VERWEYS en VERDAM, Middelnederlandsch Woordenboek, i. v. *Made*; BEEKMAN, Aanvullingen, i. v. *Made*; NGN III, 347; P. TACK, Walcherse Plaatsnamen, NGN X, 72.

(3) T. a. p.

vormen verraden verschillende afkomst. *Meet, met*, is ongetwijfeld ingwaeoonsch.

Wat Zuid-Nederland betreft mag niet uit het oog verloren worden dat, op den oostelijken uithoek van het *meet*-gebied, reeds ca. 1100 de plaatsnaam *Avermata* (gehucht Avermaat, te Zele) voorkomt. De hypothese lijkt ons gewettigd dat de *maat*namen, in het Noorden van de provincie Oost-Vlaanderen, van een anderen oorsprong zijn dan de *meet*namen uit het kustgebied. Zij sluiten aan bij de *made*-, *maai*-, *maat*-namen die, alhoewel niet zeer talrijk, in Noord-Brabant en de Antwerpsche Kempen voorkomen :

- Steenbergen (I 57) : 1574 *op de strijmade*, VAN DYCK ;
 Lilloo (I 149) : *hooge maai*, Kad. ;
 Oudheusden (K 136) : *de Maayen*, Militaire Stafkaart ;
 Wouw (K 173) : *Zure made*, M. S. ;
 Rozendaal (K 174) : *de Maay, de Kaldonksche maden*, M. S. ;
 Hoeven (K. 175) : *Suikermans maden*, M. S. ;
 Chaam (K 181) : *de Maayen*, M. S. ; *de korenmaaien*, V. D. ;
 Gilze (K 182) : 1687 *int genebroeck op de made*, — *beempde in de oude made*, V. D. ;
 Oorschot (K 187) : *ekkersmaai*, V. D. ;
 Zundert (K 190) : *Lange maten*, M. S. ;
 Meer (K 192) : *de Maeyen, Stree mayen*, Kad. ;
 Baarle-Nassau (K 195) : *kleine maaien*, V. D. ;
 Poppel (K 196) : *hoever mauien*, V. D. ;
 Vessem (K 200) : 1497 *de prato dicto die mey*, V.D. ;
 Kalmthout (K 201) : *Foxsche maete velden*, Kad. ;
 Wortel (K 208) : *de Maeten*, Kad. ;
 Merksplas (K 212) : *de bolle maeten*, Kad. ;
 Eersel (K 220) : 1497 *die maet*, — *madestraet*, V. D. ;
 Hoevenen (K 222) : *scheere maeyen*, Kad. ;
 Brasschaat (K 226) : *de tomer maete*, Kad. ;
 Schoten (K 227) : *de Maet*, Kad. ;
 Westmalle (K 230) : *de maet rey*, Kad. ;
 Zoersel (K 233) : *de Maay*, Kad. ;
 Turnhout (K 237) : *de plamaeten*, Kad. ;
 Oudturnhout (K 238) : *de Maai*, Kad. ;
 Dessel (K 275) : *de Bammaten*, — *den Achtersten mey*, Kad. ;
 Mol (K 276) : *de Maat, de Kleyn maat, de Maeyen*, Kad. ;

- Aartselaar (K 280) : 1512 *den Maijedries*, ROEL. (1) ;
 Schelle (K 285) : 1316 *scelre maet*, ROEL. ;
 Reet (K 288) : 1617 *t swert maeycken*, ROEL. ;
 Emblem (K 290) : 1708 *matestrate*, ROEL. ;
 Hemiksem (K 297) : 1720, *maet straet*, ROEL. ;
 Niel (K 286) : *de Nielsche maeten*, Kad. ;
 Ramsel (K 349) : *Made straat*, Kad. ;
 Vorst (K 352) : *de Hoeve maeyen*, Kad. ;
 Tessenderloo (K 353) : *het maeyven*, Kad.
 Best (L 201) : *Ekkersmaat*, V. D. ;
 Zon (L 202) : *Ekkersmaat*, V. D. ;
 Lommel (L 278) : *de oude maey, de groene maey, over maey*, Kad. ;
 Bergeik (L 279) : 1429 *de prato dicto eckersmaat* ; 1627 *stuck beempts gen. de maye*, V. D. ;
 Bocholt (L 317) : *maai*, V. D. ;
 Eksel (L 353) : *Maye, maye bemden*, Kad. ;
 Houthalen (L 414) : *maaienvijver*, V. D. ;
 Lummen (P 51) : 1474 1 ½ *zillen beempts geh. die mee* ; 1659 *die may* ; 1730 *de mey* ; 1474 *dat mayke*, V. D. ;
 Genk (Q 3) : 1438 *in die mede* ; 1442 *in geyn meyden*, V. D.

Zelfs nog meer naar het Zuiden toe, in Zuid-Brabant en Zuid-Vlaanderen, komen nog enkele *made*-namen voor :

- Grimbergen (P 4) : 1434 *wermaye*, 1475 *wedermaye* ;
 Zemst (P 5) : 1475, *int broeck te wisselmade* (2) ;
 Aarschot (P 25) : *Madestraat* (mededeeling Dr. J. L. Pauwels) ;
 Bavegem (O 44) : 1707 *wisselmaetmeersch*, P. B. ;
 Wolvertem (O 70) : *de Maye*, Kad. ;
 Erwetegem (O 122) : *Cleymaetstraete*, Kad. ;
 Grootenberge (O 137) : 1725 *Sickemaet*, P. B. ; — *Maetveld*, Kad. ;
 Liedekerke (O 157) : *Wisselmate*, Kad. ;
 Meerbeke O. Vla. (O 233) : 1730 *Neermate*, P. B.

Er is ook een vorm *mat*, *matte*, die, alhoewel ook na te wijzen binnen het *meet*gebied, vooral te vinden is (spora-disch evenwel) tot ver buiten dit gebied. Het ontstaan van

(1) Dr. ROELANDS, Bijdrage tot de Toponymie van het Land van Boom, hs.

(2) *Wisselmade*, vgl. *Wisselmeersch*, *Wisselbeemd* : Maaigras, bij afwisselende perceelen, door de verschillende boeren eener gemeente in gebruik.

deze plaatsnamen zal ook wel in een latere periode te stellen zijn; *matte* verschijnt er in als bepalend gedeelte van de samenstelling. Hier volgen eenige voorbeelden:

1239 *matmers* (St.-Andries, FL. X 243: *mat* als bepaling bij *meersch*!; 13^e e. *matlant* (Aardenburg), X 236; ± 1300 *mattenstic* (Nieuwmunster), X 243; 1342 *mattemeet* (Aardenburg), X 242: *mat* als bepaling bij *meet*!; 1429 *mattenland* (Snellegem), X 242; 1466 *mattemeersch* (Assebroek), X 241; 1474 *mattelandt* (Oekene), X 241; 1494 *mattemeersch* (Torhout), X 241; 1532 *mattenbille* (1) (Snellegem), X 242; 1541 *matte stic* (Beernem), X 243; 1551 *matte-stic* (Waardamme), X 243; 1558 *mattebrugge* (St.-Winoksbergen), X 241; 1699 *mattebilck* (Esquelbecq), X 241; 1699 *mattenbulck* (Markegem), X 242; 1730 *mattestraete* (Eringem), X 243; misschien 1774 *asmatbrouck* (Vladsloo), XVIII 936; 1786 *mattemeersch* en 1850 *mattebeke* (Gits-Hooglede), X 241.

In Zuid-Brabant: 1515 *matteveldeken* (Opwijk, Top. nr. 961); 1541 *matte weije* (Ibid., Top. nr. 962); 1450 *mattestrate* (Malderen); *mattekeitse* (Tollembeek); 1548 *de lymatte* (Sterrebeek); *matten* (Oplinter); — en elders: *de mattemeerschen*, 1747 *matteestede* (Zwijnaarde), *matteveld* (Lillo), enz.

Wede. Weide.

Weide is thans het meest gewone woord voor grasland en is er zelfs in geslaagd, op vele plaatsen, *beemd* en *meersch* te verdringen, ook voor de speciale beteekenis „grasland dat gemaaid en gehooïd wordt”. Aanvankelijk nochtans, zooals wij het reeds in onze inleidende beschouwingen aantipten, werd het alleen gebruikt voor grasland waar het vee in gedreven werd, jaar in jaar uit; een beteekenis die afgeleid werd uit den feitlijken toestand van het land:

(1) Het is niet uitgesloten, b. v. bij dezen plaatsnaam, dat het bepalend lid de bekende vrouwennaam *Matte* (= Mathilde) zou zijn. — Merken wij hier terloops op dat deze vrouwennaam ook schuilt in het eerste lid van Mnl. *mattelieve*, Nl. *madelief*; of beter dat de geheele samenstelling een vrouwennaam is van het type *Godelieve*, *Odelieve*, enz. (zoo ook is Fr. *Marguerite*, een vrouwennaam, tot bloemennaam geworden).

het open niet ingetuinde „veld” (tegenover de ingesloten kouters, akkers en hooiereservaten), het jachtterrein van den heer (waardoor de etymologie duidelijk wordt), begroeid met gras, wilde kruiden, heesters en boomen, dat ter beschikking stond van de „gemeene ingezetenen” van een dorpsgemeenschap. Het Onl. **waida* kon aldus in de dubbele beteekenis van „jachtterrein” en „veeweide” opgevat worden; in feite een synoniem van *veld*.

Naarmate de bevolking steeg en er meer nood aan nieuw akkerland ontstond werden steeds meer perceelen uit het „veld” tot akkerland „uitgewonnen”, zoodat ten slotte, in de vruchtbaarste streken, *veld* synoniem werd van „akkerland” en *weide* alleen overbleef om het „grasland voor het vee” aan te duiden.

Het Frankisch *waida* drong ook door in de Romaansche streken. Het gaf aldaar aanleiding tot een kollektiefafleiding **waidimen*, waaruit Ofra. *gain* en andere dialectische vormen, die men kan vinden bij GAMILLSCHEG (1), met de beteekenissen „oogst, herfstbezaaiing, nagras”. Het werkwoord **waidanjan* werd geromaniseerd tot *wadaniare, guadaniare*, Ofra. *gaignier* en verschillende dialectische vormen (2), Fr. *gagner*, waarvan de oorspronkelijke beteekenis wel zal geweest zijn „de weide ontginnen en tot akkerland bekeeren”, daarna „het land bewerken, akkeren”. Dit Romaansch *gaigner* en zijn afleidingen *gaigneur, gaignage*, lieten, op hun beurt, hun invloed gelden op onze Middelnederlandsche woorden *winnen, winne, winning* (die er etymologisch nochtans niet bij behooren) wanneer men deze ging gebruiken met de beteekenis „het land bewerken”, „landbouwer”, „boerderij”. Deze opmerkingen leken ons niet overbodig wanneer wij ons rekenschap willen geven van het semantisch verloop van *veld* en *weide*, die

(1) GAMILLSCHEG, *Romania Germanica*, I 195.

(2) *Ibid.*

aanvankelijk ongeveer hetzelfde begrip moesten dekken, maar die, door het intreden van grondige wijzigingen in het uitzicht der dingen, in verschillenden zin gingen gebruikt worden : te onzent werd *weide* het gewone woord voor „grasland” en *veld* voor „akkerland” ; in de Romaansche streken evolueerden de afleidingen van het primitief *waide* in dezelfde lijn als *veld* te onzent.

Weide is een tamelijk laat toponymisch bestanddeel, ten minste wat zijn drukke verspreiding betreft. Een vergelijkende maatstaf van statistische waarde hebben wij thans alleen maar aan DE FLOU's *Woordenboek*. Welnu, waar reeds voor en in de 13^e eeuw de *meersch*- en *meet*namen in groot getal kunnen nagewezen worden in West-Vlaanderen, vinden we aldaar maar 5 *weden*namen ; de 14^e eeuw brengt er 15 bij en de 15^e eeuw nog een tiental ; pas in de 18^e eeuw en later worden ze vrij talrijk. Wij laten hier de oudste vermeldingen bij DE FLOU volgen :

- 1181 *weda*, 1248 *wede* (IJzendijke), XVII 207.
- 1259 *gosewede* (Meetkerke), IV 786.
- 1271 *osterwede* (Broekburg), XI 905, 1091.
- 1281 *wedemeersch* (Avelgem), XVII 212.
- 1284 *ter gemeender weede* (Moerkerke-Sijzele), IV 572.
- ± 1300 *lo wede* (Assebroek-Oedelem), IX 947.
- ± 1300 *margrieten weede* (Beernem), X 127.
- 1307 *le weede* (St.-Omer), XVII 213.
- 1309 *binnenweede* (Oostkamp), XVIII 991.
- 1327 *die ghemeene weede* (Assebroek), IV 579.
- 1331 *nederwede* (Sijzele), XI 160.
- 1336 *de hoghe wede* (Oostkamp), VI 457.
- 1340 *le conniguede* (Wissant), VIII 216.
- 1346 *van der ghemeender wee* (Oostkamp), IV 581.
- 1367 *vanewede* (Pittem), XVI 60.
- ± 1375 *poortweede van monekereede* (Oostkerke Bru.), XII 1032.
- 1380 *ter weeden* (Ingooigem), XVII 215.
- 1383 *ter weeden* (Anzegem), — (Houtem Ieper), — (Kaster), XVII 215.

Het is waarschijnlijk dat, in de andere streken, hetzelfde

verschijnsel waar te nemen is. ULRIX en PAQUAY (*Zuid-Limburgsche Plaatsnamen*) geven alleen, voor de 15^e eeuw, *Drie wyen* op (Borgloon, 10, 9). J. VAN GORP (1) deelt mede dat *weide* zelden voorkomt in de oudste cijnsboeken van de Kempen. Als voorbeeld citeert hij uit het Cijnsboek van Turnhout van 1368 (Rekenkamer, nr. 45015) :

de gemeyn weyde van Vosseleer,
de gemeyn weyde van den velde,
de gemeyn weyde van de broecside,
de gemeyn weyde van oestoven,
de gemeyn weyde van Bremele.

Uit deze laatste citaten kan men afleiden waarom *weide* zoo laat in de toponymie verschijnt. De „weide” was aanvankelijk het niet in privaat gebruik geraakte land dat ter beschikking stond van de dorpsgemeenschap en waar allerlei woorden, verschillend naar tijd en plaats, voor in gebruik kwamen ; om er enkele te noemen : *wilder, vroente, aard, opstal, driesch, vrankrijk*, enz. (waaraan wij een afzonderlijk onderzoek hopen te wijden). De meest verspreide naast *Gemeene weide*, waren : *Vrijgeweide*, en *Gemeen geweid* en vooral *Gemeente*. Van *Gemeene weede* kan men een aantal Westvlaamsche voorbeelden vinden bij DE FLOU, IV 577-583 ; — van *Gemeen geweid*, evenzoo, IV 569 ; — van *Vrijgeweed*, XVI 860-862 ; — in de Fransche aanpalende gewesten heet het *la commune pasture*, — *gemeente* ; in Brabant *gemeynte*, dat bijna in alle plaatsen voorkomt. KILLIAAN vertaalt het met *pasuum commune*. Het is het evenbeeld van de Fransche *communaux, communes, pasquis publics* ; — de Engelsche *commons*.

In latere tijden, toen het gemeenschappelijk weiland door nieuwe ontginningen steeds kleiner werd of totaal verdween (in de meest vruchtbare streken), moesten de landbouwers zelf grasland aanleggen, voor hun eigen vee-

(1) Bijdragen XXV (1934), 82.

stapel. Zoo verschenen dan, in het landschap, de kleine grasperken afhangende van bepaalde boerderijen; — en in de toponymie, de woorden om die aan te duiden. Het beschikbare woord er voor was *weide*. Men begrijpt dat dit relatief laat geschiedde: in de 14^e-15^e eeuw in de vruchtbaarste streken, in de 16^e-17^e eeuw elders, om steeds maar toe te nemen tot op onzen tijd. In de 19^e eeuw werd veel akkerland in „weide” veranderd. Het woord *weide* volgde deze economische ontwikkeling op den voet. De fortuin van het woord vindt hierin zijn verklaring.

Op sommige plaatsen wordt, blijkens de antwoorden op de rondvraag van de Leuvensche dialectcentrale, het woord nog als relatief nieuw aan gevoeld: aldus voor Vrasene (I 177) en voor Schoonaarde (I 261a) omschrijft men het begrip *weide* als volgt: „gewezen akkerland met gras bezaaid, aangelegd grasland”; wat klopt met een bepaling uit Niel-bij-Asch (L 418): „kunstmatig grasland”. Een inzender uit Retie (K 241) schrijft: „Voor een 20-30 jaren kende men het woord bijna niet; nu worden vele weiden aangelegd.” Men kende aldaar het woord *naweide*, maar dit had een geheel andere beteekenis; men bedoelde daar mede het gras dat door de schapen afgegraasd werd op de beemden, na het hooi en de(n) toemaat. In de streek ten Zuid-Oosten van Gent is het woord *weide*, volgens het dialectonderzoek van BLANCQUAERT nog niet in gebruik, namelijk te St.-Denijs-Westrem, Zwijnaarde, Gentbrugge, Heusden, Melle, Laarne, Wetteren en Schellebelle (I 245, 246, 248, 249, 250, 251, 255, 256).

Evenwel waar *weide* de woorden *beemd* en *meersch* met hun wel bepaalde beteekenis verdrongen had, zoodat het een te algemeene beteekenis verkregen had, ontstond dan weer een drang tot differentieering en nuanceering. Men nam zijn toevlucht tot samenstellingen als *grasweide* tegenover *hooiweide*; *vetweide* (weide waar alleen vee ter aan-

vetting te grazen gezet wordt) tegenover *melkweide*; *veeweide* tegenover *fruitweide*.

Hernisse.

In de Vlaamsche kustvlakte, voornamelijk in Veurne-Ambacht, in den z. g. zeeboezem van Loo, maar ook in de alluviale bodems ten Noorden van Gent, bewaart de toponymie de herinnering aan een woord *hernisse*, waarmede uitgestrekte graslanden aangeduid werden.

Ten Noorden van Gent noteerden wij :

- Kieldrecht (I 147) : 1262 *harnesse*, P. B.
- Mendonk (I 198) : *heirnisse dam*, Kad.
- Desteldonk (I 199) : *hernissestraet*, P. B.
- Oostakker (I 202) : *de groote- en kleine heirnesse*, Kad.
- Zaffelare (I 204) : *d' heirnisse*, Kad.
- Sinaai (I 209) : 1700 *herenisse*, P. B.
- Gent (I 241) : ca. 1135 *velde hertnesse*, Cart. Affligem, nr. 52 ; 1163 *hernesse*, ib., nr. 178.
- St.-Amandsberg (I 242) : *de groote- en kleine heirnesse*, Kad.

Ongetwijfeld worden, in de voorgaande lijst, doubletten aangetroffen ; een hernesse kan zich over het grondgebied van twee of meer aanpalende gemeenten uitstrekken.

Bij DE FLOU, *Wdb.*, vonden wij de volgende :

- Wulpen-bij-Kadzand (I 103) : 1252 *hernesse*, XVIII 1026.
- Schoondijke (I 109) : 1150 *gaternesse*, IV 461.
- Hoeke (I 121) : 1397 *de heernesse ten houcke*, V 654 ; 1426 *de eernesse van mire vrouwen*, V 665.
- Oostburg (I 123) : 1313 *noordernesse*, XI 536.
- Oostkerke (H 13) : 1439 *ter eernesse*, V 655.
- Mariakerke (H 16) : 1364 *hernesse*, V 655.
- St.-Joris (H 47) : 1494 *hernesse van burburch*, V 661 ; 1910 *de Heernesse-dijk*, V 658.
- Mannekensvere (H 48) : 1517 *de heernes leenrente*, V 659.
- Oostduinkerke (H 49) : ± 1650 *de hernesse van Jo^r Cornelis de Boodt*, V 667.
- Slijpe (H 53) : 1552 *de hernesse van Beaupreyt*, V 661.

Zevekote (H 57) : 1300 *hernessee*, V 658 ; 1501 *hooghe hernessee*, VI 338.

Duinkerke (H 74) : 1222 *hernessee*, V 653, 663.

Adinkerke (H 83) : 1776 *hernesselant*, V 659.

Veurne (H 84) : z. d. *hernessee van Wulfsberghe*, V 675 ; 1607 *de hernessee van mijn heere van Crosylles*, V 668 ; 1701 *de hernessee van de proostie van St.-Donaes in Veurne ambacht*, V 672.

Houtem (H 87) : 1620 *houternessee*, VI 629.

Avekapelle (H 91) : 1268 *haveloes heerdnessee*, V 534 ; 1607 *de hernessee van Sinte Bertins*, V 672.

Zoutenaai (H 92) : 1418 *hernessee van Vycoengen*, V 674 ; ± 1650 *hernessee van Haveskercke*, V 665.

Pervijze (H 93) : ± 1410 *de heernessee van de kercke van Eversam*, V 669 ; 1462 *de hernessee van Hemelsdale*, V 666 ; 1494 *de hernessee van Sijnter Niclaeus van Veurne*, V 673 ; 1528 *de hernessee van Praepositura*, V 671 ; 1551 *hernessee van Soccarde*, V 673 ; 1551 *hernessee van Trubbe*, V 674 ; 17^e e. *de hernessee van Gorge ende Baviere*, V 665 ; 1700 *d' heernessee van Almare*, V 660 ; 1700 *d'hernessee van Snellijnck*, V 673 ; 17^e e. *de heernessee van Brievere*, V 667 ; 1786 *d'hernisse van de poorte van den Duynen*, V 671 ; 1680 *baenhernessee*, I 425.

Stuivekenskerke (H 94) : 1424 *de heernessee van Dixmude*, V 662 ; 1494 *de hernessee van Burburch*, V 661 ; 1494 *de hernessee van Lichtervelde*, V 668 ; 1537 *de hernessee van thoroudt*, V 673.

Eggewaartskapelle (H 95) : 1380 *Torie Covents herenessee*, V 674, 971 ; 1394 *de hernessee van der vrouwe van Boezijngh*, V 661 ; 1612 *de heernessee van Ariën*, XVIII 1026 ; ± 1400 *de heernessee van de kercke van Eversham*, II 664.

Lampernisse (H 96) : 1129 *Lampernisse*, IX 60-69, 71 ; 1219 *terre... que dicitur hernessee*, 1224 *terrae quae dicitur herdnessee*, V 675 ; 1275 *le hernessee Mgr. Philippe d'Ypres*, V 669 ; 1331 *evermaers hernessee*, IV 84 ; 1343 *bouds herdnessee*, II 470, V 661 ; 1343 *herken herdnessee*, IV 914, V 666 ; 1343 *de herenessee mer vrouwen der abedesse van Meessine*, V 669 ; 1348 *in sher Symoens herenessee*, V 666 ; 1354 *hernessee van Osten van Wisschen*, V 671 ; 1369 *Maertins van Eessine herenessee*, V 669, IX 1099 ; 1370 *herdnessee van onser Vrouwen kerke van Zinnebeke*, V 675 ; 1374 *Wouter Covents herenessee*, V 669, IX 1099 ; 1390 *svaluwen hernessee*, XVI 49 ; 1418 *hernessee van vycoengen*, V 674 ; 1424 *de heernessee van Sint Pieters van Ariën*, V 673 ; 1422 *Jan Baerts hernessee*, V 666, VI 938 ; 1450 *van der hernessee van Ermude*, V 663 ; ± 1650 *de hernessee van Haveskercke*, V 665 ; 1723

de heernisse van Fontigny, V 665; 1787 d'hernisse van Gystele, V 665; 1740 de heirnesse van St.-Bertins in St.-Omaers, V 672.

Oostkerke (H 97) : 1394 van der hernessee Katelinen van Huelen, V 667; 1446 de heernessee van het capittel van St.-Omaers of heernessee van Oostcure, V 670; 1723 heernisse van Fontigny, V 665; 1740 de heirnessee van St.-Bertins, V 672.

Alveringem (H 100) : 1736 de hernessee t'Eyghen van Meessen, V 659.

Oudekapelle (H 102) : 1494 hernessee van Burburch, V 661; 1740 heirnessee van St.-Bertins, V 672.

Keiem (H 103) en Beerst (H 104) : 1642 sheereweyns heernessee, V 646; muelenaers heirnessee, IX 1074, XVIII 1038; maelferots heernessee, IX 1075; schoffels heernessee, XIV 309.

Kaaskerke (H 107) : 1460 de hernessee van mijn heer Lodewijc de Brune, V 668; 1494 de hernessee van der lodijke, V 669; ± 1450 de cleen heernessee van Lichtervelde, VII 852; 1676 dhernessee van der Rye, V 662.

Diksmuide (H 108) : 1289 hernessee, 1424 de heernessee van Dixmude, V 662.

Eesen (H 109) : 1424 de heernessee van Dixmude, V 1662; 1842 Eessen hernessee, III 924.

St.-Jacobs-Kapelle (H 111) : 1424 de heernessee van Dixmude, V 662; 1450 de hernessee van Ermude, V 663; 1494 de hernessee van Burburch, V 661.

Woumen (H 112) : 1653 de hernessee, V 658; 1639 de hernessee van Jaspar de Tolenare, V 667.

Zarren (H 113) : 1900 de heernessee, V 658.

Hondschote (N 13) : 18^e e. Lampernessee, IX 70 (waarschijnlijk migratiennaam).

Pollinkhove (N 20) : 1593 de hernessee, V 656, 1671.

Loo (N 21) : 1450 de hernessee van Sinte Bertins van Sint Homaers, V 672; 1901 de heernessee, V 665; 1398 oosthernessee (ook op Reninge en Nieuwkapelle).

Reninge (N 26) : 1398 weest heernessee, XVI 365; ± 1400 de hernessee, V 656.

Nieuwkapelle (H 101) : 1786 west hernessee van Oignies, XVI 365.

Kortrijk (N 141) : 1695 Lampernessee, IX 70 (migratie, evenals nog andere leengoederen van dien naam, elders in West-Vlaanderen, IX 71-76).

Groot-Sinten (a 2) : 1097 vluodes hernessee, XVI 670.

Grevelingen (b 1) : 1747 *Lampernesse*, IX 70 (waarschijnlijk migratie).

Tusschen Grevelingen, St.-Joris (b 1a) en St.-Pieters-Broek (b 11) : 1232 *hernesse*, V 657, 931.

Omtrent St.-Omaars (b 23) : 1751 *odrenesse*, XI 695.

Ste.-Mariekerque : 1455 *le hernesse*, V 657, 930.

St.-Omercapele : 1468 *la hernesse*, V 931.

Heuringhen : 1559 *Lamprenesse*, IX 70 (waarsch. migratie).

Calais : 1118 *hildernesse*, VI 13.

Heernisse (*haarnesse*, *harnis*) komt verder nog voor in Zeeland en in de Hollandsche kuststreek, b. v. Middel-harnis (1).

In enkele van de oudste overgeleverde grafieën werd de *d* van *herd* nog bewaard : ca. 1135 *hertnesse* (Gent), 1224 *terra que dicitur herdnesse* (Lampernisse), 1268 *haveloes heerdnesse* (Avekapelle), 1343 *bouds herdnesse*, *herken herdnesse* (Lampernisse), 1343 *vijf ghemeten herdnes lands* (ibid.). Natuurlijk zijn dat archaïseerende vormen, vermits de *d* reeds uitgestooten blijkt te zijn in de 11^e eeuw : 1097 *vluodes hernesse* (Groot-Sinten), 1118 *hildernesse* (Calais), 1129 *lampernisse*, 1150 *gaternesse* (Schoondijke), 1163 *hernesse* (Gent), enz. Nochtans leveren zij het afdoende bewijs dat wij hier met een afleiding te doen hebben van het verdwenen woord *herde*, „kudde” (vgl. *herder*) (2) met het suffix *-nis*.

In Mnl. teksten komt *hernesse* voor met de beteekenis „kudde” en „weiland” (3). Thans nog zijn die oude *heer-*

(1) Zie Dr. A. A. BEEKMAN, Aanvullingen op het Mnl. Wdb., i. v. *Hernesse*.

(2) MANSION, Voorn. Bestanddeelen, 65; DE BO, Idioticon, i. v. *Hernesse*. — Vgl. ook de woorden *herdschap* en *herdgang*, die zoo veelvuldig voorkomen in de oude dorpskeuren.

(3) VERWIJS en VERDAM, i. v. *Hernesse*. De eerste beteekenis wordt gestaafd met een bijbeltekst (in een hs. van 1348), waar « *sicut visitat pastor gregem suam* » (Ezech. 34, 12) vertaald wordt met : „*alse die herde visiteert sine hernesse*”; — de tweede, met plaatsnamen en goederenbeschrijvingen, o. a. van St.-Baafs te Gent : „*item competeert aen het hospitaal van Sente Baefs twee ge-*

nissen weiland, aldus aan den IJzer bij Diksmuide en in Veurne-Ambacht (1). Er valt dus niet te twifelen aan de etymologie van het woord. DE FLOU schijnt nochtans een andere meening toegedaan. Hij schrijft (V, 652) : „de *Heernessen* treft men vooral in de kustgewesten van Vlaanderen en Guînes aan. Zij hadden tot voorwerp het beheer en het vruchtgebruik van moeren, weiden, akkerlanden en bosschen, die echter tot het grafelijk domein bleven behooren. Zij waren geene leenen, maar wel dominion's (2), waarvan het beheer of „heerdenesse” meestal aan instellingen van dooderhand werd toegekend, zeldener aan bijzonderen. Zulk een beheer gaf recht tot het aanstellen van „heerden” of „schepenen”, die eene administratieve vier-schaar vermochten te houden. Al vroeg echter werden de heernessen, juist daardoor, vaak als leenen, zelfs ten slotte als heerlijkheden, beschouwd, die dan ook tienden en land-oijnzen of „heernesse scult” hieven” (3). DE FLOU haalt dan een paar voorbeelden aan, om zijn meening te staven. De meest typische is de volgende :

„Wij L., baillu upde *heernesse* toebehorende der kerke van vycoengen,... ynde prochye van Zoutena, W., J. ende G., *heerden* up de *heernesse* vorseit, doen te wetene dat... (er verkocht is) een ghemet... *heerneslands*, liggende ynde

meten ofte bet mersch in de groote hernesse binnen vesten achter het Begijnhof”, „*de hernesmeesters van der hernesse van Sente Baefs*”.

(1) „Langs den Iser bij Dixmude ligt een uitgestrektheid van weiden op eene breedte van een kwaart en eene lengte van eene halve uur, en deze vlakke draagt den naam van *Hernesse*” (DE BO, *Idioticon*).

(2) De beteekenis zou aldus aansluiten bij Ags. *hērnyss*, „district” (EKWALL, *Studies in English Place and Personal Names*, I, 76), dat, volgens MANSION, l. c., een verschillend woord is. Maar is het wel noodig twee verschillende woorden te veronderstellen? De beteekenis „district” kan afgeleid zijn van het begrip „ruimte afgegaan (door den vorst) voor het weiden van kudden”.

(3) Zie ook K. STALLAERT, *Gloss.*, i. v. *Hernessen* : „soort van heerlijke renten”.

vorseide heernesse..., ghelast met siere rechter *heernes-cult.*"

Die tekst is niet zeer oud (1440) ; hij licht ons in over den uiteindelijke rechtstoestand van „hernisland”, niet over den oorsprong van de benaming en de primitieve werkelijkheid dit er toe aanleiding gaf. Om ons daarover een gedachte te vormen moeten wij op het oog houden dat wij hier hoofdzakelijk met op de zee herwonnen bodems te doen hebben (1), die van rechtswege bij het grafelijk domein gevoegd werden. Dr. L. VOET zegt daarover (2) : „Die zoute schorren hebben in eerste instantie gediend als weidegronden voor schapen (*berquariae*, schapenboerderijen worden er veelvuldig vermeld in de 11^e-12^e eeuw) ; wanneer ze ontzout waren, konden de runderen er eveneens gedijen.” Welnu *heerdnisse* zou een Vlaamsch woord kunnen zijn voor die *berquariae*, althans in den zin van een weiderecht door den graaf vergund, niet op een bepaalde oppervlakte weiland, maar voor een kudde (*heerde*) van een bepaald aantal schapen (3). Zooals alle vergunningen van dien aard, waarvoor men een jaarlijkschen cijns te betalen had (hier „heernesscult” geheeten), werden die „heerden” een erfelijk eigendomsrecht. Dat de graaf, voor het te nut brengen van die nieuwe gronden, beroep moest doen op de kapitaalkrachtige instellingen van dien tijd, in de eerste

(1) Men weet dat, in de 4^e eeuw, geweldige overstroomingen een gedeelte van het kustgebied onder water brachten en verschillende zeeboezems, die ver het land indrongen, deden ontstaan, die maar eerst in de 11^e eeuw weer herwonnen werden. Zie daarover R. BLANCHARD, *La Flandre* (1906), 134-200 ; M. A. WATERSCHOOT, *De Vlaamsche Kustvlakte* (2^e uitg., 1939) ; L. VOET, *Vlaanderen in de vroege Middeleeuwen*, in *Wet. Tijd*, VIII (1943), 121-129 ; *Id.*, *De graven van Vlaanderen en hun domein*, *Ibid.* VII (1942), 25-32 ; J. D'HONDT, *Het ontstaan van het Vorstendom Vlaanderen*, in *R. Phil. Hist.* XX (1941), 537-540.

(2) *Vlaanderen in de vroege Middeleeuwen*, o. c., 124.

(3) Het weiderecht op een bepaald aantal stukken vee (b. v. in bosschen) behoorde tot het zeer normale middeleeuwsche rechtsgebruik.

plaats op abdijen en andere „instellingen van dooder hand”, is normaal in de 11^e-12^e eeuw ; dat daarbij een vierschaar te pas kwam, zooals bij andere laat- en cijnshoven, is evenzoo geheel in de lijn van de feudale administratie. Maar daaruit een afleiding van *heer* (zooals in *heerlijkheid*) te suggereeren, zooals DE FLOU doet, is niet te wettigen en ook overbodig.

Ouw. Ooi.

Het Middelnederlandsch kende nog, voor grasland, het woord *ouwe* (*auwe*, *awe*) en een dialectische bijvorm er van, *ooi* (*ooye*, *oye*, *hoye*). In de Duitsche gewesten is *au*, *awe*, een zeer verspreide naam voor weideland. Voorop te stellen is een Germ. **agwjo-*, een afleiding van **ahwa* (Nl. *aa* = water); de aanvankelijke zin is aldus „waterrijk land”, waaruit dan verdere beteekenissen afgeleid werden: „weiland aan een waterloop”, „waterland”, „met water omgeven land, eiland”. Wij vinden het terug in *landouw*, *Betuwe*, *Veluwe* (1); maar ook in *eiland* (*ei* is een Friesche vorm); ook in oudere plaatsnamen als *Woluwe* (10^e e. *Wiluwa*) (2), *Geluwe* (1085 *Geleve*, 1143 *Geluwe*, 1146 *Ghelewe*, enz., F. IV 552) (3); *Watou* (1123 *Wathewe*, 1159 *Watawa*, 1200 *Watuwe*, enz., F. XVII, 153); *Houtave* (961 *Holtawe*, 1003 *Holtawa*, 1220 *Houthauwe*, enz., F. VI, 666); *Zoutenaai* (vóór 1110 *Saltanawa*); *Seynave* (een niet geïdentificeerde pl. n., voorhanden in den f. n. *van Sey-*

(1) Zie uitvoerig over *Betuwe* en *Veluwe* (voor dit laatste wordt een andere verklaring van *-uwe* voorgesteld) bij J. W. MULLER, in NGN, VIII (1932), 112-145. — Zie ook A. VAN LOEY, in R. B. Phil. en Hist., X (1931), 810-812.

(2) A. CARNOY, Dictionnaire, i. v. — J. MANSION, V. B., 177.

(3) MANSION, V. B., 46, en CARNOY, Dict., i. v., verklaren dezen naam als *geluw* + *ee*, „het gele water”; beter dunkt ons *geel* (*geil*, „vroolijk”) + *ewe* (*-uwe*).

nave); *Sinaai* (1); 1442 *Bezauwen* (Vorst Antw. ; vgl. *Bezooien*); 1430 *ter Soeluwen* (Noorderwijk); *Melkauwen* (gehucht te Berlaar Antw.); *Berneau Luik* (1359 *Bernaauw*); *Ninove* en *Rijhove* (gehucht te Ninove, resp. vroeger *Nineve* en *Riedeve*) (2); *Beethoven* of *Betho* (geh. van Tongeren, 1267 *Betue*) (3); *Zonhoven* Limb. (1456 *Zonnewe*); *Vollenhoven* Overijssel (943 *Fulnaho*, 1133 *Fullenho*, FÖRST. I 968); — *Rijnauwen*, *Schoonauwen*, *Westerouen*? (4).

Voor samenstellingen met den vorm *-ooi* kunnen wij wijzen op de gemeentenamen *Ardooi*e (zie uitvoeriger beneden), *Widooi* Limb. (1205-1372 *Wydooy*, 1215-1393 *Wydoe*, U. P.) en menigvuldige plaatsnamen in Noord-Nederland, vermeld door BEEKMAN (5) en MULLER (6): *Ooij* (gem. Zevenaar), *Ooij* (gem. Ubbergen) en *Litooien* (beneden Lit) aan de Maas, in Noord-Brabant; *Bezooien* en *Gansooien*, aan het oude Maasje, N. Br.; *Akkooi*, *Renooi* en *Wadenooien*, dorpen aan de Linge; *Ammersooi*, *Poederooien*, *Balgooi*, *Orsooi*, in Gelderland; *Westerooien*, bij Zandwijk, ten Noorden van Tiel.

Het feit dat *ouw* en *ooi* gebruikt werden bij het samenstellen van dorpsnamen (een soort van namen die, over 't algemeen, zeer oud is), in verschillende streken van ons land, bewijst dat die woorden eenmaal behoorden tot den

(1) De traditioneele etymologie uit Sinaï (in verband met het leven van de H. Catharina, patrones der parochie) behoort tot het rijk der fantasie. Voor *-aai*, vgl. *Zoutenaai*; beide plaatsen liggen in een streek met sterken Frieschen inslag; voor *sin-*, vgl. *Seijnave* (misschien *Sijn-ave*), maar vooral 11^e-16^e e. *Zinnebeke* (*Zonnebeke*).

(2) Een studie over deze woorden, door Dr. VANGASSEN, verschijnt in deze Handelingen.

(3) A. VINCENT, *Le nom de Beethoven*, in I. Teirlinck-Album, 133-141.

(4) J. W. MULLER, o. c., 118.

(5) Aanvullingen op het Mnl. Wdb. van VERWIJS en VERDAM, i. v. *ooi*.

(6) T. a. p.

gewonen taalschat van ons volk. Zij hebben evenwel moeilijk standgehouden t. o. *beemd* en *meersch*. Men vindt ze maar sporadisch terug in de „lagere” (en latere) benamingen van kleine perceelen en alleen in bepaalde gewesten.

Ouwe, vr. nw., wordt omschreven in het Mnl. Wdb. met „beemd, met water doorsneden land ; vlak land, het vlakke veld” (dit laatste schijnt te steunen op *Teuthonista* „anger, playn, ouwe, bleecke, pratum, planicies” ; en *KILIAAN*, „*vetus pratum, pascuum, et insula et ager et Tempe, locus pascuus et convallis*”). Naar DE BO, Id., zou *ouwe* nog bekend zijn met de beteekenis „weide”, b. v. „Een ouwe rondom met diepe grachten afgesloten. De koeien grazen in de ouwe”.

Nochtans komt *ouwe* zeer weinig voor in Westvlaamsche plaatsnamen, alhoewel een tekst van 1304 (Mnl. Wdb.) geen twijfel overlaat aangaande het bekend zijn van het woord aldaar : „*van der awe int ambocht van Ghistel in die prochie van Zande*”. DE FLOU geeft alleen : 1626 *ter hauwe* (Eesen) en 1304 *ter hauwe* (Woumen), V 526 ; deze drie plaatsen liggen niet ver van elkaar. — Men vindt nog, bij DE FLOU, V 501, 502, 526 : 1415 *den hauwe* (Dentergem), 1387 *le hau* (Male-Brugge), 1637 *den hau* (Tielt), 1641 *den cleenen ende den grooten hauwe* (Adegem-Maldegem), 1908 *den hauw* (een bosch te Moerkerke) ; in deze plaatsnamen met mannelijk grammaticaal geslacht moeten wij veeleer Mnl. *houwe*, „uitgestrektheid gronds, waarop het hout geregeld gehakt of geveld wordt” (STALLAERT, Gloss.), herkennen (1). Het is mogelijk dat *houwe* het verdwijnen van *ouwe* in de hand gewerkt heeft.

Volgens SCHUERMANS, Bijvoegsel Alg. Vla. Idioticon

(1) Om dezelfde reden moeten wij *Nanove*, naam van plaatsen te Bogaarden Brab. (1615 *nanoue*), Hekelgem (1202 *silvam que anehou dicitur*), Opwijk (1430 *nanauwe*, 1380 pers. n. *Impin van den Aenhouwe*), voor een samenstelling met *houwe* aanzien.

(1883), is *ouwe, auwe*, „hier en daar in de prov. Limburg” nog bekend met de beteekenis „meersch, weide, weiland, land, akkerveld, grasveld, plein, bleek, grond in de laagten of moerassige streek gelegen”. Of dit thans nog het geval is, zouden wij niet kunnen bevestigen. Het blijkt in alle geval niet uit de Rondvraag. Een aantal toponiemen, verzameld door A. H. VAN DYCK (1) leveren het bewijs dat dit woord, aan beide oevers van de Maas, eenmaal zeer druk in gebruik moet geweest zijn. Men vindt de volgende grafieën: *ohe, oo, o, ooh, oe, oë*. Wij laten hier het lijstje uit VAN DYCK, volgen, de plaatsen gerangschikt naar hun ligging, stroomopwaarts van Noord naar Zuid:

Buggenum (L 323) : 1470 *in buggemer oo* ; 1698 *de groote oe*, — *cleyne oe*, — *horner oe* ; 1697 *aen de oe brugge* ; 1751 *aent oe valderen*.

Zwalmen (L 331) : 1731 *in de ohe*.

Horn (L 325) : *de horner oe*.

Beegden (L 327) : 1788 *de neer ohe, de op ohe*.

Herten (L 330) : 1787 *in de ooh*, — *de ooldener oo*.

Wessem (L 375) : 1697 *in de oo*.

Torn (L 374) : *hegger oken*, — 1720 *kleyne öken*.

Maasbrucht (L 377) : 1777 *de osse ohe*.

Kessenich (L 370) : 1701 *in de kesinger oo*.

Ophoven (L 371) : 1686 *ophover oe*, — *de ioden oe*.

Molenbeersel (L 319) : *de koren o*.

Neeroeteren (L 368) : 1362 *in gheen oo*.

Rotem (L 420) : *de groote o*.

Leut (Q 6) : 1527 *aen die oe*.

Maastricht (Q 95) : 1796 *cleyn o*.

Ook in de streek van Eupen komt dit woord voor in plaatsnamen, aldus:

Eupen (Q 284) : 1442 *in de o* ; 1770 *neffens d'öe* ; 1689 *in de dunne oe, de cleen oe* (2) ; *in d'öë*, — *üë*, — *eu*, — *öëken* (3).

(1) A. H. VAN DYCK, Bijdrage tot een toponymisch glossarium, in Verzamelde Opstellen, Hasselt, XVII (1942), 233-235.

(2) VAN DYCK, l. c.

(3) VAN DE WIJER en LANGOHE, in Mededeelingen van de Vl. T. V. Leuven, XII (1936), 82.

Membach (Q 282) : 1770 *in de oe, het oë* (1).

De vorm *ooie*, gewoonlijk *hooie* gespeld (wellicht met bijgedachte aan *hooi* en dan verstaan als „hooiweide”, niettegenstaande het feit dat oaien eigenlijk grasweiden waren), komt voor in West- en Oostvlaamsche plaatsnamen. Wij noteerden de volgende (bij DE FLOU, VI 525-530, 706 en XII 193-199, en bij DE POTTER en BROECKAERT) :

Oostkerke (H 13) : 1912 *den ooye*.

Brugge (H 36) : 1285 *hoie* (weiland).

Hamme (I 213) : 15^e e. *herdoye coutre*, 1513 *herdooije*, 1529 *ardoyen* (gehucht).

Beernem (I 183) : 1836 *den hoie*.

Ruiselede (I 223) : *hoije*.

Merendree (I 229) : 1750 *d'hooye*.

Bachte-Maria-Leerne (I 236) : 1274 *al onse merschen... tusschen... ende der hoyen van Oedonc* (Vad. Museum, III 432); *kasteel van Ooidonk*.

Gent (I 241) : *buten der oyen ende vor de hoyporte* (Rekeningen van Gent, II 76, cit. in Mnl. Wdb.); *de Hooie*.

Afsnee (I 244) : 1450 *hoye*.

Zwijnaarde (I 246) : 1747 *Ardoye*.

Heusden (I 249) : *den hoye*, Kad.

Leizele (N 14) : 1621 *de groote hoye*.

Hooglede (N 34) : 1912 *hooie*.

Beveren (N 35) : 1914 *den hooi*.

Ardoois (N 41) : 970 *herdoie*, 1073 *hardoia*.

Zillebeke (N 75) : 18^e e. *la rulette menant vers loye*.

Wevelgem (N 139) : 1222 *Thomas de Hoia*; 1392 *le sief de le oye*; 1302 *Stacin van Indowe*; 1483 *leen... geh. in doye*; 1649 *in de hoije*.

Dentergem (O 2) : 1415 *oye* (meerschen).

Markegem (O 3) : 1439 *ten ooye*.

Oeselgem (O 6) : 1641 *doije*.

Grammene (O 8) : *hoeystraet*, Kad.

Olsene (O 11) : *hooie*.

Deinze (O 14) : *de hoye*, Kad.

Semmerzake (O 33) : 1650 *hoye*.

St.-Baafs-Vijve (O 77) : 1762 *d'oye*.

(1) Ibid., XVIII (1942), 92.

Desselgem (O 79) : 1383 *den oye* ; 1570 *de groote hoye*, F. IV 1069.

Vichte (O 83) : 1760 *tgoet ten hoye* ; 1625 *hoyken ter vichte*.

Asper (O 86) : *de landdoye*, Kad.

Broekerke (b 7) : 1284 *juxta oyam*.

St.-Folquin (kanton Audruicq, Fr. Vlaand.) : 1869 *l'oye*.

Oye (gem. ibid.) : 8^e e. *ogia*, 1084 *oia*, enz., F. XII 193.

Men ziet dat de *ooienamen* hoofdzakelijk gelocaliseerd liggen aan de Schelde en de Leie. Opmerkelijk is de samenstelling *herdooie* die driemaal voorkomt. Behalve *landooie* (vgl. *landouw*) treffen wij hier geen andere samenstellingen aan met *ooie* als tweede lid. Wij meenen dan dat *herdooie* met een bepaalde beteekenis als appellatief gangbaar was. Het eerste lid is ongetwijfeld *herde*, „kudde”, zooals in *herdnisse*.

In Brabant lijkt *ooi* zeer zeldzaam te zijn. Wij vinden het in *Lammeroye* (Lebbeke), *Ooienbrugge* (plaats te Grimbergen) en wellicht in namen als 1725 *de heue* (Wommel) en 1606 *de heuwenstraete* (Londerzeel).

BEEKMAN (1) vermeldt, in Noord-Nederland :

de Ooi, weidestreek aan de Waal boven Nijmegen (1645 *die oey*), met het dorpje *Ooi* (930 *awi*, 1260 *oy*) ;

de Ooi, buurt bij Zevenaar ;

de Ooi, weiland aan de Oude IJssel, t. o. Drempt ;

't *Oye*, havezate te Gorsel (1658) ;

Ooi, buurt a. d. Waaldijk, Z. van Echteld.

Eusel.

Dit woord, dat met allerlei grafieën in de oorkonden verschijnt (*eeusel*, *eeussel*, *eeuwssel*, *eusel*, *eussel*, — *eysel*, *eyssel*, *heysel*, *ijsel*, *uyssel*, *huysssel*, *ussel*, *hussel*, — *eesel*, *ezel*, *eensel*, *eersel*, *eeuser*, — *eeusselinc*, *usselinc*, enz.) diende, hoofdzakelijk in Brabant, om een soort schrale, droge weiden aan te duiden.

(1) Aanvullingen Mnl. Wdb., i. v. *ooi*.

De volgende teksten kunnen ons helpen om ons een gedachte te vormen van het uitzicht van een eusel :

- 1349 *siccam pasquam dictam vulgariter d'eeusel* (Bijdr., I, 84) ;
 1338 *drie bunre winnens lans... so in lande, so in drogen eusselen*
 (STALLAERT, Gloss., i. v.) ;
 1379 *duo bonaria, ...tam merice quam pascue, dict. eeussel ende driesch* (ib.) ;
 1440 *heyden ende eeusselen oft sterile ende onwinbare erffven* (ib.) ;
 1536 *een velt dat men noempt een eeussel, half heye, half weide, daer de beesten op weiden* (ib.) ;
 1446 *een stuck beemps oft eusels* (ib.) ;
 1506 *een eeusel van drie coeyweyen* (ib.).

STALLAERT, Gloss. i. v., bepaalt *eusel* als volgt : „Een weiland... van de geringste hoedanigheid”. Verder merkt hij op : „De *eeusel* staat in het gebruik zool gelijck met „*eeusselingen*, *eeute*, *etmeersch*, *ettinge*, *etweide* en *driesch*”, achter „*weide*, *beemt*, *broeck* en *meersch*”, doch schijnt ook menigmaal de waarde te hebben van eene behoorlijke, geprezene weide”. In goederenbeschrijvingen worden de *eusels* altijd afzonderlijk genoemd, tegenover de beemden en de meerschen, waardoor wel te kennen wordt gegeven dat we met verschillende begrippen te doen hebben ; b. v. :

Een hoeve te Kalmthout, a^o 1494, eigendom van de abdiij Tongerlo, bestaande uit : „huysingen, hove, bogaerden, schuieren, schaepscoyen, *eeusels*, *beemden*, winnende landen, heyden, *weyden*, gronde ende met alles datter toebehoirt” (Gedenkschriften Esschen-Kalmthout, 1934, bl. 6).

1670 : „hoeve met huysinghe, schure, stallinge, winnende landen, *eenselen*, *bempden*, heyden, *weyden*, metten houtwassche, gronde ende allen den anderen toebehoorten” (Ib., 22).

Ook in de pachtcontracten van de 15^e-16^e eeuw worden de *eusels* afzonderlijk vermeld.

VERWIJS en VERDAM, Mnl. Wdb., i. v. *eeuselinc*, geven de volgende bepaling : „een door bosschen ingesloten weide, eigenlijk in 't algemeen weide”. Die laatste veralgemeening

gaat terug op KILIAAN; die *eewssel* omschrijft met „*pastio, pastus et pascuum*”; de eerste, meer bepaalde zin, op SCHUERMANS, Alg. Vla. Id. : „eene weide tusschen het hout of den bosch”, nageschreven door CORNELISSEN-VERVLIET, Id. Antw. : „weide aan twee of drie kanten door bosch of schaarhout begrensd”. Wij meenen dat die houtkanten maar een bijkomende omstandigheid zijn, voortspruitende uit de schraalheid van den grond die als eusel gebruikt werd en die al voor niet veel anders kon dienen dan voor houtwas.

Het woord *eusel* is uit het taalgebruik geheel verdwenen en dat dit reeds sedert lang moet gebeurd zijn bewijzen de spellingen *eensei* en *eersel*. De plaatsnamen kunnen ons inlichten over het verspreidingsgebied van dit woord, dat op sommige plaatsen vrij talrijk voorkomt. Dit gebied ligt uitsluitend in het oude hertogdom Brabant; het omvat het grootste gedeelte van de Antwerpsche Kempen, ongeveer tot aan de grens van de huidige provincie Limburg; ook de Noord-Brabantsche Kempen, ten Oosten van een lijn Hilvarenbeek-Boksmeer-St. Oedenrode-Nistelrode; verder geheel Zuid-Brabant, tusschen Dender en Gete, met uitzondering van den zuidelijken rand (ten Zuiden van de lijn Ninove-Brussel-Leuven-Tienen), waar zij zeer zeldzaam zijn. Wij noteerden de volgende :

Puurs (I 268) : 1769 *ijselvelt*.

Liezele (I 269) : *haver eysels*, Kad.

Lippeloo (I 270) : 1685 *neereusel*.

Buggenhout (I 273) : 1650 *moninck eusel*.

Malderen (I 274) : *den ezel*, Kad.

Londerzeel (I 275) : *beeckeussel*, 1606 *bieseussele*, 1617 *breemussel*, 1619 *droegeussel*, 1665 *hofeussels*, 1600 *calvereussele*, 1604 *coeeussele*, 1570 *neereussele*, 1587 *tsagerseussel*, 1606 *suereussel*, 1587 *tweyeussel*, 1700 *deysels*.

Meerle (K 191) : *het eyssel*; *groot- en kleyn eyssel*, Kad.

Oorschot (K 187) : 1627 *stuck beempts gen. teeusel*; *het achterste eusel*.

- Hilvarenbeek (K 197) : 1429 *dat eusel ; die eusselen.*
 Weelde (K 211) : *de nersels, Kad.*
 Schoten (K 227) : *deusels, K.*
 Oostmalle (K 231) : 1429 *een eusel aen de maldebrugghen* (Bijdr., XX, 13) ; *d'eerssels, K.*
 Turnhout (K 237) : 1368 *coe eussel, groet e., gheels e., hey e., hoghe e., enz.* (Bijdr., XXV 81) ; *boer eusels, K.*
 Gierle (K 239) : *de eersels ; koey eersels, K.*
 Arendonk (K 240) : *d'eyssels, K.*
 Retie (K 241) : 16^e *e. dat cooyen eussel (PRIMS) ; de eersels, K.*
 Lille (K 266) : *streep eersel, K.*
 Vorselaar (K 267) : 1381 *winckel eusel ; tsaghens eusel ; swolfs eeusele ; veesdonck eusel ; van eenen nieuwen eeusele ; van eenen ghe-meynen eeusele ; 1430 der mortel eusele ; 1744 crets eussel (PRIMS, in Bijdr. XIX, 389 vlg.).*
 Grobbendonk (K 268) : 1487 *hulsendonc eusel ; weye geh. de euselinge ; 1744 coye eussel ; spaens eussel ; speerts eussel (PRIMS, in Bijdr. XXII, 221, 233, 235).*
 Poederlee (K 270) : *de paardseusels (VAN DYCK).*
 Tielen (K 271) : 1440 *thaeghblock eusel ; thadighen eusel (PRIMS, 75) ; de spiegel eersels, Kad.*
 Lichtaart (K 272) : *hoek eersels ; peerds e. ; bin e. ; vorst e. ; broek e. ; schey e. ; heide e. ; d'eersels ; de eerselingen, Kad.*
 Kasterlee (K 273) : *eersels ; inschots eersels ; hey e. ; koey e. ; hoeve e. ; cluys e. ; zand eersels, Kad.*
 Herentals (K 274) : 1448 *haveloos eeussel ; poorter eussel ; borcht eeussel ; haver eeussel ; een hoeye eeussele (PRIMS, in Versl. Med. K. V. Ac., 1940, 593 vlg.) ; lange eersels, K.*
 Mol (K 276) : *hoog eersels, K.*
 Balen (K 277) : *boon eersels ; koey e. ; kerken e. ; spoel e. ; hey e. ; de eersels ; K.*
 Wiekevorst (K 302) : *goor eussels, K.*
 Noorderwijk (K 304) : 1734 *het eussel ; 1722 het eijssel ; 1779-1843 d'eussels, 1805 d'esels, 1843 d'hessels, 1843 eerssels ; 1677 het achterste eussel ; 1720 backers eussel ; 1478 dbies euzel ; 1394 bogaerts eusel ; 1394 bosch eusel ; ± 1700 dingen moeijs eussel ; 1486 doerns euzel ; 1491 druyppter euzel ; 1489 groet eusel ; 1724 half eissel ; 1486 thaver euzel ; 1726 heylich geest eussel ; ± 1400 hoech eusel ; 1697 thuijs-eussel ; 1680 huls esel ; 1394 calver eusel ; 1686 catteneussel ; 1746 kerckhoffeussel ; 1737 cleijn eussel ; 1729 cleyn craem eussel ; 1394 coe eusel ; 1430 laer eusel ; 1462 langhe eusel ; 1498 lenccomer euzel ;*

1740 *liskens eussel* ; 1453 *jan meyen eusel* ; 1718 *mijn eussel* ; 1476 *nijnten euzel* ; 1933 *moereusels* ; 1702 *naeijeneussel* ; 1463 *neels eusel* ; 1394 *poerten eusel* ; 1447 *reguuts eusel* ; 1489 *rynder euselken* ; 1681 *reijt eussel* ; 1692 *rommeneisel* ; 1447 *sgreven eusel* ; ± 1400 *tsmets eusel* ; 1641 *smits eussel* ; 1673 *de thijseusseltjens* ; 1697 *tworste eussel* ; 1496 *wouters euzel* (J. HELSEN, Toponymie van Noorderwijk). — Deze lijst geeft een goede gedachte van de frequentie van de *eusel*-namen in de Kempen, wijl wij hier de uitkomsten van een volledig toponymisch onderzoek hebben (een vijftigtal namen in één gemeente).

Geel (K 307) : *geerds eerssels* ; *koey e.* ; *biese e.* ; *schemkens e.*, Kad.

Meerhout (K 312) : 1524 *hoeckeusel* ; *dcalvereusel* ; *tneer eusel* ; *St. Mertens eusel* ; ... *metter euselinghen* (PRIMS, V. M. K. VI. Acad., 1940, 603 vlg.).

Olmen (K 313) : *de iessels*, Kad.

Ramsdonk (K 323) : 1573 *batemans eussele*, 1551 *hooge eussele*, 1557 *lanck eussele*, 1573 *walems eussele*.

Leest (K 328) : 1529 *bieeseusel*.

HombEEK (K 329) : 1538 *berckeneusel* ; 1349 *hoocheusel* ; 1447 *calvereneusel* ; 1626 *lanckeusel* ; 1349 *linken lankens eusele* ; *smal-eusel* ; 1538 *smolderseusele* (DE RIDDER).

Bonheiden (K 334) : *de *meussels*, **suysels*, Kad.

Heist-op-den-Berg (K 339) : *de eersels* ; *de reyts eersels*, Kad.

Veerle (K 346) : *de leem eersels*, Kad.

Herselt (K 348) : *de eerssels*, Kad.

Ramsel (K 349) : *peerds eersel*, Kad.

Vorst (K 352) : 1442 *theylichgeest eusel* ; *dossen eusel* (PRIMS, Versl. Med. K. VI. Ac., 1940, 617).

Deurne-bij-Diest (K 354) : 1650 *bosch eussel* ; 1603 *heer drossaerde eusel* ; 1639 *groot eusel* ; 1650 *half eussel* ; 1714 *jacques eersel* ; 1640 *laer eusel* ; 1747 *peerds eersel* ; 1650 *papen eusel* (VAN DYCK).

Nistelrode (L 151) : *Eeuwels* (Mil. Kaart).

St.-Oedenrode (L 200) : *Eeusel* (id.).

Deurne (L 244) : 1418 *de hereditario dicto eusele* (VAN DYCK).

Asten (L 263) : *het Eeuwsel* (Mil. Kaart).

Maarheze (L 284) : *Eeuwels* (id.).

Bergeik (L 279) : 1520 *de prato dicto eussel* (VAN DYCK).

Herdersem (O 60) : 1650 *kalver eussel*.

Baardegem (O 63) : 1562 *lange eusele* ; 1600 *poort eussele*.

Erembodegem (O 65) : 1627 *droogheusel*.

Meldert (O 66) : 1650 *hofhuijsel* ; 1650 *kalver eussel* ; 1727 *claever huysel* ; 1638 *cokerheij eusel* ; 1650 *moelen huijssel* ; 1650 *ophuijsel*.

Steenhuffel (O 67) : 1739 *galghe heusele* ; 1600 *calverijssel*.

Opwijk (O 68) : 1577 *berghuisel* ; 1472 *hoghe eusel* ; 1515 *molen eussele* ; 1750 *drooghe eussel* ; 1615 *groot eussele* ; 1615 *cleenen eussele* ; 1514 *steeneusele*, 1615 *steenhuysel* ; 1574 *lanckeusele* ; 1439 *hijselenvelt*, 1634 *huyselveld* ; 1598 *hijselenvelt*, 1640 *huyselen bogaert*.

Merchtem (O 69) : 1349 *op eenen eeusele, in alder manieren dat gheleghen es in eeusele ende in elsbroec* (STALLAERT) ; 1534 *van eenen eeusele oft weyde, geh. het perre euwele* (STALLAERT) ; 1463 *abbeloy eusele* ; *biesheusels*, Kad. ; *den ezel*, Kad.

Wolvertem (O 70) : 1560 *eussele aen de poelnecker strate* ; *het heysel*, Kad.

Mazenzele (O 71) : 1512 *scaepeusele*.

Mollem (O 72) : 1650 *de vrijlegem eusels* ; 1486 *calver eeusel*.

Brussegem (O 73) : 1524 *abbeelen eeussele* ; 1506 *diest eusele* ; 1473 *drinkelinghe eeuselen* ; 1526 *drooghe eeussele* ; 1573 *hey eeussele* ; 1530 *cleyn eeussele* ; 1518 *coeeusele* ; 1639 *cureneussel* ; 1483 *lammer eusel* ; 1699 *langh eussel, lang heysel*, Kad. ; 1516 *middel eussele* ; 1522 *calver eeusele* ; 1486 *can eeusel* ; 1699 *moorsel eusel* ; 1521 *peert eussele* ; 1699 *scheij eussel* ; 1521 *steen eusele* ; 1638 *veldeckeussele* ; 1486 *vivereeusel* ; *voorijssel*, Kad.

Meise (O 74) : 1580 *tgroot eeussele* ; 1368 *theyden eusele* ; *het eysel*, Kad.

Hekelgem (O 153) : 1618 *borre eusel* ; 1650 *broeck huysel* ; 1650 *droogh huysel, droog heysel*, Kad. ; 1504 *lanck eeussele* ; 1377 *coe eusel* ; 1718 *kerken uyssel* ; 1682 *calver huysel* ; 1650 *nieuwen ussel* ; 1650 *schaepeusel* ; 1504 *scerpeussel* ; 1623 *weymeersch eussel* ; 1531 *sijpeeussele*.

Esschene (O 154) : 1534 *bosch eeussele* ; 1650 *hoff eeusel* ; 1650 *poort eeusel* ; 1650 *varen eeusel* ; 1519 *viver eeussel*.

Teralfene (O 155) : 1649 *brouckeeusel* ; 1649 *droogh eusel* ; 1377 *ettinghe dat men heet coe eeussels*.

St.-Katharina-Lombeek (O 156) : 1406 *bogaerden eeusel* ; *sche-penheysel*, Kad.

Wambeek (O 161) : 1372 *een stucskén beempts ochte eeusels* (STALLAERT) ; *schepenen eussel*, Kad.

Assche (O 162) : 1539 *weyde oft eetinghe... geh. tbyneteeussele* ; 1406 *borrevael eeusele* ; 1596 *droogheussel* (2 plaatsen) ; 1519 *hangende eussel* ; 1605 *hoff eussel* ; 1650 *hopeeusel* ; 1548 *calver-eeussele* ; 1490 *cleijn eusel* ; 1531 *langen eeussele* (2 plaatsen) ; 1722

obhuysel; 1722 *peerhuijsel*; 1609 *putteel eussele*; 1532 *scaepceussele*, 1722 *schaephuyssel*; 1596 *vijvereussel*; 1532 *voordemans eussele*; 1356 *wisseleren eusel*.

Kobbegem (O 163) : 1650 *haren eussel*.

Hamme (O 164) : 1650 *veulen eussel*.

Wommel (O 165) : 1406 *pratium dictum eussele*; 1560 *eenen droogen eusele*; 1725 *sommerijsel*.

Ternat (O 166) : 1840 *berg yssel*; 1680 *tgroot eussel*.

Groot-Bijgaarden (O 172) : 1355 *coninx eusel*; 1650 *schaep eussel*.

St.-Pieters-Jette (O 174a) : 1547 *aen der heyden eussele*.

Anderlecht (O 178) : 1365 *calver eusel*.

Schendelbeke (O 222) : *den ezel*, Kad. (twijfelachtig).

Moerbeke, arr. Aalst (O 231) : *den ezel*, Kad. (id.).

Galmaarden (O 232) : *den ezel*, Kad. (id.).

Gooik (O 239) : *den ezel*, Kad. (id.).

Kester (O 243) : *wolf eyselkens*, Kad.

St.-Pieters-Leeuw (O 250) : *den grooten eusele* (VAN DEN WEGHE).

Beersel (O 256) : 1597 *drooch eussel*.

Nieuwenrode (P 1) : *kalver eysel*, Kad.

Humbeek (P 2) : 1641 *moleneusele*.

Beigem (P 3) : *affelgem heijssel*, Kad.; 1601 *bier eusselken*; 1545 *groot eusele*, *groot heijssel*, Kad.; 1545 *lanck eusele*, *lang eyssel*, Kad.; 1570 *euysssel*, *meulen heijssel*, Kad.; 1550 *pitantie eusele*; 1650 *slagh eusel*.

Grimbergen (P 4) : 1368 *d'eusele over de strate*; 1606 *bies eussele*; 1368 *tgrote eusele*; 1606 *poort eussele*; 1605 *putten eussele*; 1614 *telders eussel*.

Zemst (P 5) : 1529 *twee bunder euselinghe*; 1470 *drie bunder hage eusels*; 1529 *het heyeusele*; 1550 *het calver eussele*.

Elewijt (P 9) : 1586 *een eussele ende beempdecken*.

Vilvoorde (P 10) : 1570 *tcoyen eussel*; 1570 *dnieuwe eussel*, *nieuwen ussel*, Kad.; 1570 *tcleyn ossen eussele*, *tosnessel*, Kad.

Perk (P 12) : 1338 *een half buender onder beempt ende eusel* (STALL.).

Kampenhout (P 18) : 1379 *eeusel ende driesch* (STALL.).

Berg (P 18a) : 1415 *pasquam dictam eusele*,

Nederokkerzeel (P 19) : *bies eussels*, Kad.

Tildonk (P 21) : 1410 *tbosch eusel*; 1410 *couse eusel*; 1410 *t ront eusel*.

Betekom (P 24) : *berg eysel*; *kerkhof eysel*, Kad.

Werchter (P 26) : *cleyn eissels ; paepen eissels ; paerd eissels ; kwaede eissels*, Kad.

Rotselaar (P 27) : *hoog essel*, Kad.

Wezemaal (P 28) : *rigessel*, Kad.

Tielt (P 38) : 1730 *een euyssel ; 1613 bosscher euyssel ; 1613 bras-mans euyssel ; 1614 buvels eussel ; 1613 sduvels euyssel ; 1613 groot euyssel ; 1613 hendricx euyssel ; 1730 hout euyssels ; 1659 langhen eussel ; 1523 lissinx eussel ; 1659 moens eussels ; 1613 nouwe eussel ; 1523 peert eeussele ; 1730 peeters euyssel ; 1699 persoons euyssel ; 1613 smeden euyssel ; 1613 stoefs euyssels ; 1659 verdillen euyssel* (VAN DYCK)

Bekkevoord (P 40) : *dijssel veld*, Kad.

Diest (P 41) : 1338 *in drogen eusselen* (STALL.) ; 1446 *stuck beemps oft eusels* (STALL.).

Waanrode (P 43) : *cruys essel*, Kad.

Donk (P 49) : 1422 *dat eusel of dien beempt* (STALL.).

Strombeek (P 59) : 1586 *borre eusel ; 1423 keppekens eusel ; 1535 kerkeneusel*.

Haren (P 60) : 1563 *vekenen eeusel ; 1563 wijckmans eeusele*.

Machelen (P 61) : 1540 *een eussele geh. terwenbloc* (STALL.).

Diegem (P 62) : *riviere eussele*.

Laken (P 64) : 1563 *borre eeusele ; 1356 die dinghe eusel ; 1568 den hijsele, 1312 heiselbeke ; 1650 cappel eusel ; 1356 langhe eusel ; 1458 naet eeussel*.

Schaarbeek (P 65a) : 1563 *batenborch eeusele ; 1563 tspapen eeusel*.

Elsene (P 65c) : 1380 *pratium dictum eusel ; 1596 d'eussel*, een andere plaats (VAN LOEY).

Kraainem (P 69a) : *den essel*, Kad. ; 1650 *drieseussel*.

Steenokkerzeel (P 70) : 16^e e. *peerde eussel*.

Erps-Kwerps (P 73) : *zang essel*, Kad.

Meerbeek (P 78) : 1556 *hooghe eeusels*.

Kersbeek (P 98) : *kerkeusel* (MARTENS).

Kerkom (P 101) : 1470 *droege eussel ; 1428 haver eussel ; 1450 kalver eussel ; 1454 sconinx eussel ; 1470 stringeleeussel* (MARTENS).

Rummen (P 107a) : 1650 *'t hussel veldt* (VAN DYCK).

Ukkel (P 122) : 1570 *d'eusel ; 1447 bies eeussel ; 1463 borre eussel* (VAN LOEY).

St.-Joris-Weert (P 130) : 1724 *bieseusel ; 1758 brie eussel*.

Overijsche (P 133) : 1533 *een dachmael beempts in d'eeusele*.

Tienen (P 145) : 1345 *eselweyde* (twijfelachtig).

VAN LOEY (1) heeft, op afdoende wijze, aangetoond dat *eeuwsel* een afleiding is, met suffix *-sel*, van het werkwoord *eeuwen*, „voeren”, KIL. *pascere*, „laten weiden”. Hij vergelijkt gevat met *etsel* (zooveel als een synoniem van *eusel*; zie beneden), op dezelfde wijze afgeleid van *etten*, „be-weiden, laten afgrazen”. De beteekenis van *eeuwsel* en *etsel* is dus : „iets dat dient voor grazing van het vee” (vgl. *voedsel*, van *voeden*).

Van hetzelfde ww. *eeuwen* bestond ook een afleiding met suffix *-te* (2) : *eeute*, *eute*, ook synoniem van *eusel*. STALLAERT, Gloss., i. v. *eeute*, haalt een paar teksten aan uit Lummen, Limb. :

1439 *een eute gheleghen tOosterhoven* (onder Lummen) ;

1471 *ende noch een eeute met een beloock gelegen neven...*, *ende noch iij zillen lantz gelegen aen die twee boeken...*, *ende dat eute ende die iij sillen belast staen... met enen Rynsche gulden, ende dat eeute met enen d., ende die drie zillen met enen d.* (de oorspronkelijke brief, d. d. 1447), spreekt van „twee stucken beemps”).

Dit woord vinden we terug in enkele toponiemen, gelocaliseerd in de omgeving van Lummen en verzameld door VAN DYCK (Bijdrage tot een topon. glossarium, 200) :

Koersel (K 359) : 1377 1 ½ *boender onder hey ende eeusel, geh. dat hey eeut* ; 1474 *dat hey eut* ; 1377, 1474 *dat calver eeut* ; 1474 *die eeut aen die voert* ; 1659 *bempdecken geh. het eeuweth* ; 1659 *den hulsen euweth*.

Linkhout (P 46) : 1669 *stuck bemppts geh. den peerdts eeuw.*

Lummen (P 51) : 1659 *een sille bemppts geh. het eweth* ; 1659 *stuck erfve ghen. die euwethen*.

Buiten deze zeer beperkte streek, aan den rand van het *euselgebied*, schijnt dit woord niet voor te komen.

Wat nu de etymologie van *eeuwen* betreft, waarschijnlijk is dit werkwoord gevormd met *ouw* (door analogie met

(1) Studie over de Nederlandsche Plaatsnamen in de gemeenten Elsene en Ukkel (1931), 111.

(2) Voor de afwisseling *-sel*, *-te*, vgl., in Vlaamsche dialecten, *baksel*, *bakte* ; *brouwsel*, *brouwte* ; *groensel*, *groente* ; enz.

weiden, grazen) en het zou dan beteekenen „op de ouw laten weiden”. Er kunnen fonetische bezwaren tegen deze etymologie opgeworpen worden. Maar welke was de uitspraak, in de verschillende dialecten, van het woord *eusel*? Afgaande op relatief vroege grafieën met *ui* en *ei*, in Zuid-Brabant, zouden we aldaar een tweeklank [øj] kunnen vermoeden,umlaut van *ou* (vgl. Boudin, waaruit Boidin en de f.n.n. Boyens, Buyens, Baeyens, Beyens, die ook allemaal pogingen zijn om op correcte of hypercorrecte wijzen den tweeklank [øj] weer te geven).

Etting. Etsel.

De tegenhanger, in Vlaanderen, van het Brabantsch *eusel*, is *etting*. Het heeft dezelfde beteekenis: „weiland van mindere hoedanigheid dan een meersch, dienende tot grazing van het vee”. Het beteekent soms ook „recht van beweiding” (zie Mnl. Wdb.). Het werd afgeleid van *etten* (faktitief van *eten*), „laten afgrazen”.

Het woord is thans zoo goed als vergeten. Joos, Waasch Idioticon, geeft het nog op met de beteekenis: „vruchtbare akker langs de vaart of de meerschen gelegen”, maar merkt op dat die akkers vroeger wel weiland zullen geweest zijn. Uit de rondvraag van de Leuvensche dialectcentrale blijkt dat het nog bekend is, met de beteekenis „weide”, te Sinaai (I 209) en Overmere (I 253); „nat land”, te Oost-roozebeke (O 4); en in de samenstelling „dijkgrasetting”, te Lichtervelde (H 117). Als relicten van de vroegere algemeene verspreiding in West- en Oost-Vlaanderen, noteerden we het toponiem *ettinge, hettynghe, de ettingen*, op de volgende plaatsen:

In West-Vlaanderen (DE FLOU, IV 69-71), te Klemskerke (H 23): ± 1300 *scaep hettinghe*, Jabbeke (H 32), Varsenare (H 34), Loppem (H 68), Torhout (H 116), Wingene (H 119), Koolskamp (H 120),

Tielt (H 123), Beernem (H 183), Markegem (O 3), Oostroozebeke (O 4), Ooigem (O 75), St.-Baafs-Vijve (O 77), Vichte (O 83), Pittem (O 42), Moorslede (O 78), Bavikhove (O 86);

In Oost-Vlaandern (DE POTTER en BROECKAERT; Kadaster en andere bronnen), te Maldegem (I 154), Adegem (I 153), Moerbeke-Waas (I 170), St.-Pauwels (I 174), Kruikebeke (I 182), Mendonk (I 198) : 1650 *verbernerde hettinghe*; Desteldonk (I 199) : 1500 *allemans hettinghe*; Wondelgem (I 201), Zaffelare (I 204), Zevenneeken (I 205), Sinaai (I 209), Drongen (I 231), Baasrode (I 260a) : 1787 *de blanckettinghe*; St.-Gillis-Dendermonde (I 264) : 5 verschillende plaatsen; Malderen (I 274) : 1470 *ettingen*; Nazareth (O 18), Oosterzele (O 30), Munte (O 35), Scheldewindeke (O 36), Balegem (O 38), Erondegem (O 51), Mere (O 56), St.-Lievens-Houtem (O 140).

Het was nochtans geen onbekend woord in Brabant, vermits een „Plakkaat van Brabant”, a^o 1590, kon voorschrijven, ten voordeele van de bedijkers :

„Dat de landen bij haer bedijkt sullen ten eeuwighen daghen vry gebruyct worden, sonder subject te wesen tot eenighe naerweyden oft *ghemeyn ettinghen*, die eenighe souden moghen preterderen” (STALLAERT, Gloss., i. v. ettinge).

Het schijnt in levendig gebruik geweest te zijn op den oostelijken rand van de Antwerpsche Kempen, zooals blijkt uit volgende excerpten van Dr. J. GOOSSENAERTS betreffende Kalmthout (K 201) en een toponiem *Ettingen*, te Rozendaal (K 174).

1539 *een ettinge oft heyvelt* gen. den Peertsbeemt (Gedenkschr. Esschen-Kalmthout, 1935, bl. 8-9); 1663 *allen thout staende aende heyvelders of ettinghen*; 1683 *suerweyden, ettingen oft quade rouwe velders*; 1686 *suer-weyden* geschat op 120 guld. het bunder, *d'ettinghen ende gagevelden*, die by naer soo slecht syn als de heyde, d'een bunder door d'ander, op 30 guld. (Gedenkschr. E. K., 1934, 42). Waaruit men zien kan dat een *etting* aldaar een weiland was van de geringste hoedanigheid.

Als toponiem, te Kontich (K 283) : 1597 *d'ettingwelt*, ROEL.; — Emblem (K 290) : 1652 *de ettinghe*, ROEL.; Kessel (K 292) : *de hetting*, Kad.

In de omgeving van Brussel en in den zuidwestelijken

hoek van Brabant, waar *eusel* weinig of niet voorkomt, vindt men daarentegen *etting* :

Assche (O 162) : 1539 *weyde oft eetinghe... geh. thynet eeusselse* ;

Neder-Over-Heembeek (P 60) : 1560 *van der ettinge*.

Evere (P 60a) : 1277 *ettinghe*.

Teralfene (O 155) : 1377 *ettinge die men heet coe eeussels*.

Vollezele (O 241) : 1429 *d'ettinghevelt*.

In hetzelfde kwartier van Brabant bestond ook het woord *etsel*, waarop VAN LOEY, Top. Elsene, 111, voor 't eerst de aandacht vestigde. Het is een synoniem van *etting* en *eeusel*, en op dezelfde manier gevormd als dit laatste. Bij de teksten door Van Loey voorgelegd (betr. Anderlecht en Molenbeek, O 178 en 178a), kunnen we nog voegen :

1356 *de etselen ende de macybeemde die desen hove* (te Boenberghe, St.-Lambrechts-Woluwe, P 68) *volghen* ; — *de beemde ende etselen* (Hof te Ransvoert, Molenbeek), Landb. St.-Jans-Hospitaal.

Etterbeek (P 66a) : 1641, 1684 *het etsel* (toponiem).

Pamel (O 158) : 1406 3 ½ *d. etsels gel. ten streekenne tusschen beide heelbeken*.

Vermelden we ten slotte nog de samenstellingen *ette-meersch* (plaatsnaam a^o 1281, te Avelgem, FL. IV 68) en *etweide* (STALLAERT, Gloss.).

Pasch.

Ten Zuiden van het *bände*-gebied, in het Rijnland, grenzend ten Oosten aan het *bitze*-gebied, ligt een streek waar het gebruikelijk woord voor grasland *päsch*, *pesch*, is. Het is een ontleening aan Lat. *pascuum*, „weide”, misschien (maar niet noodzakelijk) een relict van de Romeinsche heerschappij aldaar in 't begin van onze tijdrekening.

In het Nederlandsch taalgebied komt *pasch* ook voor, als benaming van grasland. Het leeft thans alleen voort in enkele plaatsnamen, verspreid over het geheele land, zonder dat men ergens (tenzij in de streek van Eupen) van een

compacte groep zou kunnen gewagen, zooals wel het geval is met de boven behandelde benamingen. Wij zullen hier dan ook geen Romeinsche relicten in erkennen, maar wel sporadische ontleeningen aan Lat. *pascuum* (cf. Mlat. *pascum*), een woord dat veelvuldig gebruikt werd in de latijnsche oorkonden. Naast *pasch* en *paasch* ontmoet men ook *paasker*, *pescher*, uit Mlat. *pascarium*. Hier volgen de *pasch*-toponiemen die we aangetroffen hebben.

In de Provincie Luik (volgens de lijsten van VAN DE WIJER en LANGOER, in Meded. Vla. Top. Ver. Leuven) :

Aubel (Q 249) : *pesch*.

Homburg (Q 250) : *pitschenbrock*.

Gemmenich (Q 251) : *peschke* ; *peskeren*, *peischkere*.

Balen (Q 279) : *der pesch*.

Eupen (Q 284) : *pechgen* ; *peschhof* ; — 1689 in de *pesch* (VAN DYCK).

In Belgisch-Limburg :

Leut (Q 6) : *de pas*, Kad.

Vucht (Q 8) : *de pes*, Rondvraag.

Hoeselt (Q 77) : 1511-32, 1574 *op den pass*, U. P. ; *op den pas*, — *paschbrugge*, Kad. (gesproken : *paas*).

Bilzen (Q 83) : 1596 *bij den pas*, CUVELIER en HUYSMANS, Top. studie... Bilsen, 151 (1).

Gors-Opleeuw (Q 153) : *op den past*, Kad.

Groot-Loon (Q 156a) : 1545 *pasgracht*, U. P. (2).

Henis (Q 158a) : *alt hoesselt pas*, Kad.

Heks (Q 164) : 1385 *passerbampt*, 1443 *passcherbampt*, U. P.

Koninksem (Q 167) : 1397 *in loco dicto de passe*, U. P. ; *de ruttische pas*, Kad.

Rutten (Q 241) : *de paes*, Kad.

Rijkel (P 189) : *passc*, Kad.

Bree (L 360) : *de pas*, VAN DYCK (Bijdr. Top. Gloss., 235).

(1) Volgens deze auteurs beteekent *pas* hier „verbindingswegeltje”. Deze *pas* is echter niet te scheiden van den Hoeseltschen *pasch*.

(2) Waarschijnlijk hier een verbindingsgracht, vgl. te Tongeren : 1511-32 *op die passe seu fossata versus jecoram*. UP. — Mogelijk zijn nog andere van de hier opgegeven plaatsnamen aldus te verklaren.

Gerdingen (L 360a) : *de pas*, Kad.

Ophoven (L 371) : 1615 *viijff bonre lants gel. tot geystingen op de pas*, VAN DYCK.

Rotem (L 420) : *de pas*, V. D.

In Nederlandsch Limburg en Noord-Brabant :

Bunde (Q 96) : 1717 *omtrent den pas*, V. D.

Houtem (Q 100) : *de pas*, V. D.

Linden (L 112) : *vogelenpas*, Mil. K.

Kuik (L 159) : 1585 *groten —, kleynen vogelpasch*, V. D.

Sambeek (L 188) : 1609 *den biesenpasch* ; 1585 *koyenpas* ; 1609 *liesenpasch* ; 1586 *nyenpasch*, V. D. ; — *zurepas weide*, Mil. K.

Vierlingsbeek (L 190) : 1495 *den nyenpas te vierlincxbeeck*, V. D. ; *zoetepas weide, zurepas weide*, Mil. K.

Maashees (L. 212) : *pas veld*, Mil. K.

Tilburg (K 183) : 1340 *van den pasghe*, PRIMS (V. Med. K. VI. Ac., 1940, 633).

Venraai (L 210) : *pas*, V. D.

Helden (L 291) : 1786 *pas velt*, V. D.

Neer (L 294) : 1787 *weyde gen. den pas* ; 1780 *pas velt*, V. D.

Roosteren (L 373) : *pas*, V. D.

In de Provincie Antwerpen :

Retie (K 241) : *Pas*, GUYOT.

Lier (K 291) : 15^e e. *aen den pas*, HELSEN (Noorderwijk, 151).

Duffel (K 293) : 1498 *opten pas*, ROEL.

Noorderwijk (K 304) : 1394, 1630-1757 *den pas*, 1630, 1700 *den paes* ; 1635 *het paschen block*, HELSEN.

Geel (K 307) : 1473 *den pas*, HELSEN.

Meerhout (K 312) : 1524 *in den pasch, de strate tgenepassche*, PRIMS, 610, 612 ; *gennepas*, Kad. ; 14^e e. *hof te passche*, aan de Groote-Nete, mededeeling van POTTMEYER, in FÖRST.³ II 475.

Hombeek (K 329) : 1625 *aent pasgat*.

St.-Katelijne-Waver (K 331) : 1437 *aen de pas*, HELSEN ; *Pasbrug*, Kad.

Oppuurs (I 267) : *paessche veld*, Kad.

Puurs (I 268) : *paschbosch*, HELS.

Lippeloo (I 270) : 1685 *de gemeijne paeschen ; den paeschen bosch ; de paesch heyde*, Kad., VAN ELSSEN, Plaatsnamen te Lippeloo. — Waarschijnlijk gaat het hier, te Lippeloo, Oppuurs en Puurs om één gemeenschappelijk weiland geheeten *pasch*, op de grens van de drie gemeenten. In die streek was ook een familie *van Paeschen*.

In Zuid-Brabant :

Merchtem (O 69) : *passé briel*, Kad.

Mazenzele (O 71) : 1377 *op den paersch*.

Assche (O 162) : ca. 1400 *van den opstalle ende van den passche*.

St.-Kwintens-Lennik (O 238) : *Groote- en cleyne paesschens cauter*, Kad.

Vollezele (O 241) : 1233 *in loco qui dicitur paeskert*.

Oetingen (O 242) : 1705 *den pasquier*.

St.-Martens-Lennik (O 245) : 1364 *ten paeschuse*.

Beert (O 285) : 1429 *te peesschergate*.

Tielt (P 38) : 1614 *de strijke oft passe*.

In Oost-Vlaanderen :

Zelzate (I 165) : *paskens*, Kad.

Stekene (I 171) : 1668 *paeshoeck*, P. B.

Vrasene (I 177) : *de peysch*, Kad.

In West-Vlaanderen (DE FLOU, XII 224-226) :

Zuienkerke (H 8) : 1554 *paesbrugge*.

Klemskerke (H 23) : 1850 *paas panne steert*.

Veurne (H 34) : 1147 *paas*.

Ruddervoorde (H 72) : 1484 *paes mersch* ; 1726 *paesbosch*.

Lichtervelde (H 117) : ± 1500 *paes leempit* (1).

Passchendale (N 77) : 844-64 *Pascandale*, XII 410 (2).

Moorsele (N 87) : 1402 *peskerre*, XII 621.

Wevelgem (N 139) : 1798 *paescherij*, XII 224.

Lauwe (N 143) : 1242 *peescherie*, XII 559.

Ingooigem (O 181) : 1713 *paes dries*.

Deze lijst is wel voor aanvullingen vatbaar. Er ontbreekt o. a. een plaatsnaam *molenpasch*, waarvan het bestaan toch kan vermoed worden uit den bekenden f. n. *van Molenpas* (*Meulepas*). Wij beweren ook niet dat al de opgegeven namen het bestanddeel *pasch*, „weiland”, inhouden. In enkele er van zullen we wel Mnl. *pas*, *passé*, „doorgang, toegangsweg, verbindingsgracht”, moeten herkennen ; andere kunnen samengesteld zijn met den pers. n. *Paas*

(1) *Paes* kan ook pers. n. zijn : 1466 *Blasius Paes poldere* (Westkapelle) ; 1542 *Joris Paese land* (Gijverinkhove) ; *Paes* is dan een verkorting van *Paeskier*, Fr. Pasquier (Lat. Paschasius).

(2) Volgens MANSION, Verrn. Best., 127, bijgetreden door CARNOY, Dict., 452, samenstelling met pers. n. *Paska*.

(*Paschier*, Fr. *Pasquier*, van *Paschasius*). Het is ook niet gemakkelijk te zeggen of we hier overal met „weiland” te doen hebben. In de meeste gevallen zal dat toch wel zóó zijn, en wel „open grasland” in het nog woest liggende veld, met hier en daar kleine boschjes en boomengroepen. Deze laatste omstandigheden, die ons nochtans van accidenteelen aard schijnen, noopten GALLÉE (N. G. N. III, 352), WINKLER (De Nederlandsche geslachtsnamen, 162), HEUVEL (Volksgeloof en Volksleven, 272, geciteerd door MOERMAN, N. G. N. VII, 13) als bepaling van *pas(ch)* op te geven : „bosch van laag hout”, „boschje, groepje boomen in open veld”. Het essentieele in het primitief begrip *pasch* moet zijn : „open weiland, met of zonder boom- of struikgewas”, dus *pascuum*. Dit sluit niet uit dat zulk weiland achteraf kon geheel of gedeeltelijk omtuind worden of veranderd in boschjes.

Zittert.

Een eigenaardige benaming voor grasland is nog *zittert*. De verspreiding van dit woord ziet er als volgt uit :

Sittard, in Ned. Limburg (Q 20) : 1157 *Sitter*, FÖRST. II 743 ; waarbij behoort 1144 *Bruochsittert* (Broeksittard, L 434a, gemeente die aan Sittard grenst).

In Belg. Limburg : Vucht (Q 8) : *de sittaerd*, Kad.

Hoeselt (Q 77) : *het sittert*, Kad.

Wellen (Q 78) : 1604 *sittertstrate*, U. P. (In verband denkelijk met volgende plaats.)

Vliermaal (Q 80) : 1385 *pratun cleyn zittart*, U. P. ; *groot- en kleyn sittaertveld*, Kad.

Kerniel (Q 152) : *groot zittard*, Kad. (De twee volgende plaatsen behooren ws. hierbij.)

Borgloon (Q 156) : 1404 *sittert*, U. P. ; *sittaert weide*, *sittaert veld*, Kad. ; *Sittard*, GUYOT.

Overrepen (Q 157a) : 1273 *bi de sittert*, *boven dat alde sittert*, *an de grote sittert*, *de cleen sittert*, U. P.

Halen (P 48) : *groot zittaert*, Kad.

In Noord-Brabant : Velp (L 109) : *Zitterd*, Mil. K.

Oerle (L 224) : 1342 *ter zittert*, PRIMS, Med. VI. Ac. 1940, 631 ; *Sittard*, Mil. K.

Maarheze (L 234) : *Zittert*, Mil. K.

's Hertogenbosch (K 150) : 1641 *die sittaert*, VAN DYCK.

Gilze (K 182) : 1687 *aen de sittaert*, V. D.

In de Antwerpsche Kempen :

Vorselaar (K 267) : 1430 *zitterthage*, PRIMS, Bijdr. XIX. (In verband met volgende plaats.)

Poederlee (K 270) : *Zittaert*, GUYOT ; *Zittaertsche heyde*, — *veld*, Kad.

Meerhout (K 312) : 1524 *tsittaert*, *tsittaertbroeck*, PRIMS, M. Ac., 600 ; *Zittaert*, Kad.

In Zuid-Brabant : Zemst (P 5) : *sitterveld*, Kad.

Zittert-Lummen (P 153) : 1132 *Zetrud* ; 1139 *Seytruth*, 1187 *Setrut*, enz. (zie BAYOT, HTD, 1939, 142).

Outgaarden (P 154) : *zittaartveld*, Kad. (In verband met vorigen naam).

Rillaar (P 35) : *sitterstraet*, Kad.

Deurne-bij-Diest (K 354) : 1647 *den sittert*, VAN DYCK.

Opwijk en Merchtem (O 68, 69) : 1226 *decimam in suttert*, 1450 *sittert*. (Op de grens van beide gemeenten.)

Assche en Bekkerzeel (O 162, 168) : 1296 *zittert* (evenzoo).

Itterbeek (O 176) : 1356 *sittert*.

Beersel en Dworp (nu Lot) (O 255, 256, 289) : 1321 *zittert*, 1496 *zittart* (evenzoo).

In Oost-Vlaanderen : Denderleeuw (O 148) : 1700 *zuttert*.

Denderwindeke (O 235) : *de sitters*, Kad.

Zottegem (O 117) : 1520 *grootte zittert*, 1654 *sotteghemschen suttert*, 1675 *breyveltschen zutter*, P. B.

Verder westwaarts schijnt *zittert* in de toponymie te ontbreken. Evenmin komt het voor in Noord- en West-vlaanderen (1). Daarentegen zegt FÖRSTEMANN³ II 743 dat er ook *sittard*'s in het Rijnland te vinden zijn, o. a. 1234 *sittere*, in den kreis Bersenbrück, en 793, 796 *sitroth silva*,

(1) Een *Zuttershoek*, GUYOT, te Bellem, (I 188) en een *zitterkin*, Fl. XVIII, 514, te Oekene (N 40), zijn wellicht te verklaren met mnl. *sitter*, *sutter*, „schoenmaker”.

geïdentificeerd met Röttgen bij Wehl, kr. Grevenbroich (1).

A. BAYOT (2) heeft zijnerzijds aangetoond dat plaatsnamen van dit type ook voorkomen in Wallonië en Noord-Frankrijk, namelijk *seru*, *sairu*, *soiru* (5 plaatsnamen in Henegouwen, één in elk van de Fransche departementen Nord, Pas-de-Calais, Aisne, twee in het dep. Meuse), *serou* (één in Waalsch-Brabant en in de prov. Luik), *seuru* (Heneg.), *seureu* (Luxemburg), *seuri* (2 in de prov. Namen), *séri* (Heneg.).

Hier kan nog aan toegevoegd worden : *Setrez*, een plaats tusschen Hardinghen en Hermelinghen (Pas-de-Calais), van welke DE FLOU, XIV, 507, volgende oude vormen mededeelt : 11e e. *seithrut*, 1286 *setru*, 13e-14e e. *sittru*, 1907 *setrez* (3).

Ongetwijfeld is *zittert* een naam voor grasland. Zooals men in onze lijst kan zien (en ook kan afleiden uit enkele bepaalde gevallen door BAYOT ontleed) liggen de zitterts dikwijls op de grens van twee of meer gemeenten. Zoo kwamen wij er toe het begrip *zittert* te omschrijven met „grensweide” (4). Evenwel, bij het beschouwen van andere voorbeelden moeten we besluiten dat „grens” niet tot de essentie van een *zittert* behoort, daar alle aldus genaamde

(1) De identificeering met Röttgen steunt denkelijk alleen op een verkeerde interpretatie van *-roth* in *Sitroth*. De vorm *Sitroth* (*silvam que dicitur sitroth, cum pascuis, perviis, aquis, piscationibus,...*) wordt gevonden in twee handvesten, resp. van 793 en 796, in het *Cartularium Werthinense*, geschreven, volgens LACOMBLET, die de stukken uitgaf (Niederrheinisches Urkundenbuch, I n^{rs} 3 en 5), in de 10^e-11^e eeuw. De spelling lijkt verjongd te zijn.

(2) A. BAYOT, Notes sur la francique **setr-uth* dans la toponymie de la Gaule romane septentrionale, in Hand. C. T. D., XIII (1939), 141-149. — J. HERBILLON vestigde onze aandacht nog op een *siroux* te Seilles, prov. Luik : *bois de Siroux* (D. BROUWERS, Cens et rentes... Namur 13e s., p. 175), *le Siroux*, affluent du ruisseau de Velaine (A. DE RYCKEL, Riv. de la prov. de Liège, 89).

(3) *Setru*, plaats bij Ferques, door DE FLOU afzonderlijk geciteerd, is niets anders dan dit *Setrez*.

(4) Toponymie van Opwijk, n^r 1544 (1930); Toponymie van Beersel n^r 251 (1935); Toponymie van Bekkerzeel, n^r 72 (1940).

plaatsen niet op een grens tusschen gemeenten liggen. Bovendien geeft die bepaling geen enkel uitzicht op een mogelijke etymologie. Het Oudfriesch *swithe* „grenslijn”, waarbij volgens FÖRSTEMANN³, II 743 *sithroth* zou behooren, kan bezwaarlijk in aanmerking komen; wel bestaat Mnl. *swette*, *zwette*, *swetsloot*, „grens, scheiding, grenssloot”, men ziet echter niet hoe *sitter* een andere Nederlandsche vorm zou kunnen zijn van dit woord.

CARNOY (1) en MANSION (2) nemen aan dat *setrod* een collectief op *-od* is, afgeleid van **setr*, en dan de beteekenis zou hebben van „verzameling van runderhutten”. Voor dit gepostuleerde **setr* verwijst men naar het bekende Noorweegsch *setr*, *soetr*, „zomerweide voor het vee, hut in de zomerweide” en naar Ags. *set*, dat ook „runderstal” kan beteekenen. Maar of daarmee de mogelijkheid van het bestaan te onzent van **setr* voldoende bewezen wordt, mogen we wel betwijfelen. Aan Ags. *set* beantwoordt ons *zate* (zoals in *stamzate*, *eenzaat*, Mnl. *cotsate*, pl. n. *Zelzate*) met mogelijken bijvorm *zete*. Men ziet niet goed waar de *r* van *setr* (die volgens MANSION bij den stam behoort) dan zou vandaan komen. — Een ander bezwaar tegen deze etymologie is de zin „verzameling van runderhutten”, die met de historische werkelijkheid, waarop de naamgeving berust, niet kan strooken. Hutten voor het vee in de weide hebben, te onzent, niet bestaan, om de goede reden dat men het 's avonds naar haar stallen, in het dorp of op de hoeve; dreef, die nooit ver afgelegen waren (wat b. v. niet het geval is met de bergweiden in Noorwegen en elders).

CARNOY en MANSION waren overtuigd dat *setrod* een Germaansch woord was en dan was er ook niets anders op te vinden dan dit hypothetisch Onl. **setr*. BAYOT (3) heeft

(1) A. CARNOY, *Origine des noms de lieu des Environs de Bruxelles*, 37, 91; — *Dictionnaire*, i. v. *Zetrud*.

(2) J. MANSION, *Voornaamste bestanddeelen*, 146.

(3) *Op. cit.*, 142.

die etymologie aanvaard op het gezag van de twee meest vooraanstaande Nederlandsche toponymisten. De groote revelatie van Bayot's bijdrage was nochtans dat **setruth* een veelvuldig voorkomend toponymiem was in de noordelijke Romaansche gewesten ; de reeds aanzienlijke lijst van Bayot zou, dunkt ons, bij verder onderzoek in Noord-Frankrijk nog kunnen aangevuld worden. De vraag moet dan ook gesteld worden : is *setruth* niet Romaansch en is de ontleening niet in de omgekeerde richting?

Die vraag dringt zich te sterker op, daar wij aangetoond hebben (tegen MANSION's theorie) dat het suffix *-oth*, *-uth*, niet van Germaanschen oorsprong is, maar een ontleening aan het Romaansch, alwaar het de normale ontwikkeling is van *-etum*, viâ *-edo* > *-eido* > *-ido*, *-ith*, *-oth*, *-uth* (1) ; en dat nog andere toponiemen van dit soort, zooals *Asnoth*, *Tioloth*, *Bossut*, *Rosut*, enz., in hun Romaanschen vorm overgenomen werden.

Het woord dat, ons inziens, ten grondslag ligt aan *seitruth*, is het Ofr. *seiture*, uit Mlat. *sectura*, *segatura*, afleiding van Mlat. *secare*, „maaien” (2). GODEFROY, Dict. de l'anc. l. française, kent de vormen *seiture*, *seyture*, *secture*, *sectuyre*, *seipture*, *soiture*, *soipture*, *soicture*. De beteekenis is : „measure de pré, ce qu'un homme peut faucher en un jour” ; dus hetzelfde als Mnl. *dachmaet* ; — ook : „verplichte maaidienst van een leenman tegenover zijn heer”, „messium *sectura*, seu *servitium quo vassalli vel tenentes debent secare messes aut prata dominorum suorum*” (DUCANGE). Het spreekt vanzelf dat een „dachmaet” weiland niet

(1) J. LINDEMANS, Etymologie van Assenede, Assent, Astene, in Feestbundel H. J. van de Wijer I, 158, 168 (1944).

(2) Zie DUCANGE, i. vv. *secare*, *secatura*, *sectura prati*, *sechoirata*, *schure*, *sectorata* ; — deze woordfamilie niet te verwarren met Mlat. *seyterata*, van *sexterata* (DUCANGE), Ofr. *sesterée*, *seterée*, *sestrée* (GODEFROY), „champ pour lequel il faut un setier de semence ou qui doit un setier de rente”, dus Mnl. *vatsaet*.

ergens geïsoleerd lag, maar integendeel met andere „dag-maden” een tamelijk uitgestrekt complex van maaibeelden kon uitmaken, zoodat men aangewezen was op een collectief, om zulke plaats aan te duiden.

Uit **segatur-id-* (vorm waarvan geen voorbeeld bewaard werd in de oorkonden) ontstond, in de 9^e e., **seiturid* (evenmin in oorkonden) en, mits elisie van de onbeklemtoonde *u* en de verdere fonetische ontwikkeling van het suffix, *seitruth* of *seitroth* (naargelang het dialect). Het is ook goed denkbaar dat deze plaatsnamen rechtstreeks, in deze vormen, ontstonden in de 9e e., dus eenvoudig *seiture* + *-uth* of *-oth*. Het is in dezen vorm dat het woord overgenomen werd in de aanpalende Germaansche gewesten, om zekere complexen van maaibeelden aan te duiden, waar bepaalde personen een recht van één dag maaien konden doen gelden. Een zittert was dus aanvankelijk een „gemeenschappelijke maaibeeld”.

Een paar andere ontleeningen aan het Romaansch.

In het Noordwesten van Vlaanderen treft men, in verschillende gemeenten, den plaatsnaam *praat* aan. DE FLOU, XII 1152-1170, geeft er een heele lijst van, alsmede composita, gelocaliseerd in de volgende gemeenten :

Aardenburg (I 125), Heille (I 125a), Middelburg (I 126), Water-vliet (I 133), Oedèlem (I 153), Maldegem (I 154), Adegem (I 155), St.-Laureins (I 156), Vlissegem (H 6), Dudzele (H 12), Oudenburg (H 24), Ettelgem (H 25), Westkerke (H 26), Roksem (H 27), Meetkerke (H 30), Jabbeke (H 32), Snellegem (H 33), Sijsele (H 41), Gistel (H 54), Aartrijke (H 66), Loppem (H 68), Beerst (H 104), Vladsloo (H 105), Werken (H 110).

Elders is *praat* uiterst zeldzaam. Wij noteerden alleen :

St.-Gillis-bij-Dendermonde (I 264) : ca. 1700 *pratevelt*.

Oetingen (O 242) : 1626 *weyde gen. den praet*.

Meerbeek (P 78) : 1551 *den praethoff*.

Huldenberg (P 131) : 1523 *den praets*, 1527 *opte praetse*, 1533 *die praetse*, VAN DYCK.

Wij hebben hier natuurlijk te doen met een ontleening van Mlat. *prata*, „weide”. Die ontleening schijnt, in West-Vlaanderen, geschied te zijn in de 10^e eeuw, vermits we reeds vinden, in 961 : *in parochia Sancte Marie terra prat* (Praat, te Oedelem). Het invoeren van dien vreemden naam schijnt verband te houden met de indijking van nieuwe poldergronden, waar ook franschtalige abdijen kunnen bij betrokken geworden zijn.

Een diminutiefvorm van *pratum*, *pratellum*, gaf in het Ofra. *pradel*, *prayel*, *proyel*, *preël*, — *pridel*, *priël*, — *préau*. In Middelnederlandsche literaire teksten komt dit woord voor, met grafieën *praeyeel*, *proyeel*, *prieel*, *preyeel*, enz. (Mnl. Wdb.); de eerste beteekenis is : „grasveld ; stuk grond bij een huis, waar gras groeide en waar men een paard kan laten grazen” ; de latere : „loofhutje in een tuin”.

Het is veelal met de eerste beteekenis dat dit woord in toponiemen aangetroffen wordt. Aldus :

Pradeels, gem. in Fransch-Vlaanderen (N 157) : 1208 *pradeles*, 1299 *praeles*, enz., F. XII 1149.

Nieppe (N 167) : 1624 *pradeel meersch*, F. XII 1152.

Volkerinkhove (b 18) : 1494 *tprayel*, F. XII 1171.

Adegem (I 155) : 1641 *bosch gen. het priael*, F. XIII 14.

Emelgem (N 46) : 1551 *de eeke boombusch gheh. tprijeel*, ib. 15.

St.-Kruis (H 38) : 1439 *stede tprieel*, ib.

Brugge (H 36) : 1557 *tprieelken*, stuk land te St.-Pieters-op-den-Dijk, ib.

Loo (N 21) : 1723 *landt gen. de pryeelekens*, ib. 16.

Hekelgem (O 153) : 1686 *paradellen meersch* ; op de grens Liedekerke-Teralfene, dus hetzelfde als de twee volgende.

Teralfene (O 155) : 1456 *de predelle*, 1648 *de pardelle*.

Liedekerke (O 175) : 1650 *de bardelle*.

Assche (O 162) : 1356 *prudeel* (= *pridel*, met ronding van *i*) ; 1642 *pryeelken*.

Ternat (O 166) : *prielstraatje*, Kad.

Leefdaal (P 81) : 1534 *den prael* (waarschijnlijk : *pra-ël*).

Heverlee (P 89) : 1491 *de predelle*.

Hemiksem (K 279) : 1660 *het prieel*, ROELANDS.

Kontich (K 283) : 1765 *prieelbosch*, R.

Niel (K 286) : 1725 *prueelken*, R.

Boom (K 287) : 1726 *praweel*, 1733 *hoogh prieel*, *pruweel*, R.

Noorderwijk (K 304) : 1490 *perdelle*, HELSEN.

Het is duidelijk dat die namen in verschillende tijden en omstandigheden in gebruik kwamen.

Toevallige benamingen voor grasland.

In de dialecten komen, in grotere of kleinere expansiegebieden, nog een aantal woorden voor om „grasland” aan te duiden. Enkele daarvan hebben een wel bepaalde betekenis, zooals *boomgaard*, *bogaard*, *bongerd*, „ingesloten grasland bij een hof, beplant met fruitboomen” (1); of nog *bleek*, *bleik*, „grasvald waarop men het linnengoed te bleeken legt” (2), zooals de toponymie, aan de oevers van de rivier, even buiten een stad, weiland kent dat *raam* heette (3), herinnerend aan de „ramen” waarop de wevers, in vroegere tijden, aldaar hun weefsels te drogen en te bleeken opstelden.

Er zijn dus woorden die maar toevallig „grasland” beteekenen en die, aanvankelijk, een andere betekenis hadden. Aldus alle woorden die den zin „moeras, drassige bodem” inhouden. Het moeras werd, door passende afwatering, drooggelegd en dan veelal als weiland gebruikt. Het meest voorkomende woord is *broek*, dat etymologisch onge-

(1) Ook gewone benaming van ingesloten weiden *zonder boomen*, te St-Pieters-Rode (P 32), volgens een inzender op de rondvraag Dialectcentrale Leuven.

(2) Maar ook eenvoudig : „grasplein” ongeacht of er gebleekt wordt of niet.

(3) Naar de rondvraag is *raam*, te Brustem (P 178), nog een gebruikelijk woord voor „weide”.

twijfeld „moeras” beteekent, maar dat in de plaatsnamen dient verklaard te worden als „drooggelegd moeras”: waar een *broek* voorkomt, treft men afwateringsgrachten. Noodzakelijk is niet al wat *broek* heet „grasland”. Nu nog leeft het woord *broek* voort vooral in de polders en aan de groote rivieren; het broek ligt dan in zijn dijken om, in den Winter, bevloed te worden. Ook *watering*, *wetering*, eigenlijk „afvoer van water door middel van slooten” is een gebruikelijk woord voor „hooiweide” in Limburg: naar de rondvraag, te Hamont (L 286), Neerpelt (L 312), Overpelt (L 314), Hechtel (L 352), Groote-Brogel (L 356), Bree (L 360), Opglabbeek (L 416), Genk (Q 3), Lanaken (Q 88).

Zeer talrijk zijn de woorden die „moeras, natte bodem” beteekenen, vertegenwoordigd in de toponymie en dan natuurlijk als namen van weiland; *meersch* is er een zeer sprekend voorbeeld van. Andere zijn: *moorter*, *meurter*, *moorte*; — *mose*, *moeze*; *miere* (1); *mijle*, *mele*, *hooimille*; *polse*, *pilse*, *pulse* (2). Dit laatste woord is nog in gebruik te Lapscheure (I 124), voor „hooiland dat onder water komt” (BLANQUAERT) en te Oostkerke (H 13), voor „moerassige weide” (rondvraag Leuven).

Van denzelfden aard zijn: *onderland*, „lage hooiweide langs 't water”, te Lamswaarde in Zeeland (I 116b), St.-Jans-Steen (I 143) en De Klinge (I 145) (BLANCO.); — *valeie*, „hooigras aan kreken”, te Oostburg (I 123), Aardenburg (I 125), IJzendijke (I 128), St.-Kruis (I 129) (BLANCO.).

Met *schoor*, *schor*, wordt thans nog, op beide oevers van de Schelde, van Dendermonde tot de zee, het weiland aangeduid dat tusschen den stroom en de dijken ligt. De aan-

(1) Vgl. Eng. *mire*; in pl.nn.: *de miere* (Wondelgem), *de mieren* (Parmel, ter mieren (Vollezele), *den overmier* (Jette), *Mierenbroek* (Brussegem), *Mierendonk* (Grimbergen), *Mierenbosch* (Londerzeel), *Mierlo*, *Mierde*, enz.

(2) Zie DE FLOU, XII 723-725; — DE BO, *Idioticon*; — LINDEMANS, *Top. van Ruisbroek*, i. v. *Polsbroek*.

vankelijken beteekenis is „aangespoeld land” (vgl. Eng. *shore*). BEEKMAN (Aanvullingen op het Mnl. Wdb., i. v. schor) schrijft daarover : „Buitendijksche kleilanden [dus : gelegen tusschen dijk en stroom] heeten *slikken* of *slikland*, totdat zij een hoogte hebben bereikt van omstreeks den gemiddelden vloed. Eerst dan worden zij *schorren* of *gorzen* [in Holland ; *gors* is een bijvorm van *gras* en *groes*], waarop gras en andere waterplanten groeien. Zij kunnen dan beweid worden.” BLANCQUAERT noteerde dit woord, in het huidig taalgebruik, te Weert (I 219), Hingene (I 221), Wintam (I 221a), Eikevliet (I 221b), Ruisbroek (I 222), Branst-Bornem (I 265a), Mariekerke (I 265), Kalfort-Puurs (I 268a), Willebroek (K 320), Heindonk (K 326), Heffen (K 327), Opdorp (I 272), Verrebroek (I 150), Zwijndrecht (I 180), Tielrode (I 214), Steendorp (I 216), Bazel (I 217), Rupelmonde (I 218), Moerzeke (I 260), Appels (I 261) ; de rondvraag van Leuven bovendien nog te Hamme (I 213), Grembergen (I 258), St.-Amands (I 266). In het Kadaster vonden we *schorre*-plaatsnamen te Doel (I 148), Kalloo (I 151), Verrebroek (I 150), Melsele (I 174), Elversele (I 211). In DE BO, *Idioticon*, wordt het woord *schor* of *schoor* niet opgegeven ; nochtans treffen we bij DE FLOU XIV 347-362, 365-375 tientallen toponiemen aan die getuigen dat dit woord ook bekend was over de geheele Vlaamsche Noordzeekust.

Aan mindere beken, in Brabant en Vlaanderen, treft men, hier en daar, ook kleine weiden aan die *schorre* heeten.

Het gewone woord voor de aangeslibde vruchtbare kleigronden, die in smalle strepen schier alle beken omzoomen, is, in Brabant en Zuid-Oost-Vlaanderen, *eerd*, *ert*, *hert* (eigenlijk *aard*) ; wanneer het ingedijkt ligt : *waard*, *weerd*, *wierd* (van *waren*, „beschermen”). Doch *aard* en *waard* komen voor met ruimere beteekenis en zijn niet noodzakelijk grasland. Hetzelfde kan gelden voor *ham* eigenlijk

„kromming in een rivier, in een weg”, van daar „perceel gelegen in een ham, hamvormig perceel”; zeer dikwijls is dit wederom weiland, zoodat KILIAAN *am, amme, ham*, kon vertalen met „pascuum” (zie ook DE BO, i. v. *am*), maar noodzakelijk is dat niet, evenmin als de personificeerende afleidingen *hammerik, hemmerik (hemelrijk), hammaard* en het synoniem *krokaard*.

Verder kunnen alle woorden die eenmaal gediend hebben om het onbebouwde, woest liggende land aan te duiden, — ál plaatsen waar men, in de middeleeuwen, het vee mocht in drijven —, gebruikt worden om „grasland” aan te duiden. Aldus :

veld, thans nog een gebruikelijk woord voor weiland te Kasterlee (K 273), volgens een inzender op de rondvraag van Leuven ;

driesch, evenzoo te Wiekevorst (K 302), Oolen (K 305), Meerhout (K 312), Beverloo (K 318), Wijchmaal (L 354), Peer (L 355), Bree (L 360), Opitter (L 362), Opglabbeek (L 416), Niel-hij-Asch (L 418) ;

opstal, vroente, wilder, aard, heide, bruul of *bricl, gaver, groenzwaarde, braak* (thans nog te Herk-de-Stad, P 50), enz.

Bekend is de zinsverschuiving van het woord *bilk, bulk*, in Noord-Vlaanderen. De etymologische beteekenis is „beluik, omheinde ruimte, ingesloten akker”, en het is met deze beteekenis dat men het woord aantreft in de oudere toponiemen en dat het thans nog voortleeft in het Roeselaarsche (DE BO, *Idioticon*). „In Noord-Vlaanderen, zegt DE BO, is het Eene weide met grachten omringd gelijk er daar ontelbare te vinden zijn.” Ook KILIAAN vertaalt *bilck* met „pascuum”. Het woord *bilk* moet in de plaats getreden zijn van het verdwenen *meet*. Wij zullen een uitvoerigere studie weiden aan de geografische verspreiding van dit woord in een volgende bijdrage. Het moge volstaan hier de plaatsen op te noemen waar het, volgens de rond-

vraag van de Leuvensche dialectcentrale en het dialectisch onderzoek van BLANCQUAERT, thans nog, met de beteekenis „grasweide”, in het taalgebruik voortleeft.

Bilk : Knokke (H 2), Blankenberge (H 3), Snaaskerke (H 22), Houtave (H 29), St.-Andries (H 35), Ruddervoorde (H 72), Handzame (H 114), Lichtervelde (H 117), Wingene (H 119), Watou (N 63), Poperinge (N 67).

Bulk : Oedelem (I 153), Beernem (I 183), St.-Joris-ten-Distel (I 184), Ruiselede (I 223), Kanegem (I 224), Poeke (I 226), Vichte (I 227), Nevele (I 233). In deze plaatsen wordt het woord *weide* niet gebruikt (BLANCQUAERT).

In de plaatsnamen zal men nog wel woorden aantreffen die „omheinde ruimte” beteekenen, gebruikt voor grasland ; het Brabantsch *blok* duidt echter gewoonlijk akkerland aan.

Dan zijn er de samenstellingen met *gras* : 1429 *tsabts maeygras* (Dudzele, H 12), FL. I 34 ; thans nog *maai gras*, „weide die gemaaid wordt”, te Ramskapelle (H 10), Nieuwkapelle (H 101), *hooigras*, te Knokke (H 2), Blankenberge (H 3), Oostkerke (H 13), Houtave (H 29), alwaar men ook *vette gras* kent ; *drijfgras*, „weide voor jonge dieren, jaarlingweide” (Nieuwkapelle, H 101) ; *gerzerie* (Watou, N 63).

In Limburg, vooral in het Maasland, gebruikt men het woord *groes*, *groos*, voor niet omheind grasland, gewoonlijk hooiweide. Aldus te :

Zolder (K 361), Bocholt (L 317), Weert (L 289), Wijchmaal (L 354), Opglabbeek (L 416), Herk-de-Stad (P 50), Kozen (P 118), Hasselt (Q 2), Eisden (Q 7), Mechelen-aan-Maas (Q 9), Rekem (Q 12), Diepenbeek (Q 71), Beverst (Q 72), Kortessem (Q 74), Hoeselt (Q 77), Martenslinde (Q 89), Veldwezelt (Q 91). (Rondvraag Leuven.)

In plaatsnamen (VAN DYCK, Bijdr. top. gloss., 205) te Oorschot (K 187) : 1497 *de prato dicto groys* ; Weelde (K 211) : *de groes*, Kad. ; Kessel (K 292) : 1613 *eenen aert geh. de gasthuys groese* ; Neer (L 294) : 1788 *de bree groes* ; Molenbeersel (L 319) : *de groes* ; Kinrooi (L 369) : *de groezen* ; Linne (L 376) : *de nieuwe groes* ; Stokkem (L 423) : *de groeskens* ; Zichen (Q 179) : *de groes*.

Ten slotte dient nog gewezen op de plaatsnamen die aan een gemeenschappelijk maaï- of weiderecht van de dorps-gemeente herinneren ; de meest voorkomende zijn : *gemeente*, *gemeinte*, en de afleidingen van of samenstellingen met *meen*, *mein* (b. v. *meinaard*), soms vervormd tot *minne* (b. v. *minnemeersch*). Er zijn echter ook oudere woorden, zooals *almeie* (vgl. D. *almende*), bewaard in toponiemen, b. v. *d'Almeyen* (Zedelgem), FL. I 207 ; 1690 *de almuijde merschen* (Kanegem), FL. I 208.

Algemeene besluiten.

1. Uit de bonte verscheidenheid van benamingen voor „grasland”, treedt de trits *beemd-meersch-meet* op het voorplan, elk met een wel bepaald expansiegebied. Op de historische beteekenis van dit feit wenschen wij hier den nadruk te leggen.

Het zijn immers drie woorden die ongetwijfeld Germaansch zijn ; geen relicten van de Gallo-Romeinsche beschaving (zooals wel het geval was voor één van de woorden in de tegenstelling *kouter-akker*). Zij behooren dus tot den woordenschat van afzonderlijke Germaansche volksgroepen, die zich op onzen bodem vestigden (zij het dan op verschillende tijdstippen) en kunnen ons bij gevolg iets leeren over de ethnische samenstelling van het Vlaamsche volk.

**Mariska* (*marsch*, *meersch*, *marais*, *marsh*) beslaat een gebied dat zich uitstrekt van het Noordwesten van Duitschland tot diep in Frankrijk en Engeland ; bepaaldelijk behooren tot dit gebied Oost-Nederland benoorden de Maas, den westelijken rand van Zuid-Brabant tusschen Zenne en Dender, Vlaanderen behalve de zeekust en de Scheldemonding, Henegouwen, Artesië, Picardië. Men zal op-

merken dat het noordelijke gebied van het zuidelijke gescheiden is door het Brabantsch *beemd*-gebied.

**Bi-hamiþ*- (*bände, bamd, bemd*) vormt een aaneengesloten expansiegebied van den Rijn tot de Schelde, zonder noemenswaardig doordringen in de aanpalende Waalsche streken.

Het *med* (*meet, made*)-gebied strekt zich hoofdzakelijk uit aan de Noordzeekust en de stroommondingen.

A. — De geografische verspreiding van **mariska* levert een verrassende bevestiging van een der gangbare theorieën (o. i. de meest waarschijnlijke) betreffende de Frankische veroveringstochten en nederzettingen. Volgens deze hypothese zou een groep van de Germaansche stammen die men gezamenlijk Franken noemde, nl. de Saliërs, vertrokken zijn uit de streek tusschen Zuiderzee, Vecht en IJsel, — een streek dus waar het woord *marsch* inheemsch was ; — zou omstreeks 341 het Romeinsche Rijk binnengevallen zijn en, in 358, van keizer Julianus de barre vlakten van Taxandrië voor woonplaats verkregen hebben. Doch dit land mocht hun niet bevallen ; *de groote volksmassa vestigde er zich niet* (1) en rukte, omstreeks 370, verder naar het Zuidwesten op, alwaar zij, in dichte gelederen, de vruchtbare streek tusschen Zenne en Leie bezette. Dit verklaart waarom er, in de Kempen, geen *meerschnamen* voorkomen ; indien er ooit geweest zijn, werden zij weggevaagd door de latere *beemd*expansie. Daarentegen is het kerngebied van *-heemnamen* in Zuid-Vlaanderen ook het kerngebied van de *meersch*expansie geworden. Toen, na den val van Doornik (431), de Franken verder doordrongen in Gallië, voerden zij er het woord **mariska* mede in, dat het Fransch *marais* geworden is. *Meersch, marais* kan dan, naast *-inghem*,

(1) De nederzetting bepaalde zich bij enkele plaatsen aan de rivieren en rondom Antwerpen. Zie de kaart van de *-heemnamen* in J. LINDEMANS, Toponymische Verschijnselen I (1940).

-incourt, een maatstaf zijn voor de Salische kolonisatie. — In Engeland kwam *marsh* vermoedelijk met Saksische kolonisten.

B. — De verspreiding van **bi-hamip-* wijst daarentegen op een expansie van het Oosten naar het Westen, met als uitgangspunt den Middel-Rijn, zich van daaruit ontwikkelende over Limburg en Brabant. Deze zou aldus in het kader vallen van wat men noemt de „Ripuarische kolonisatie”, die eenige decenniën later aanving dan de „Salische” (na 400) en zich aanvankelijk bepaalde bij de bezetting van het noordelijk gedeelte van Haspengouw. Het totaal ontbreken van *bamd* of *band* in het aangrenzende Waalsch gebied, in casu ten Zuiden van de heerbaan Tongeren-Bavai, bevestigt wat wij vroeger schreven over het ontstaan van de taalgrens aldaar (1) : een vreedzaam akkoord waarbij het Tongersche land verdeeld werd tusschen de nieuw aangekomenen en de autochthone bevolking, met de heerbaan als grens. — De verdere expansie van *beemd* naar het Westen en het Noorden toe moet gepaard gegaan zijn met de geleidelijke ontginning, in de volgende eeuwen, van de boschrijke streek tusschen Gete en Dijle, alsmede van de Kempen. Daaraan moeten medegewerkt hebben inwijkelingen uit het Oosten, zoowel als uit het Zuiden en het Noorden. De taal is er ongetwijfeld (ten minste in de Kempen en Noord-Brabant) West-Frankisch en dat zal wel te danken zijn aan de afstammelingen van de eerder zeldzame Saliërs die er hun „heem” stichtten ; maar de kolonisten uit het Oosten brachten er het woord *beemd*, dat *meersch* totaal uitschakelde.

C. — De kern van de *meetnamen* is te vinden in het kustgebied. Men weet dat dit land, overstroomd door de zee in de 4^e eeuw, eerst weer bewoonbaar werd in de 11^e eeuw.

(1) J. LINDEMANS, Top. Verschijnselen I, 16.

De verspreiding van *meet*, *made*, over de geheele Noordzeekust van Calais tot Friesland, wijst klaarblijkelijk op een nederzetting van ingwaeoonsche volkselementen, hoofdzakelijk Friezen en Saksers. Het verschijnen van *maad*-namen aan de beneden Schelde bevestigt wat wij reeds weten over een belangrijken ingwaeoonschen inslag aldaar in de ethnische samenstelling (o. a. rondom Antwerpen en in Waasland).

Wij hebben aldus in de trits *meersch-beemd-meet* een merkwaardige illustratie van den groei van onze taal uit de aanbrengsten van drie dialecten : West-Frankisch, Oost-Frankisch en Friesch.

2. Het West- en Oost-Frankisch kenden beide een vorm van Germ. **agwjo-*; maar het toponymisch materiaal lijkt vooralsnog onvoldoende om een duidelijk beeld te verkrijgen van de verschillende dialectische ontwikkelingen er van : aan de eene zijde *uwe* > *ouwe*, *owe*, *oo*, aan de andere zijde *oje* > *ooi*. Ingwaeoonsche invloeden lieten zich gelden op *Houtave*, *Zoutenaai*, *Sinaai*.

3. *Eusel*, *eute*, *etsel*, *etting*, zijn latere formaties, die vermoedelijk niet veel ouder zijn dan de 14^e eeuw. *Eusel* beslaat een uitgebreid gebied binnen het oude hertogdom Brabant ; *eute* komt alleen voor (eigenaardig genoeg !) in de Brabantsche enclaves binnen het Loonsche : Lummen, Linkhout, Koersel ; *etsel* beperkt zich bij een kleinen rand rondom Brussel ; *etting* is hoofdzakelijk verspreid in Vlaanderen, maar duikt ook op in het westelijk gedeelte van Brabant.

4. *Hernisse* moet een nieuw woord zijn, opgekomen in de 11^e eeuw, om een bijzonder soort van grasland aan te duiden, in de kustvlakte die op de zee herwonnen werd. Gezien het woord ook in het Gentsche voorkomt, om grasbodems aan te duiden die in een bepaalden rechtstoestand verkeeren, vragen wij ons af of dit woord niet door de gra-

felijke administratie gekozen werd, om het nieuwe weiland van het domein aan de kust van een naam te voorzien.

5. *Zittert* werd ontleend aan het Romaansch (10^e-11^e eeuw?), ook weer om den bepaalden rechtstoestand van zeker grasland uit te drukken.

6. Vele andere woorden zijn nog in omloop geweest om hetzij hooi-, hetzij grasweiden aan te duiden. Alle verdwenen, het eene vroeger, het andere later, om de plaats te ruimen voor het algemeene *weide*. *Beemd* en *meersch* hielden het langst stand, maar verliezen meer en meer terrein op de peripherie van hun respectief expansiegebied, lijken meer en meer verouderd en zullen denkelijk, over afzienbaren tijd, ook geheel uit het spraakgebruik verdwenen zijn. Deze algemeene nivelleering houdt waarschijnlijk verband met de veranderingen in de landbouweconomie zelf, waar het onderscheid tusschen hooi- en grasweiden niet zoo streng meer gehandhaafd blijft als vroeger : weiden worden gedeeltelijk gehooid en afgeweid, of het eene jaar gehooid en het andere afgegraasd. De toestand van de weide is niet meer bestendig en om het momenteel uit te drukken neemt men dan maar liefst zijn toevlucht tot nieuwe samenstellingen : *hooiweide*, *grasweide*, *vetweide*, enz.

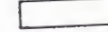

Uit dit overzicht blijkt dat alleen het expansiegebied *meersch*, *beemd* en *meet* een getuigenis kan afleggen in het probleem van den oorsprong van het Vlaamsche volk ; het is er echter een van bijzondere waarde.

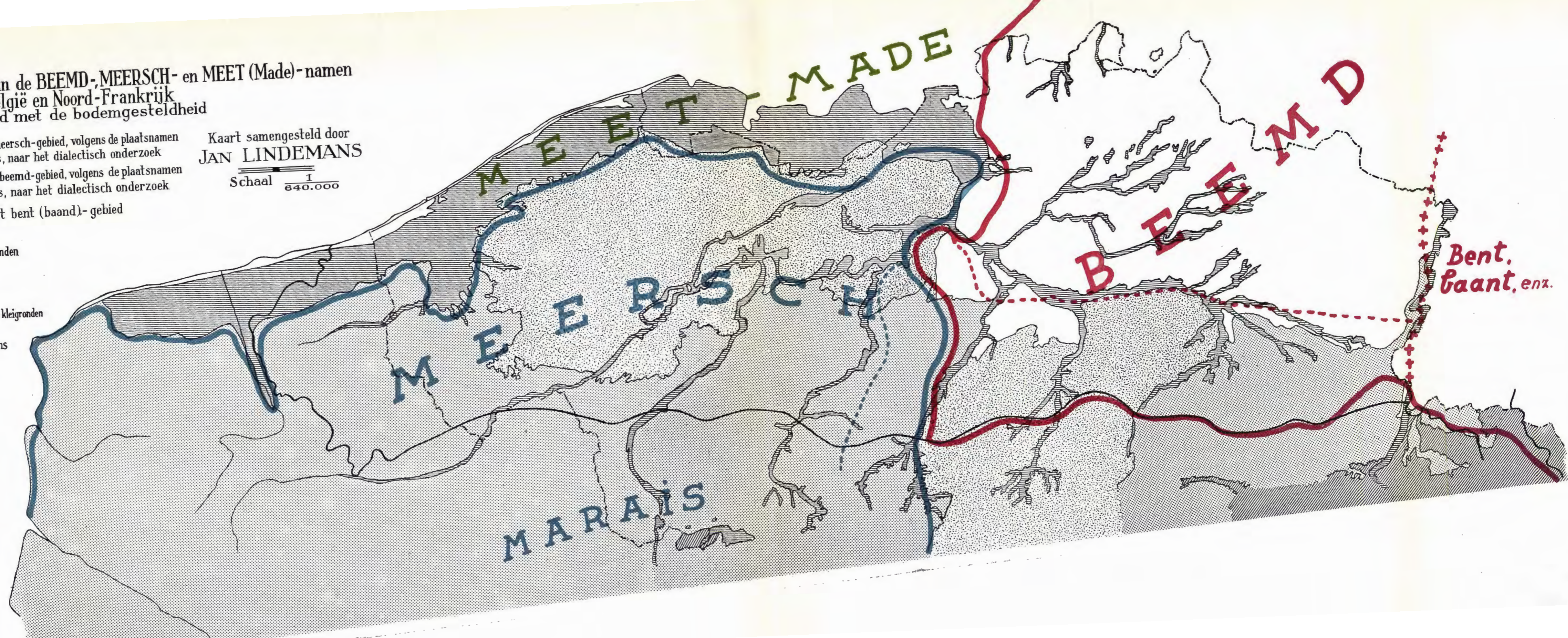
Verspreiding van de BEEMD-, MEERSCH- en MEET (Made)-namen
in België en Noord-Frankrijk
in verband met de bodemgesteldheid

- Grens van het meersch-gebied, volgens de plaatsnamen
- Huidige grens, naar het dialectisch onderzoek
- Grens van het beemd-gebied, volgens de plaatsnamen
- Huidige grens, naar het dialectisch onderzoek
- Grens van het bent (baand)-gebied

Kaart samengesteld door
JAN LINDEMANS

Schaal $\frac{1}{640.000}$

- Kleigronden
- Klei- en zandgronden
- Zandgronden
- Polder
- Alluvium
- Condrusiaansche kleigronden
- Staatsgrens
- Huidige taalgrens

*Bent,
Gaant, enz.*